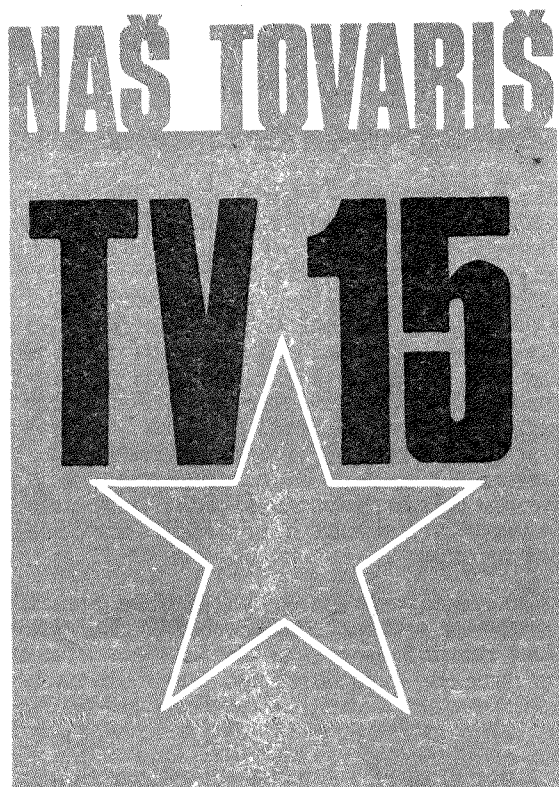

Št. 51-52 27. decembra 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

V. d. odgovornega urednika
TONE URBAS

Novinarji - uredniki:
ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino

MILENKO STRAŠEK - reportaža

MILENA ŠTRAJNAR - kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINIŠ KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

NOVO LETO 1980

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije, Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije, uredništvo in uprava TV-15 ter Založba Borec želimo vsem delovnim ljudem in občanom zdravo, srečno in uspešno leto 1980.

Pogovor z Borisom
Čizmekom-Borom
str. 3

Ljubezen, ki ohranja
življenje
str. 4-7

Obrazi Josipa
Vidmarja
str. 9

Otroci sveta v
fotografiji
str. 23

I. Bervar

Marin Cetinić:

Zaradi primera

Marin Cetinić na seji predsedstva zvezne konference Socialistične zveze Jugoslavije:

– Naj vas spomnim, da smo že lani sprejeli zaključke v tej smeri, prav na tem našem predsedstvu. Toda, rezultatov, vse tako kaže, ni bilo veliko. Mislim, da je prvi vzrok v tem, ker je socialistična zveza od zvezne konference pa do družbene baze molčala ob nekaterih pojavih, ki so očitno v družbi.

Znani so razni vidiki, ki jih obravnava že tisk, od tega, kako imamo nekoristne in jalove različne zbornice, ki se spreminjajo v slavljenstvo, do poplave simpozijev, posvetovanj itd., ki dobivajo značaj turističnih manifestacij.

Mi smo naredili zelo konkreten program varčevanja, ki mora priti v družbeno bazo; vsi se moramo najbolj konkretno boriti zanj. Poudarjam, da moramo najprej začeti pri naši zvezni konferenci. Tudi mi moramo biti racionalni, od organiziranja zborov do različnih drugih stvari in stroškov. Če bomo to delali, potem imamo polno pravico, da to zahtevamo na vseh drugih mestih in od vsakega drugega.

Nikola Ljubičić:

JLA je sodobno oborožen, borbeno odlično usposobljen del naših oboroženih sil

V pogovoru za Tanjug pred dnevom Jugoslovanske ljudske armade je zvezni sekretar za ljudsko obrambo Nikola Ljubičić med drugim dejal:

– V zamisli o splošni ljudski obrambi je oborožen boj primaren, vendar ne bo nikoli in nikjer potekal izolirano in brez močnega vpliva in deleža vseh drugih, ki sodelujejo v splošnem ljudskem obrambnem boju. Tako razmerje med oboroženim in neoboroženim nujno terja nenehno izpopolnjevanje teh dveh različnih, hkrati pa neločljivo povezanih celotnega splošnega ljudskega obrambnega boja. Zato ostajajo skladen razvoj in še trdnjša medsebojna povezanost in usposobljenost vseh dejavnikov obrambne funkcije še nadalje težišče naših naporov.

Z zadovoljstvom lahko ugotovimo, da se pripravljenost in usposobljenost naših oboroženih sil nenehno povečujeta.

Jugoslovanska ljudska armada je danes moderno oborožen, tehnično opremljen in borbeno usposobljen del naših oboroženih sil, kar je v skladu z njeno vlogo in nalogo, da prepreči kakršnokoli nenadno nasilje, zagotovi ugodnejše možnosti za popolno mobilizacijo oboroženih sil in prehod družbe v vojno stanje, ter da z drugimi strukturami splošne ljudske obrambe izpolnjuje naloge, povezane z obrambo države. Kljub nekaterim težavam pri zbiranju sredstev za financiranje smo zagotovili kontinuiteto celotne modernizacije in razvoja Jugoslovanske ljudske armade. K temu je v veliki meri pripomogla smotrna poraba sredstev na vseh ravneh vodenja in poveljevanja.

Tito: Velika vloga zveze borcev

Ob dnevu Jugoslovanske ljudske armade je predsednik republike tovariš Josip Broz Tito sprejel predsednika ZZB NOV Jugoslavije generala armade Kosta Nadja, generalnega sekretarja borčevske organizacije Toneta Turnherja, predsednika zvezne konference Zveze rezervnih starešin Jugoslavije Bogdana Pecotića, generalnega sekretarja zvezne konference ZRVSJ Sretena Zarića in predsednika ZRVS Makedonije Bena Rusa.

Predsednika borčevske organizacije in organizacije rezervnih starešin sta seznanila tovariša Tita z aktivnostjo teh dveh organizacij s poudarkom na njunem delovanju v okviru Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije.

Predsednik Tito pa je tudi ob tej priložnosti poudaril pomen obeh organizacij in izrazil prepričanje, da bodo njuni člani dali pomemben prispevek k reševanju nekaterih aktualnih nalog in problemov.

Spremembe in novosti v novem zakonu

SLO je množično gibanje

Področje splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite naj bi bilo enotno urejeno z novim zveznim in republičkim zakonom. Republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir je na nedavni seji zborov skupščine SR Slovenije 19. decembra, v svojem poročilu poudaril tudi osnovne značilnosti nove zakonske ureditve, ki jih v odlomkih povzemamo:

»Razvoj in uresničevanje zasnove splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite kot stalne in množične aktivnosti delovnih ljudi in občanov za varstvo in zaščito delovnih in življenjskih pogojev ter rezultatov njihovega in družbenega dela raste iz izkušenj narodnoosvobodilnega boja, iz samoupravnega položaja, pravic in odgovornosti delovnih ljudi in dosežene stopnje razvitosti materialnih sil družbe, ob upoštevanju dognanj sodobne teoretične vojne misli in vojne prakse ter stanja v mednarodnih odnosih.

Doseženi razvoj splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite zahteva ustrezno dopolnitev veljavnih predpisov in vgraditev prakse in novih spoznanj ter rešitev v akte, ki urejajo to področje. Splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito moramo v skladu s sprejetimi izhodišči še naprej razvijati in spodbujati kot zavestno obrambo in zaščitno gibanje, kot neločljivo sestavino samoupravljanja in neodtujljivo pravico in odgovornost delovnih ljudi in občanov, da sami zagotavljajo obrambo, varnost in zaščito svojega dela in mirnega ter varnega življenja. Izredno hiter proces podružbljanja splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite po letu 1976 in razvoj njenih posameznih sestavin je povzročil, da so dejanske razmere presegle normativno ureditev.

Namen novega zakona je, da uredi in uveljavi takšne rešitve, ki bodo omogočale in spodbujale delovne ljudi k še večji usposobljenosti in aktivnosti pri uveljavljanju njihove ustavne pravice in odgovornosti do obrambe in zaščite, istočasno pa omogočale njihovo najširšo ustvarjalno pobudo, da se organizirajo tako, da bodo najuspešneje zavarovali in branili svoj samoupravni položaj in pridobitve samoupravne socialistične družbe. Novi zakon mora biti pravo orožje v rokah najširših množic delovnih ljudi, da bodo s svojim vsakdanjim delom, z uresničevanjem delegatskega sistema, s krepitvijo materialne osnove svojega in družbenega dela in drugim delovanjem zagotavljale mirno in varno življenje ter neodvisnost in svobodni razvoj naše družbe.

Zakon bo urejal področje splošne ljudske obrambe in tudi družbene samozaščite, kar je bilo doslej urejeno v dveh zakonih. Za enotno ureditev govori zlasti dosedanja povezani in funkcionalni razvoj obeh sestavin. Takšno ureditev nedvomno narekuje tudi vsebina družbene samozaščite, ki je ni moč ločiti od ljudske obrambe.

Odbori za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito bodo delovali tudi v prihodnje; le pri tistih nosilcih obrambnih in zaščitnih priprav, kjer so ustanovljeni komiteji, bodo z delom prenehali. V večji meri bo zagotovljeno vključevanje delovnih ljudi in občanov v vodenje vseh priprav preko samoupravnih in delegatskih organov oziroma preko neposrednega odločanja delavcev na tem področju. Z novim zakonom bo določena in urejena tesna povezanost Teritorialne obrambe in Narodne zaščite ter Civilne zaščite in obratno. V izrednih razmerah se Teritorialna obramba in Civilna zaščita v primeru potrebe vključujeta v izvrševanje nalog Narodne zaščite; v vojni pa Narodna zaščita predstavlja množično bazo splošnega ljudskega odpora. V tem pogledu bodo sedanje določbe razširjene.

V skladu z ustanovitvijo komitejev za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito bodo na novo in bolj popolno urejene pristojnosti drugih organov, ki so nosilci obrambnih priprav, zlasti svetov občinskih skupščin za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito, izvršnih svetov in drugih. V krajevnih skupnostih, kjer je organizirana Narodna zaščita, štabi za teritorialno obrambo ne bodo več delovali, okrepiti se bo morala vloga koordinacijskih odborov pri krajevnih konferencah SZDL. Javna razprava naj omogoči uveljavitev interesov in pobud najširših množic delovnih ljudi in občanov. «

dv

V razpravo prihaja novi zakon o notranjih zadevah

Postaja milice nosilec varnosti

Izvršni svet je predložil predlog za izdajo novega zakona o notranjih zadevah, s čimer se je začel postopek v delegacijah in republički skupščini. Novi zakon bo, razen ureditve nekaterih odnosov, pravic in dolžnosti delavcev notranjih zadev, prinesel tudi še nekatere novosti. V svojem poročilu na skupnem zaseda-

nju vseh zborov slovenske skupščine 19. decembra je republiški sekretar za notranje zadeve in član Izvršnega sveta skupščine SR Slovenije Janez Zemljarič osnovno vsebino teh sprememb takole pojasnil:

»Novo pravno ureditev narekuje napredek pri podružbljanju državnih varnostnih in obrambnih funkcij, potreba po celovitejšem in nadaljnjem razvijanju samozaščitnih in obrambnih aktivnosti, dokončna ureditev notranjih zadev v skladu z ustavnimi določili in sistemskimi zakoni o državni upravi ter potreba, da se z zakonom uredijo nekatere njihove specifične funkcije, pristojnosti in odgovornosti, in da se ti organi prilagodijo doseženi rasti družbene samozaščite.

Zakon o notranjih zadevah naj bi urejal tiste zadeve, ki v procesu podružbljanja odgovornosti za varnost in zaščito socialistične samoupravne družbe še naprej ostajajo dolžnost strokovnih organov enotnega varnostnega sistema. Ohranili naj bi sedaj uveljavljeno funkcionalno in organizacijsko enotnost organov za notranje zadeve SR Slovenije, ki je porok za učinkovito, racionalno in sodobnim razmeram prilagojeno delovanje teh organov in njihovih specializiranih strokovnih služb.

Po novem zakonu naj bi bilo delovanje organov za notranje zadeve še bolj usmerjeno v temeljne družbe-

nopolitične in krajevne skupnosti. Postaja milice kot osnovni nosilec nalog in varnostnega sistema v varnostnem okolišju, ki je usklajen z območjem krajevnih skupnosti, opravlja preventivne in varnostne ukrepe, sodeluje z organizacijami združenega dela, drugimi samoupravnimi organizacijami in skupnostmi ter delovnimi ljudmi in občani pri zagotavljanju varnosti in uresničevanja družbene samozaščite.

Zakon bo utrdil odgovornost organov za notranje zadeve do skupščin družbenopolitičnih skupnosti in jih zavezoval za izboljšanje sistema obveščanja vodstev družbenopolitičnih skupnosti in organizacij, komitejev za SLO in družbeno samozaščito, organizacij združenega dela in krajevnih skupnosti o vseh varnostnih zadevah. Zaostri bo tudi odgovornost pooblaščenih uradnih oseb pri opravljanju njihovih nalog in pooblastil. «

dv

V iztekajočem se letu je bila aktivnost ZZZ NOV Slovenije zelo živahna. Poleg družbenopolitične vloge, ki jo ima borčevska organizacija v skupni fronti organiziranih samoupravnih socialističnih sil SZDL, je njena naloga tudi spremljanje urejanja socialnozdravstvenih vprašanj, borcev in vojaških invalidov ter borčevske zakonodaje. Tovariš Čizmek, povejte, prosim, na katerih področjih reševanja socialnozdravstvenih vprašanj in spremljanja sprejete borčevske zakonodaje je bila v tem letu aktivnost republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov najmočnejša?

Glede na to, da je bilo v letu 1978 sprejetih na področju varstva borcev in vojaških invalidov vrsta zakonov in drugih predpisov, je bila v letu 1979 osnovna usmeritev republiškega komiteja spremljanje in zagotavljanje njihovega izvajanja. Poleg tega je bilo treba konkretizirati sklepe skupščine

SR Slovenije, sprejete po obravnavi informacije o izvajanju in nadaljnjem urejanju sistema socialne varnosti borcev NOV in drugih borcev ter vojaških invalidov v septembru 1978, in sicer z akcijskim dogovorom, v katerem so vključeni vsi delavniki v SR Sloveniji, ki s svojim delovanjem posegajo tudi na to področje. Že v skupščini in vseh nadaljnjih razpravah je bilo najbolj poudarjeno vprašanje ustanavljanja in širjenja služb za zdravstveno varstvo borcev. Ena od osrednjih usmeritev je bilo podružbljanje sistema socialne varnosti borcev in razreševanje njihove problematike v posameznih samoupravnih interesnih skupnostih, predvsem zdravstvenih, skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja in skupnosti socialnega varstva.

Glede na to, da je bilo v vseh razpravah v zadnjem času na tem področju posebej poudarjeno, da je zdravstveno stanje borcev in vojaških invalidov kritično, si je republiški komite prizadeval vključiti vse dejavnike na področju zdravstva v SR Sloveniji za ustreznejšo organizacijo služb in reševanje zdravstvenega varstva borcev. Dobro urejeno zdravstveno varstvo je pomembno za vse prebivalstvo, za borce in vojaške invalide pa, glede na njihovo starost in zdrav-

Pogovor s predsednikom republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov Borisom Čizmekom-Borom

Dobro je lahko še boljše

stveno stanje, še posebej. Pri organizaciji zdravstvene službe gre za ustanavljanje dispanzerjev in ambulant za borce, ki bi sčasoma lahko služili kot gerontološki dispanzerji za vse občane. Takih ambulant in dispanzerjev je sedaj že blizu 80; v njih dela preko 400 zdravnikov in drugih medicinskih delavcev pretežno za borce. Kljub temu še nismo zadovoljni, ker se ob tem še srečujemo s težavami v zvezi z ustanavljanjem teh služb na nekaterih območjih. Pomembno vprašanje na tem področju je tudi zdraviliško zdravljenje in realizacija rednih sistematičnih zdraviliških pregledov borcev. Analizo zdravstvenega stanja in celovito oceno razmer na tem področju pripravlja republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo.

Katere opravljene naloge so po vašem mnenju

borci posebno ugodno sprejeli?

Najprej bi omenil, da so bili spomladi letošnjega leta, na pobudo in v dogovor z republiško konferenco SZDL Slovenije in republiškimi odborom ZZZ NOV Slovenije, organizirani regijski posveti o podružbljanju sistema socialne varnosti borcev. Na teh posvetovanjih, kjer so bili prisotni, poleg upravnih in samoupravnih struktur v občinah, tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, je bilo jasno vidno prizadevanje in pripravljenost naše družbe kot celote za reševanje borčevskih vprašanj. Tako široko zasnovano razpravo, v kateri so sodelovali skoraj vsi dejavniki, ki so dolžni sodelovati v ureničevanju družbene skrbi za borce in vojaške invalide, so borci izredno ugodno ocenili.

Od konkretnih ukrepov pa ocenjujem, da je bil zelo pozitivno sprejet v le-

tošnjem letu spremenjen in dopolnjen družbeni dogovor o občinskih priznavalninah in zakon o starostnem zavarovanju kmetov, ki izboljšuje materialni položaj kmetov borcev NOV. Po zadnjih podatkih prejema občinsko priznavalino več kot 11.000 borcev in bo v letošnjem letu v te namene v SR Sloveniji porabljen preko 219 milijonov din družbenih sredstev. Poleg tega prejema v SR Sloveniji okoli 27.000 bor-

cev NOV pokojnino od zajamčene pokojninske osnove (kar je 60 odstotkov vseh upokojenih borcev pred 9. 9. 1943), ki trenutno znaša 6490 din. Nadalje naj omenim še medletno povečanje osnove republiškega dodatka za zaposlene borce NOV in izredno povečanje števila borcev, ki so šli na zdraviliško zdravljenje iz sredstev zdravstvenih skupnosti. Lani je bilo to število preko 3500, letos pa je predvideno 5195 teh zdraviljenj. Na tem področju je to izjemen napredek in ga lahko šteje mo kot zgled, kako se lahko neko vprašanje dobro uredi po samoupravnih poti.

V kolikšni meri postaja reševanje socialnozdravstvenih vprašanj borcev in vojaških invalidov v občinah stvar širšega družbenega dogovarjanja in sporazumevanja?

Republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov v duhu podružbljanja sistema socialne varnosti borcev in vojaških invalidov, po-

litike, ki jo je na tem področju sprejel tudi republiški odbor ZZZ NOV Slovenije in posamezne samoupravne interesne skupnosti v republiki preko koordinacijskega odbora za vprašanja borcev pri skupnosti socialnega varstva Slovenije, si prizadeva za čimprejšnjo realizacijo te usmeritve v občinah. Vidni so že določeni rezultati, tudi koordinacijski odbori v nekaterih občinah že dokaj dobro delujejo. Kljub temu stanje in razmere še niso zadovoljive, kar je bilo dokaj kritično ugotovljeno tudi na posvetovanjih, zato bodo potrebni še nadaljnji napor pri prizadevanju za njihovo nadaljnjo uveljavitev. Aktivnost na tem področju spremlja republiški komite in omenjeni republiški koordinacijski odbor.

V preteklosti je marsikatera pikra pripomba veljala prav delu občinskih upravnih organov

za reševanje zadev borcev in vojaških invalidov. Kakšno pa je stanje sedaj?

Res je, da so včasih pripombe na delo občinskih upravnih organov za vprašanja borcev in vojaških invalidov, vendar tega ne bi smeli posploševati. Imamo delavce v občinah, ki zelo dobro in prizadevno delajo. Prihajajo pa do določenih težav, predvsem tam, kjer se kadri menjavajo in ni zagotovljene kontinuitete dela. Ob izvajanju novosprejetih predpisov so ti organi pogosto zelo obremenjeni z delom. Vendar

ugotavljamo, da imajo ti delavci v načelu dober odnos do dela in kar je še posebej pomembno, ustrezen odnos do borcev in invalidov. V prihodnjem letu nameravamo podrobneje analizirati delo in organizacijo služb za vprašanja borcev in vojaških invalidov v občinah tudi na področju podružbljanja skupaj s samoupravnimi interesnimi skupnostmi. To je dogovorjeno tudi v sprejetem akcijskem programu.

Republiški komite je letos organiziral regijske posvete in pozval k udeležbi vse, ki naj bi prispevali k še boljšemu urejanju borčevskih vprašanj. Čeprav smo o teh posvetih že poročali, prosim, povejte, kaj so doprinesla za urejanje področja dela, o katerem govoriva in ali so ti posveti tudi kaj pripomogli k podružbljanju skrbi za borce na ravni občin in regij?

Kot sem že omenil, so regijska posvetovanja prispevala k širšemu pristopu pri reševanju problematike, torej podružbljanja celotnega področja. Vendar kot rečeno, tudi to je proces, ki zahteva svoj čas, nekateri rezultati pa so bili že omenjeni.

Katera od nalog pri urejanju borčevske problematike je ta hip najbolj pereča in še ni ustrezno družbeno rešena?

Glede na povprečno starost borcev je še vedno zdravstveno varstvo in ustrezna organizacija služb za zdravstveno varstvo borcev ena od temeljnih nalog. Kljub prizadevanju v zadnjem času ostaja to vprašanje kot skupna zadolžitev republiškega komiteja, zdravstvene skupnosti Slovenije in republiškega komiteja za zdravstvo in socialno varstvo tudi za bodoče. Najbolj pereč problem je zagotavljanje ne-

ge na domu in patronažne službe, predvsem v oddolnih krajih ter zagotavljanje potrebnih mest v domovih za starejše občane ter ureditve plačila oskrbnine v teh domovih. Pospeseno pa bo potrebno zagotoviti ustrezno ureditev preostalih stanovanjskih vprašanj borcev ter sprejeti ustrezne predpise, ki bodo omogočili dodeljevanje stanovanjskih posojil tudi kmetom borcev NOV.

Kaj pa primarne naloge republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov v prihodnjem letu?

Nekatere naloge sem že omenil. Predvsem bo republiški komite tudi v prihodnjem letu sproti spremljal izvajanje zakonskih in drugih predpisov ter družbenih dokumentov iz tega področja. Tudi za izvedbo omenjenega akcijskega dogovora bo republiški komite skušal aktivirati vse udeležence za njegovo čim hitrejšo realizacijo. Tako zajema predlog programa dela republiškega komiteja za leto 1980 poleg vrste konkretnih nalog s tega področja predvsem izvajanje, spremljanje in reagiranje povsod, kjer bi bilo to potrebno.

Republiški komite bo v tem prizadevanju tako kot doslej sodeloval z vsemi organi in organizacijami, zlasti z republiškimi odborom ZZZ NOV Slovenije in zveznim komitejem za vprašanja borcev in vojaških invalidov, ki ima pomembno vlogo pri

urejanju temeljne zakonodaje.

Morda vaše novoletno sporočilo borcev?

Mislím, da zastavljena vprašanja še niso vsa, ki bi lahko zajela široko problematiko na področju varstva borcev in vojaških invalidov. Morda je le uspelo prikazati nekaj osnovnih značilnosti delovanja in usmeritev republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pa tudi skrb širše družbene skupnosti za ljudi, ki so v času NOB, mnogi pa že tudi prej in tudi pozneje, pri izgradnji domovine nosili glavno breme.

Ob vstopu v novo leto 1980 želim kot borec borem čim boljše zdravje in moči, da bi skupaj čimprej in uspešno rešili še nerešena vprašanja s tega področja.

pogovor pripravila
B. Ž. J.

Tovariš Boris Čizmek-Bor je prav te dni praznoval šestdeseti rojstni dan. Ob tej priložnosti mu je ob prazniku JLA dr. Anton Vratuša izročil red republike z zlatim vencem, s katerim ga je odlikoval tovariš Tito.

Soborci Druge grupe odredov pa so mu ob življenjskem jubileju izročili plaketo in zlato značko.

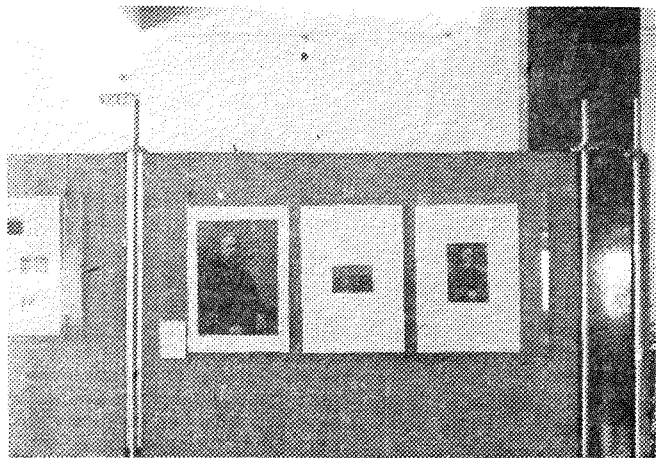
Čestitkam se pridružujemo tudi mi!

Kadar želimo predstaviti nek življenjski prostor in utrip ljudi v njem, ni vedno nujno, da obiščemo vse »uradne forume«, da bi nam ti z uradnimi ugotovitvami zagotovili resničnost pisanja. Tako smo mislili tudi mi, ko smo se odpravili v Novo Gorico z namenom, da bi prisluhnili tamkajšnjemu utripu kulturnoumetniškega življenja. Pravzaprav smo hoteli zapisati nekaj o prostoru, ki ima na zemljevidu rdečo obrobo državne meje. Koliko drži, da ostaja ta rdeča črta le na papirju?

Klavdij Koloini, tajnik Zveze kulturnih organizacij v Novi Gorici je postal naš pravi mož za pogovor. Najintenzivneje deluje na področju

Iz novogoriških pogovorov o kulturnem utripu in prehajanju le-tega z ene na drugo stran meje

Najiskrenejši odraz sožitja

Ena od razstav, ki so jo pripravili v knjižnici Franceta Bevka, je imela naslov Beneški Slovenci in Rezijani v podobi. V to razstavo je bila vključena tudi predstavitev narodnoosvobodilnega boja Beneških Slovencev.

ju popularizacije zborovskega petja, zato je tudi njegov odgovor na vprašanje o sodelovanju z zamejstvom, obrnjen v to smer.

»Zveza kulturnih organizacij na različnih področjih sodeluje z zamejskimi rojaki, ena od izredno močnih dejavnosti, ki nas tesno povezuje, pa je prav zborovsko petje. Kar s štiridesetimi pevskimi zbori z ene strani sodelujemo. Letos poteka že deseto leto, odkar je na tej in oni strani zaživela glasbena manifestacija Primorska poje. Ze vrsto let v tej manifestaciji najširše glasbene kulture sodeluje skupno približno stodeset pevskih zborov. Seveda ne gre le za petje. Začetna pevška revija je prarastla v skupno založniško dejavnost, saj izdajamo notne zbirke, kataloge, prirejamo seminarje in predavanja.«

Združenje pevskih zborov Primorske in Slovenska prosvetna zveza sta ob desetletnici Primorska poje izdali zajezen zbornik, v katerem najdemo imena zborov in krajev, od koder prihajajo: Trst, Koper, Ajdovščina, Buje, Vipava, Prvačina, Komen, Krmin, Milje in Čedad, Prosek in Branik. **Toda tovariši Koloini, povejte nam brez časa za premislek, kateri so kraji onstran meje, s katerimi je kulturnoprosvetno sodelovanje zares živahno in vsakdanje?**

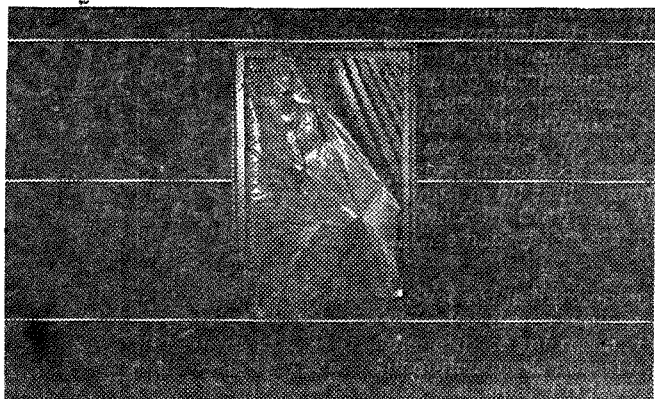
Vprašanje ga ne zmede. Takoj našteje Standrež, Doberdob, Gorico, Steverjan; tudi Trst in Čedad. »Kar tri naše krajevne skupnosti so pobratene s kraji čez mejo, sedaj se k pobratenju pripravlja tudi Nova Gorica, katere pobratim bo Gradišče ob Soči. Če me vprašate, kje je utrip kulturnoprosvetnega dela zares zgoščen, potem moram poleg večjih mest onstran meje na vsak način posebej pohvaliti Standrežane. Tam delujeta sekciji Slovenske kulturnoprosvetne zveze in katoliška prosvetna zveza. Mi sodelujemo z obema. Standrežani imajo na primer najboljšo amatersko igralsko skupino na tem območju, katveži kraje s te in one stra-

ni meje). Bili so v izboru najboljših desetih slovenskih amaterskih gledališč. Imajo tudi pevski zbor...«

Preskakujeva s predmeta na predmet, s kraja v kraj in od društva do društva. »Zares ne vem, kako bi najbolje opisal naše sodelovanje. To-liko je tega. Poglejte na primer našo tradicionalno prireditve Prijateljstvo ob meji. Ta je zelo raznolika in vključuje sodelovanje obeh strani z likovnimi razstavami, pevskimi zbori, koncerti... No, prav pri tej prireditvi smo v tem letu nekoliko popustili, vendar je prišlo do tega iz več vzrokov, tudi objektivnih.

V Bukovici, kjer je velika prireditvena dvorana, se zbira mladina z obeh strani meje na koncertih sodobne zabavne glasbe in plesih, dijaška mladina iz Ajdovščine, Nove Gorice, Idrije in Gorice se vsako leto srečuje, osnovne šole navezujejo stike (zlasti je aktivna osnovna šola v Solkanu)... Prav ta hip je na primer v Kanalu ob Soči likovna razstava z naslovom Kamen na kamen, ki so jo pripravili zamejci. Potem je tu tudi naše novogoriško gledališče, ki prireja gostovanja ostalih slovenskih gledališč (in predstave organizira tudi v dvoranah onstran meje). Pogosto igrajo novogoriški gledališčniki za abonmajske predstave kar v stari Gorici in takrat pač hodijo abonenti s te strani v Gorico.«

Že sprehod po Novi Gorici nas je pripeljal do nove podolgovate stavbe, katere videz vzbuja pozornost. »To bo nov kulturni dom, ki bo odprt za javnost v februarju prihodnje leto. Ta stavba bo imela dve večji dvorani, medtem ko bo drugi, večji del zgrajen na drugem prostoru in bo zajel prostornino 1500 kvadratnih metrov. To zadnje je naloga prihodnjega srednjeročnega načrta. Ko bodo za javnost odprti ti objekti, pričakujemo, da se bo v njih razvila bogata kulturnoumetniška dejavnost, ki bo privlačila poleg Novogoričanov in okoličanov tudi naše zamejce.«

PRIMORSKA SREČANJA 79 13

Pogovoru s Klavdijem Koloinjem se pridruži za hipec še Emil Aberšek, ki nas kot gledališki človek opozori na

goriški festival eksperimentalnih gledališč, na katerem se vsako leto zvrsti tudi nekaj predstavnikov italijan-

TRINAJSTO POGlavJE

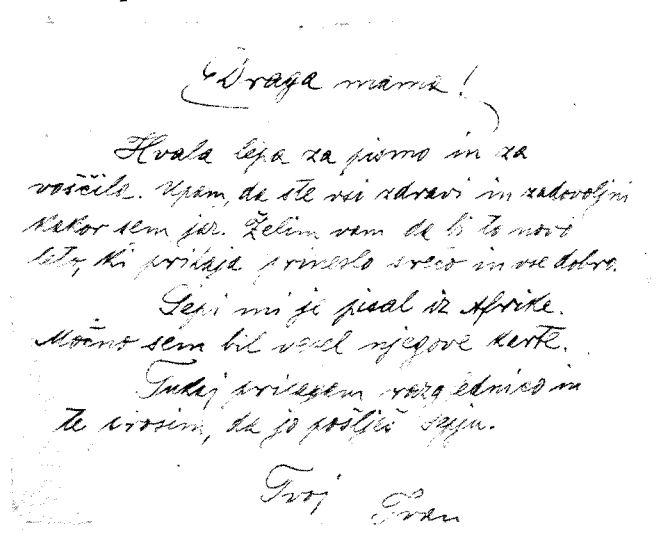
LETO TRINAJST STO OSEM IN ŠTIRIDESETO, KO NASTANE SILOVIT POTRES, KOZLOV ROB SE ZRUŠI, ZIVKA KOPLJE Z GOLIMI ROKAMI DO PAVLETA, DA BI GA RESILA

Nekdo je bila princesa Zivka z grada čudno reč: Florjan je dejal, da je vreteno. Zivka je trdila, da je peščena ura. Priprava je bila iz zelenega stekla, imela je dva dela. v zgornjem delu je bil pesek, ki se je brez prestanka nevidno usipal skozi malo odprlino v spodnji prostor. Florjan je gledal in dejal: »Zdi se, da nas nanašajo počasi teče čas.«

»Moj Bog,« je vzdihnila Zivka, »kako beži! Poglej, kako beži! Enkrat se obrneš in je polčas. Pride dan, izginejo meseci in leta...«

Cas je bil, neizbežno, brez usmiljenja, risal brazde na čelo in sive lase. Zivka je zrla v posipajoči se pesek, ki se odpiralo in se znova zapiralo. Ali ni bilo šele včeraj, odkar je prišel Pavle na Kozlov rob? In mu je v ječi zrastle dolga brada, postal je bled in se mu neznačilno svetijo oči. Vprašuje jo: »Kdaj umrje goriška grofica?« Ona pa moli za svojo dobrotnico in čaka vdano njene smrti kot odrešenja svoje mladosti. »Ti... mu pravi, kam gledajo tvoje oči?« In ona: »Ali se ne sliši kakšen glas o Villalatih?« Njo obdaja v srce. Povedala bi mu, da umira goriška gospodična po njej, ki ji je Gisla ime. Ne pove mu, ker ga ni vredna. Gutfridi, ki je unesel življenje iz Čedada in prinesel to vest, je daleč, prah je zabrisal stopinje za njim. Le Florjan vam srce je pustil skida, hujše kot Filipov bič na njegovem obrazu. Prinesel mu je pozdrav od Silvestra, ki je bil ubežal med goriške soldnike; ta pozdrav je ostal na njegovih not- alicah. Prinesel mu je drug pozdrav od Urške, ki je jokala nad usodo, da je robinja in ne more takoj priteči k njemu; ta pozdrav mu je padel v srce in ga vse dni pekel, vse noči goril. »Grem,« je dejal trikrat in se je dvignil.

V knjižnici Franceta Bevka hranijo enega redkih izvodov Bevkovega romana Črni bratje in sestre, ki so ga fašistične oblasti zaplenile.

Tudi dragoceno zbirko tiskanega gradiva iz narodnoosvobodilnega boja (zlasti s Primorske) hranijo. Poleg tega imajo nekaj dokumentov iz tega časa. Na fotografiji je novoletno voščilo Ivana Roba materi.

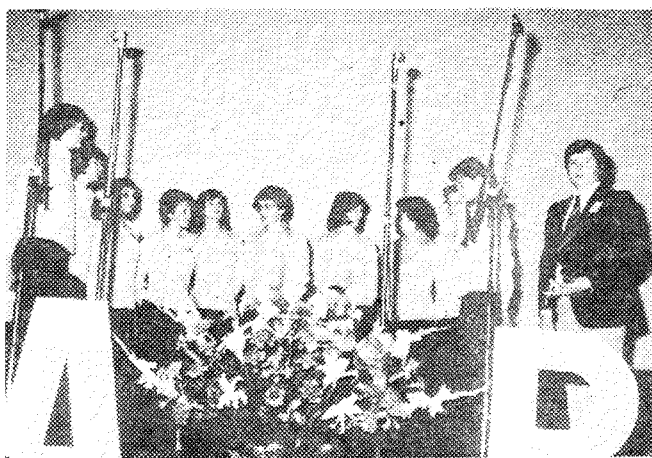
tri slovenske »podružnice« v Doberdobu, Steverjanu in Sovodnju.«

Hodijo tudi Slovenci z one strani meje v knjižnico Franceta Bevka?

»Da, hodijo, čeprav ne gre za večje število ljudi. Predvsem so to stalni bralci, študentje in dijaki.«

Tovariš Jan Zoltan nas je v pogovoru o kulturnoprosvetnem delovanju in sodelovanju z zamejstvom opozoril še na pestro aktivnost novogoriškega muzeja, na njihov zbornik Goriški letnik, kjer vsako leto izide vrsta strokovnih sestavkov s tematiko o zamejskih Sloven- cih.

Na mizi ravnatelja knjižnice leži zadnja številka Pri-

Dekliški pevski zbor iz Devina na pevski prireditvi Primorska poje.

skih gledališč, s čimer prispevajo delež k povezovanju slovenske in italijanske kulture. Novogoriški gledališčniki pa poleg svojega rednega dela sodelujejo tudi z zamejskimi amaterskimi skupinami.«

Sklepamo, da k razvoju in napredku kulture prispeva bistveni delež pisana beseda-literatura, zato se podamo še v novogoriško knjižnico Franceta Bevka. Njen ravnatelj Jan Zoltan pa o sodelovanju z zamejstvom in tudi večinskim narodom onstran meje razmišlja takole: »Naša knjižnica ima že dolgoletne stike s Slovenci onstran meje pa tudi z vrsto ustanov večinskega naroda dobro sodelujemo. Tesnejše vezi so se spletle zlasti v zadnjih desetih letih. Prispevek naše knjižnice zamejcem je zlasti v namenskem nakupovanju knjig, ki jih posredujemo slovenskim društvom in ustanovam (tudi slovenski knjižnici Damiana Feigla v Gorici). Posebno pozornost posvečamo tudi knjižničnemu gradivu o Slovencih v zamejstvu. Žal povzročajo nemalo težav pri nakupovanju tuje (v tem primeru italijanske) literature zapleteni uvozni predpisi.«

Knjižnica Franceta Bevka je imela in ima pomembno vlogo pri seznanjanju Slovencev s snovanjem in literarnim delom naših zamejcev. Knjižnični delavci so pripravili več razstav knjig in jih popestrili z literarnimi večeri. Ravno ob nedavnem strokovnem posvetovanju knjižničarjev pa so se dogovarjali o načinih in oblikah strokovne pomoči za posodobitev in razširitev slovenske knjižnice Damiana Feigla v stari Gorici. Kajti prav knjižničarstvo je tista oblika kulturne ponudbe, ki je najbolj stalna in lahko ob pravi- lnlm usmerjenem delu ohranja in bogati raven slovenskega jezika.

V stari Gorici je kar 26 lokalnih knjižnic, ki delujejo v okviru matične goriške knjižnice. Od teh so Sloven- cem, ki tam živijo, na voljo le

morskih srečanj, revija za družboslovje, gospodarstvo in kulturo, katere ustanovitelji so obalna konferenca SZDL v Kopru, OK SZDL iz Nove Gorice, založnik in izdajatelj pa je založba Lipa. Strani, ki se odpirajo, nudijo spoznanja o vsestranskosti družbenega in kulturnoprosvetnega delovanja Primor- cev. Tu najdemo teme iz našega pogovora in tematiko, ki jo obravnava TV-15: »Jubilejno leto prekomorskih brigad«, »Kulturni center v Novi Gorici«, »Novice in novosti za gospodarstvo Primorske«... Vse to in zavze- tost naših sogovornikov nam daje predstavo o tvornem delu na področju kulturnoumetniškega delovanja in stikov s Slovenci na drugi strani meje. Sogovorniki so nam nasuli imena zaslužnih delavcev na tem področju in tudi prizadevnih vasi na tej in oni strani meje. Od Opatjega sela do Standreža, od Gorice do Trsta se prepletajo te niti. Tržaško slovensko gledališče, Slovenska kulturnoprosvetna zveza, društvo Ivan Trinko in Čedadu, Klub starih goriških študentov, imena pesnikov in pisateljev, zagnancev in navdušenih pevcev v pevskih zb- orih nam dajejo odgovor na v uvodu zastavljeno vprašanje. Koliko drži, da ostaja rdeča črta meje le na zemljevidu? Da, ostaja vse bolj na zemljevidu. Res je tudi, da so nekatere vezi preredke in oblike sodelovanja še niso povsod ustaljene, toda utrip je živ in o tem nas prepriča lahko vsakokratni obisk v Gorici, Novi Gorici, ali kate- regakoli kraja v bližini meje.

Nismo spregovorili z uradnimi oblastmi; nismo poiskali na primer Marka Valtriča iz Gorice, ki bi nam lahko pripovedoval o tem sodelovanju s pogledom proti Novi Gorici. Tudi nismo obiskali Gabrijela Lebana, ki je pri skupščini občine Nova Gorica zadolžen za stike z zamejstvom. Toda, saj bomo še prišli, morda kmalu in takrat spregovorili tudi o gospodar- skih stikih in sodelovanju.

Bojana Žokalj-Jesih

Beneška Slovenija. V severozahodnem kotu videmske pokrajine se vleče od Goriških Brd pa do sivega Kaniha. Z vinsko trto čez in čez prepreženi holmci so razvrščeni po ravnini v razburljivem neredu. Med goricami, hribi in gorskimi hrbti se vlečejo široke doline in lepe ravnice z marljivo obdelanimi polji. Povsod je še življenje, povsod so raztresene vasi, zaselki in samotne kmetije. Tod domuje slovenski rod že več kot 1300 let.

Pot me vodi ob Nadiži v Čedad, kjer živi danes približno dva tisoč Slovencev. V mestu imajo več kot trideset slovenskih gostiln in trgovin. Strnišča koruznih polj, vmes osamljene ive, goli trsnasi, ki se skoraj dotikajo gozdov – zanimiva jesenska podoba Benečije.

Sobota je, pa sem se spomnila, kako je napisal rojak iz Trčmuna v Benečiji, pesnik in narodni buditelj Ivan Trinko-Zamejski leta 1898 v Domu in svetu: »Posebno ob sobotah bi rekel, da je v Čedadu vse slovensko. Vse, kar hribi rodijo za prodajo, vse pride na čedadski trg. Ob takih dneh prevladuje slovenščina, in še precej glasno, po starih in ozkih čedadskih ulicah. Gotovo je zanimivo poslušati, kako se preproste gorske Slovence brezobzirno in gostobesedno pričajo z nespretnimi kramarji v svojih karakterističnih narečjih.«

Videti je, da se ni veliko spremenilo od takrat. Med italijansko govorico kaj lahko srečamo slovensko besedo. Hočem se prepričati. Hodim po prodajalnah. Sprašujem v slovenskem jeziku. Na cesti ustavim nekoga in ga nagovorim v slovenščini. Vsi mi odgovarjajo v svojem slovenskem narečju. Je bilo to samo naključje?

Premišljuje o preteklosti teh ljudi. Kolikokrat so se tod menjali gospodarji! Vsi so se trudili, da bi Beneške Slovence raznarodili. Toda oni ljubijo svojo peščico zemlje. Koderkoli hodi Beneški Slovenec, povsod poje hvalo in slavo svoji deželi. Ponosen je na materin jezik in na svoje običaje.

Preprosti ljudje počasi odpirajo vrata kulturi

Že tako ljudje na Beneškem v trdem vsakdanjem boju za življenje, saj so se do nedavnega preživljali samo s kmetovanjem, niso imeli časa za prosveto in kulturo, pa je vmes posegel še fašizem. Poskušal je izkoreniniti slovenski jezik, ne le iz javnosti, iz cerkve, ampak tudi iz zidov slovenskih domačij. Pa ni uspel.

Že slovensko pisani plakati, ki so me sprejeli v Čedadu na zidovih čedadskih hiš in na ograjah, vabijo in pričajo o kulturnem in prosvetnem delovanju Slovencev v zamejstvu. Naporno pot ima za seboj narodno buditeljstvo v Beneški Sloveniji.

»Od takrat, ko je bilo leta 1955 ustanovljeno v Čedadu prvo kulturnoprosvetno društvo Ivan Trinko, se vlečejo vzponi in padci na kulturnoprosvetnem področju,« pripoveduje urednik dvojezičnega petnajst dnevnika Novi Matajur Izidor Predan, ki je takrat pri društvu skrbel za mladino. »V začetku so bili ljudje nezaupljivi, kot bi bilo delo v društvu 'potrata' časa. Poznali so le svoje njive in trdo kmečko delo. Tudi organizatorjem je

Kulturni in prosvetni utrip zamejskih Slovencev

Slovenija in njena sestra na Beneškem

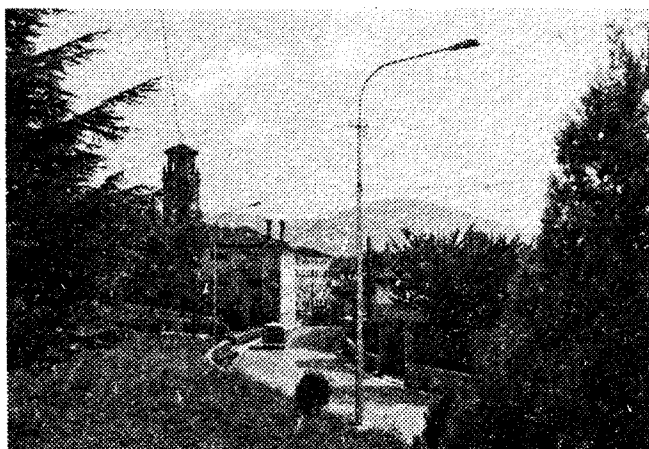
bilo težko, saj nihče od nas ni imel slovenskih šol. Znali smo le to, kar nas je naučila mati. Veliko so nam pripomogli mladi, ki smo jih poslali v slovenske šole v Trst in Gorico.

Počasi pa so ljudje le vključili v svoj strogi delavnik tudi kulturno dejavnost. Morda smo na določen način uspeli zato, ker smo iskali pot do preprostega človeka, približali smo se mu v stiski. Društvo je razvilo dejavnosti raznovrstne pomoči: reševali smo prošnje za pokojnine, pisali pisma oblastem ipd. Tako so se ljudje v začetku predvsem iz hvaležnosti odzivali povabilom na naše prireditve. Hvaležnost pa je prerasla v navdušenje, ko so na prireditvah v pesmi, sliki in besedi spoznali sebe in svoje življenje.

Danes društvo Ivan Trinko ni več osamljeno. Osveščenost ljudi po vsej videmski pokrajini se odraža v vrsti kulturnih in prosvetnih društev, na primer društvo Rečan in pevski zbor Rečan v Rečanski dolini, Beneško planinsko društvo, društvo Beneških godcev, Studijski center Nediža in Zveza beneških žen v Špetru, močna organizacija beneških izseljencev, teritorialni odbor SKGZ v Čedadu, ki letos pospešeno rešuje vprašanja slovenskega šolstva, tiska in socialna vprašanja, dalje kulturno društvo Lepi vrh in pevski zbor Planika v Kanalski dolini, društvo Naše vasi v Tipani, Center za kulturno raziskovanje v Bardu, folklorna skupina v Režiji, pevski zbor Kanin in še kaj bi našli. Prav zanimiva je Beneška galerija v Špetru. Komaj lani je začela delovati. Njen pobudnik je predsednik društva beneških umetnikov Ivan Vogrič.

Beneško gledališče je pravzaprav Beneška slovenija v malem, saj govori izključno o svojih ljudeh. Direktor Aldo Klodič in predsednik župnik Mario Lavrenčič se trudita, da Beneško gledališče, predvsem z deli Izidorja Predana, prodre iz zaprtega kroga. Gostovali so že v Trstu, Gorici in na Koroškem, dogovarjajo pa se tudi za gostovanje v Tolminu, torej v matični domovini. Težava je v tem, ker nimajo svojega kulturnega doma, čeprav si ga zelo želijo in so si po potresu že obetali njegovo gradnjo. Zaenkrat si pomagajo z dvorano gledališča Ristori v Čedadu, za katero pa morajo odšteti kar precejšnjo vsoto denarja.

Ko govorimo o slovenskem kulturnem delovanju na Beneškem, nikakor ne smemo mimo vaških župnikov, ki v odmaknjenih gorskih ter dolinskih vasicah in zaselkih toliko storijo za slovenstvo. Samo nekaj imen: Mario Lavrenčič, Emil Cencič, Valentin Birtič, Paskalič, Božo Zuanella, Mario Gorjup, Mario Černet pa še

Špetar Slovenov (S. Pietro al Natisone)

Pred samotno domačijo Benečanka bere slovensko knjigo

Ko je Izidor Predan spoznal, s kakšno zavzetostjo delajo člani društva Rečan, je zanje napisal pesem, ki jim je postala himna in sedaj nobena prireditev ne more brez nje. Uglasbil jo je skladatelj Ubald Vrabec.

*S strani Matajurja nebo se jasni,
po temnih oblakih spet sonce žari.
Pokonci Slovenci, stopimo na dan,
veselo zapojmo, saj noč je za nam.
Za nam je trpljenje, ne bo več krivic,
korajžno v življenje iz večnih temnic.
Vsi bratje na svetu si dajmo roko,
naj sreča ljubezni razsvetli oko.*

Pred tremi dnevi so jo spet zapeli na Lesah v občini Grmek, kjer so priredili šesti zapovrstni Senjan beneške pesmi, to je festival pesmi, ki jih mladi sami napišejo.

kdo. Pravi Bevkovi Čeder-maci so! Izdajajo slovenski list Dom. Dolgo so jih preganjali in jih obsojali kot marksiste, v zadnjem času pa se tudi videmska cerkev odpira slovenskim problemom. Videmski nadškof je dal duhovnikom dovoljenje, da opravljajo obrede v slovenskem jeziku.

Koraki mladih v matično domovino

Ko sem tovariša Predana vprašala o mladini in o bodočnosti, se mu je lice za hip stremnilo. Pomislil je najprej na vse tiste mlade, ki so nekoč zaradi revščine odhajali na delo v tujino. »Polovica naših ljudi je izseljenih, največ v Belgijo, Švico, Francijo, Nemčijo, Kanado, Argentino in Ameriko. Tam se rodijo in odrasčajo njihovi otroci. Nekateri jih naučijo govoriti svoje beneško narečje. Od časa do časa se kdo od starejših vrne. S seboj prinese govorico, katero ga je naučila mati pred petdesetimi leti. Ni se potujčil; še vedno je slovenske matere sin.«

Zaenkrat se je emigracija zaustavila. Prav je tako, sicer bi marsikateri vasi grozilo, da bo izumrla. Na primer v Učiji je od šeststo ljudi po vojni ostalo le še sedemdeset in od tega so štirje otroci, v Režiji pa je število prebivalstva padlo od 4600 na 1600. Mladine je vedno manj, zato mora toliko bolj pokazati svojo aktivnost tista, ki je. Svoj pododbor imajo mladi v teritorialnem odboru SKGZ v Čedadu. V tem okviru sodelujejo z ZSMS v Tolminu. Med kulturnimi stiki in sodelovanjem z matično domovino bi gotovo našli kako vrzel. Stalni so stiki s Tolminsko, od koder gravitira v Nadiško dolino kar precej ljudi. Omeniti je treba občasna srečanja beneške in tolminske mladine, kot je bilo na primer pred nedavnim, ko so Tolminci obiskali Landarsko jamo in se povsili z zamejci v Dolenjem Tarbilu. Znana so tudi kolesarska srečanja na obeh straneh meje. Pa neredko se zgodi, da kak mejaš preživi večer na drugi strani meje, ki je pravzaprav ni, in tako se rojevajo prijateljstva.

Najvidnejši razmah sodelovanja je po potresu. Od tod tudi misel na tesnejše gospodarsko sodelovanje. V maju so bili na obisku v Benečiji družbenopolitični delavci iz republike Slovenije in s Tržaškega. Pogovarjali so se o možnostih ekonomsko gospodarskega sodelovanja obeh strani za napredek Beneške Slovenije. Brez razvitega gospodarstva je namreč vsaka skupnost obsojena na propad, če pa se gospodarsko krepi, tedaj se tudi kultura bogati.

Pouk slovenščine iz dobre volje

Kako se prosveta trudi in kakšne težave ima, je pripovedoval učitelj likovne vzgoje na nižji srednji šoli v Čedadu Pavle Petričič ali duša beneškega študijskega centra Nediža, kot ga imenuje tovariš Predan. Knjižno slovenščino se je naučil. Veliko knjig je prebral in pomagal si je s slovenskimi poletnimi seminarji v Ljubljani. To svoje znanje hoče po najboljših močeh dati mlajšim rodovom po rednem vsakoletnem programu.

Že drugo leto organizirajo zimski šolski center v Petjaku. Sem prihajajo učenci iz okoliških vasi po rednem pouku. Tu se učijo slovenščino pa tudi glasbo, likovno in športno vzgojo.

Velik odmev imajo Beneški kulturni dnevi, ki vključujejo zanimiva predavanja z raznovrstno tematiko: jezik, literaturo, kulturo, okolje, zgodovino itd. Letos se začne sedmi ciklus predavanj.

Sproščene narečne zapise prinašajo prispevki iz Kanalske, Terske, Nadiške doline in Režije na natečaj Moja vas, katerega pobudnik je Studijski center Nediža. Kar dvesto zapisov je letos že prislo v Špetar. Tak natečaj približa ljudem pisano narečno besedo.

Poletni meseci slovenskim učiteljem v Benečiji ne prinesejo počitka. Mlada breza jih zahteva zase. Pa še študentje prihajajo na pomoč. To je letovanje otrok iz raznih krajev Beneške Slovenije v eni od tamkajšnjih hribovskih vasi. Narečno petje, igre, tečaj slovenskega jezika, pisanje časopisa – in deset dni je kmalu mimo. Potem se Mlada breza prelevi v Bartičo mojo; otroci namreč nadaljujejo svoje letovanje ob slovenski obali na Debelem rtiču, le pod drugim imenom. Tudi razvijanje tovarištva je eden od ciljev teh letovanj.

Koliko jih je, ki se trudijo v Studijskem centru Nediža: Živa Grudnova, Bepino Krezetič, Rita Venuti, Vilma Martinič, Lucija Kosteparija, Marina Černetič in še drugi učitelji.

»Prav bi bilo, da bi vse naše delo legalizirali,« pravi Pavle Petričič. »Zakaj država noče spoznati koristnosti tega, ne le za slovenski živelj, ampak za vso državo? Če naša slovenska šola ne bi bila privatna, bi lahko tudi državi kaj dali in radi bi dali.«

Ali bo res treba za Slovence v videmski pokrajini šele ugotavljati, če so Slovenci, kar poudarja predsednik SKGZ Boris Race na nedavni proslavi petindvajsetletnice njenega delovanja za nesprejemljivo? In nesprejemljivo je, da bi občinski ali šolski sveti odločali o tem, kje naj bodo slovenske šole, nesprejemljivo je omejevanje slovenskega jezika in značaja s tem, da nima uradne veljave, temveč je le prevod državnega, pa še je nesprejemljivost, na katere opozarja tovariš Race.

In kaj imajo Slovenci v Benečiji? Res, lani so v povezavi s šolskim centrom v Tolminu neuradno organizirali tečaj slovenščine za učitelje, to pa je le utrinek, vse premalo za izobrazbo potrebnih kadrov. Ljudje tudi že prav dobro poznajo vsakoletni splošni tečaj slovenskega jezika v Čedadu in radi se ga udeležujejo. Pripravljajo se tudi za privatno šolo, vendar bodo morali slušatelji opravljati državne izpite.

Kaj bo odločila vladna komisija za globalno zaščito Slovencev v Italiji na zasedanju v Rimu, to je sedaj zadnje odprto vprašanje.

Živa Drole

Nekaterih stvari preprosto ni moč pozabiti. Predvsem tistih, ki se ti vtisnejo v spomin v rani mladosti.

Se kot otrok sem prebiral Pregljevo delo Umreti nočejo, pretresljivo pripoved o boju Slovencev onkraj Karavank za svoje pravice, pripoved o brezobzirnem teptanju človeka, ki so mu hoteli udušiti materin jezik že na ustnicah. Takrat se je v skromna otroška spoznanja naselila zavest, da obstaja poleg ljubezni do matere, domače vasi in še česa še nekaj drugega: ljubezen do jezika, zgodovine, naroda. Pregljeva pripoved, v kateri vse te prvine nastopajo še posebej izrazito, saj se je bilo treba zanje nenehno boriti, je pustila globoko sled.

Ne nazadnje je bilo tukaj tudi spoznanje, izvirajoče iz Prežihovih umetnin, in nenadna vest, da je umrl Pavle Kernjak, tribun koroške narodne pesmi.

Nikakršna sentimentalnost ni bila povod, da sem se podal v zamejstvo, na avstrijsko Koroško, je pa vendarle res, da sem odšel preko Karavank obremenjen s spoznanji, vtaknjenimi v zavest že v rani mladosti. Tega preprosto ni mogoče ločiti od človeka, kakor ni mogoče docela ločiti bratovske ljubezni.

S Feliksom Wieserjem, se-

kretnarjem Zveze slovenskih organizacij, sva se v Celovcu srečala tik pred njegovim odhodom v Ljubljano, kamor večkrat zahaja, saj bi brez nenehnega stika z matično domovino njegovo delo ne rodilo tistega uspeha, ki ga pričakujejo in zahtevajo njegovi rojaki. Na Gasometergasse, kjer domuje Zveza slovenskih organizacij, je bilo v tistem zasneženem dopoldnevu živahno in vrata pisarne so se nenehno odpirala in puščala le malo možnosti za nemoten razgovor. Za razgovor o kulturnem snovanju koroškega naroda. Novo leto za ljudi v pisarnah v neposredni bližini celovške železniške postaje in sedeža Heimatdiensta ne pomeni le bližajočega se praznika, pač pa trezen pogled v prihodnost, v nov spopad za uveljavitev narodnostnih pravic, v katerem ima in je imela pomembno vlogo prav kultura z vso svojo široko razvejano, tradicijo in živahno utripajočo življenjsko voljo.

Temeljna naravnost zamejskih Slovencev je seveda v dejstvu, kar najbolj razveja kulturno dejavnost, jo vkoreniniti v sleherni slovensko vas in ji dati tiste razsežnosti, kakršne ima na primer koroška ljudska pesem, ki je, tako mislijo na Koroškem, dosegla s pokojnim Pavletom Kernjakom enega

Med Slovenci onkraj Karavank

S kulturnimi prireditvami izražamo našo življenjsko voljo

svojih vrhov. Toda prav pri tem delu vse prepogosto naložijo na ovire, nikakor ne nepremagljive, a vendarle dovolj težke, da je spopad z njimi čestokrat v senci komaj mogočega. Na prvo mesto v tem spopadu vsekakor spada pomanjkanje prostora. Kulturnoprosvetna društva največkrat delujejo v zelo skromnih razmerah, v gostilniških sobah, utesnjeno in moteno. Svetel žarek pomeni za Korošce novi kulturni dom na Radišah in tisti, ki ga grade v Šentprimozu. To vsekakor je obetaven začetek. Nastajajo nova društva, kljub prostorski stiski, kljub nerazumevanju s strani avstrijskih oblasti, ki so gradnjo kulturnega doma v Radišah sicer podprle z dokaj skromnim denarnim prispevkom, medtem ko niso dobili za šentprimozkega niti šilinga. Vodilno vlogo pri razvoju kulturne dejavnosti imajo seveda predvsem društva, ki že vsa poveljna leta delujejo in gojijo slovensko kulturo na Koroškem. Prav tukaj v zadnjih letih nenehno nastajajo nove skupine in ansambli, ki so močan vir novih kadrov. To velja zlasti za Železno Kaplo, Šentvid, Hodiše, Bilčovs, Loče, Slovenji Plajberk in še nekatere kraje.

S Feliksom Wieserjem prelistavava slikanico. Nič posebnega, bi dejal človek, ki mu slikanica pomeni nekaj vsakdanjega in s čimer so otroci že prenasajeni. In vendarle je slikanica avtorjev Marice Kulnik in Zorke Loiskandl-Weiss Tincek ujame sonce (Tino fängt die Sonne ein) zgovoren dokaz, da se na Koroškem nekaj dogaja. Dvojezična poslastica za koroške kodroglavčke in navihančke je prva tovrstna knjiga, ki je sad dela domačih avtorjev in je izšla v sodelovanju z Mladinsko knjigo. Knjižnica je naletela na ugoden sprejem pri koroških otrocih: treba bo misliti na nadaljevanje uspešno začtega. Odveč bi bilo govoriti, kaj pomeni knjiga z domačo besedo Korošcu.

»S knjigami nimamo težav, vsaj zadnja leta ne, ugotavlja sogovornik. Odkar imamo v Celovcu centralno slovensko študijsko knjižnico, dobivamo iz matične domovine po en, tudi dva ali tri izvoda vsega, kar tam izide. To je za nas vsekakor zelo pomembno. Res pa je, da živi v Celovcu le malo Slovencev, in da je treba slovensko knjigo bralcu približati na vse mogoče načine, saj bi bila sicer ta osrednja slovenska kulturna ustanova brez kakšne večje koristi. Že pred leti smo uvedli potujoče knjižnice, ki delujejo s precejšnjim uspehom. Toda to je le kanček zadovoljstva v nenehnem hlastanju, žejni za slovensko besedo. Knjigo bomo morali še drugače približati koroškemu človeku. Radi bi odprli kar največ knjižnic, vendar naš ovira prostor. Upamo, da bomo to rešili z ustanavljanjem ne-

kakšnih centralnih knjižnic za posamezne občine. Tako bo, na primer, v novem domu v Šentprimozu knjižnica za del Podjune, od Pliberka proti Celovcu. Ti domovi vendarle rastejo. Brez pomoči matične domovine ne bi šlo. Mnogo nam je pomagala slovenska gospodarska zbornica, mnogo so prispevali naši ljudje, s prostovoljnim delom, z gradbenim materialom.

Nasploh sodelovanje z matičnim narodom zavzema zadnja leta vse večje razsežnosti. Pomembno je zlasti to, da so uspeli, meni Feliks Wieser, prenesti težišče delovanja na področju kulturnega snovanja, ki je v preteklosti potekalo vse preveč na najvišjih nivojih, med ljudi. Vse prepogosto namreč ugotavljajo, da obmejna območja, kraji kot Tržič, Jesenice, Dravograd in tako naprej, niso dovolj seznanjeni s položajem narodnostne manjšine. Naš cilj je bil in bo, navede Feliks Wieser, v tem obmejnem prostoru zgraditi in dograditi trajne oblike kulturnega sodelovanja pa tudi drugotnega, tudi z lovci, planinci in taborniki, skratka z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami. Takšno navezovanje stikov je brez dvoma zelo koristno, nekaj posameznih primerov je to dokazalo z vso močjo. Težko je sicer navezovati stike z neko večjo skupnostjo, občino, zato skušajo to prenesti na posamezna društva. Doslej so sicer uspeli z nekaterimi posameznimi občinami v Sloveniji, pa tudi na Hrvaškem, zlasti z Ludbregom, predvsem pa je pomembno, da so uspeli poiskati sorodne duše domala v vseh naših republikah, deloma preko gospodarskih zbornic, deloma preko družbenopolitičnih organizacij. Zdaj gre seveda le za to, da ne bi ostalo le pri občasnih medsebojnih obiskih. Ne nazadnje manjka nekoliko bolj načrtnega sodelovanja, strokovne pomoči pri različnih dejavnostih. Stikov je vsekakor dovolj.

Vse bolj zanesljivo gonilo napredka in vzpodbujanja narodne zavesti pomeni celovška slovenska gimnazija, kljub težavam, ki jo imajo z njo, saj celoten sistem vzgoje temelji na nekoliko zastarelih načelih, ker je to navsezadnje avstrijska šolska ustanova, ki zaposluje pedagoge, ki niso povsem v skladu z naravnostjo zavoda in v določenih primerih tudi ne najbolj prijateljsko razpoloženi do slovenskih dijakov. In vendarle v Celovcu, na Zvezi slovenskih organizacij, z zadoščenjem trde, da mladi, ki prihajajo s te šole, že prevzemajo vodilno vlogo v kulturnopolitičnem življenju manjšinskega naroda na Koroškem, in da v precejšnji meri vplivajo tudi na rast kulturne tvornosti. To je prvič, zaneseno pripomni sogovornik, da smo lahko našo inteligenco načrtno vključili v naše narodnostno delo.

Prvič v zgodovini se je prva generacija teh dijakov dokončno usidrala v svoji sredini in že deluje. Vpliv se pozna na vseh ravneh, zlasti v vseh mogočih društvi, ki jih ni malo.

»Vendar pa v tem prostoru, v Ziljski dolini, pa v Rožu in Podjuni pogrešamo še nečesa, navede Feliks Wieser s slikanico Tincek ujame sonce v rokah pa s Koroškim koledarjem za prihodnje leto pod komolcem. Vsi več ali manj vemo, kaj je za nas pomenilo obdobje od leta 1938 do 1945, vendar ta del zgodovine, nedvomno izredno po-

vencev, politična farsa, ki je pomenila bumerang za tiste, ki so jo na vsak način hoteli izvesti. Feliks Wieser in njegovi so prepričani, predvsem mlajša generacija pa tudi generacija, ki se je z orožjem borila z ramo ob rami z večinskim, avstrijskim, napredno mislečim delom prebivalstva v vrstah odporiških gibanj, da se danes Avstrija lahko ponaša z demokracijo ureditvijo, da je manjšina v zadnjih letih storila ogromno. Slovenci postajajo iz nekdanjega nemočnega objekta, kot predmeta različnih nasilnih špekulacij,

memben za vso našo narodnostno skupnost, ni dovolj dobro znanstveno obdelan. Podatki ležijo po arhivih in muzejih, niso pa zasidrani v zavesti ljudi. Borovlje in Se-le na primer, občine, kjer je bilo narodnoosvobodilno gibanje še posebej močno v povezavi z gorenjskim območjem, bi kazalo podrobno obdelati. Želimo torej znanstveno dorečene publikacije, da bi jih ponudili ljudem, da bi tako približali naš delež mladi generaciji pa tudi starejšim. Dokazali bi, to je pomembno še zlasti zaradi tega, ker avstrijski politični aparat, pred vsem pa seveda nacionalisti, nenehno dokazujejo, da tega ni bilo, da je partizanstvo le nekaj osamelega, nepovezanega z narodom in torej tudi nepomembnega, dokazali bi torej prav obratno. Seveda je to gibanje bilo, in še precej močno, vendar mi tega sami nismo sposobni narediti. Radi bi, da bi to zadevo premaknili skupaj. To bi bil naš skupen prispevek v boju proti temnim silam, zanimiv tako za slovensko kot za nemško govorečo skupnost.

Najin pogovor ni bil, niti ni mogel biti usmerjen izrazito v kulturno snovanje manjšine onkraj Karavank, ki se vse bolj zaveda sama sebe, k čemur je precej pripomoglo tudi zadnje preštevanje Slo-

vse bolj subjekt z osnovno funkcijo ohraniti jezik, zgodovino, kulturo in ne nazadnje vez, ki povezuje dva naroda, avstrijski in slovenski. Takšna vsebina je dovolj prepričljiva in humana, ureničevati pa jo bo mogoče le, če bo manjšina dovolj samostojna in močna, tako politično, organizacijsko in gospodarsko. Razumljivo je, da bo z obeh strani, slovenske pa tudi z njihove, treba še marsikaj storiti, predvsem kar se tiče ekonomskih vezi. Novih dvesto delovnih mest v Reberci v tovarni celuloze, nekaj manj v Elanovem podjetju pa v Intrade je vsekakor nekaj, saj se je na gospodarsko moč domačih, manjših obrtnikov nemogoče nasloniti.

»Če teh problemov ne bomo uspeli dokončno rešiti, bo generacija, ki prihaja za nami, znova odvisna od ekonomske moči večinskega naroda, to pa pomeni ne le stopicanje na mestu, pač pa kakorakanje nazaj,« odločno priprija sekretar Zveze slovenskih organizacij.

Tako misli tudi dr. Franci Zwitter, predsednik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem, ki je na straneh Koroškega koledarja zapisal: »Z gospodarsko krepitvijo našega človeka, z ustvarjanjem delovnih mest na našem kraju njegove naselitve in s povečano skrbjo ter zav-

zetostjo za ohranitev njegove nacionalne identitete, z izgradnjo otroškovarstvenih in kulturnoprosvetnih ustanov in zlasti osrednjega Slovenskega kulturnega doma v Celovcu bomo s široko mobilizacijo vseh narodnih sil, ob solidarnostni podpori avstrijskih demokratov in v najtesnejši povezanosti z matičnim narodom zaustavili nadaljnje odseljevanje našega človeka in prebili tudi trenutno otroplo, toda strnjeno nemško nacionalno fronto trostranskega sistema...«

Kaj vse se na Koroškem dogaja na enem najpomembnejših bojišč za ohranitev narodove zavesti, na kulturnem področju, je težko spraviti v en sam zapis. Predvsem prevladuje pevska kultura, ki je najtrdnje zasidrana v koroškem narodnem prostoru in ima najmočnejšo tradicijo. Slehera vas ima svoj pevski zbor, nekatere tudi po dva, tri. Šentvid na primer jih ima pet. Zelo delavne so dramske skupine. Razveseljivo pa je dejstvo, da je predvsem zadnja leta prišlo do vrste novih oblik kulturnoprosvetnega delovanja, in da jih skušajo oživiti tudi tam, kjer je trideset, štirideset let in več vladalo kulturno zatišje. Nastajajo fotokrožki, folklorne skupine, mladina je začela tekmo-

vati za bralne značke, srečujejo se pisatelji manjšinskih narodov, vse pogostejša so gostovanja, zlasti pevskih zborov: našo pesem so Korošci ponesli v Svico, Francijo in celo v Kanado ter v palačo Združenih narodov. Glasbeni pouk zajema več kot dvesto učencev. V Slovenski prosvetni zvezi je trenutno 26 društev, pod okriljem teh pa čvrsto goji materino besedo enaindvajset pevskih zborov, štirje otroški, pet folklornih in osem dramskih skupin, pri tem pa niso vštete razne društvene sekcije, ki jih je v društvi kar dvainšestdeset. Zanimiv je tudi podatek, da je razmerje medsebojnih gostovanj iz Slovenije in v Slovenijo približno enak. Ne gre prezreti tudi delovanja društva Aula slovenica, ki je v zadnjih letih predstavilo koroški javnosti vrsto vidnejših likovnih umetnikov iz Slovenije in Trsta.

Sodelovanje z matičnim narodom postaja vse bolj porok za obetaven pogled v preteklost, prinaša pa seveda z naše strani vrsto obveznosti, dogodki zadnjih mesecev pa kažejo na izboljšanje odnosov med republiko Avstrijo in našo državo. V to koroški ljudje verujejo. Tako je izzvenel tudi pogovor s sekretarjem Zveze slovenskih organizacij, Feliksom Wieserjem. **Milenko Strašek**

Lepo bi bilo, če bi se vsak mlad človek trudil...

»... da bi slovenstvo pri nas, na avstrijskem Koroškem, dobilo tisto mesto in veljavo, ki mu gre po vseh pravicah in postavah. Vsi bi se morali truditi, to je dolžnost vsakega. Pri nas, v Horcah, vasi z desetimi domačijami, v bližini Šentvida v Podjuni, ne spimo. Res ne. Jaz sem iz občine Škocjan. V tej občini delujeta dve slovenski prosvetni društvi, Vinko Poljanec in v Šentvidu Danica. Pri nas je tega do-

varjali s pesmijo, ni. Dirigentsko paličico večino ma vihte stari, ki so delali pevovodske tečaje doma pa v Ljubljani. Morda bo le boljše z glasbeno šolo. Da bi le bilo. Pri nas doma smo tega kar nekako navajeni. V krvi nam je. Oče vodi mešani pevski zbor, na Koroškem ga dobro poznajo. V Sloveniji tudi. Hanzi Kežar. Na plošči, ki smo jo pred leti izdali, Slovenska zborovska koroška pesem, posnela jo je ljubljanska ra-

mo na seminarje. Naša pesem, ta globoka korenina narodove ljudske ustvarjalnosti, ne sme izumreti. Pesti nas pomanjkanje prostora. Vadiamo v gostilniških prostorih. Med naše viže vdirajo neubrani glasovi.

Res je, delam v Celovcu, na Zvezi slovenskih organizacij. Zato, ker sem bila že od malih nog tesno povezana s kulturnim žitem in bitjem. Hodila sem na slovensko gimnazijo, nato na trgovsko šolo

naravnost želijo. Morali bi biti, mi tu in vi tam, dobro povezana celota, na vseh področjih družbenopolitičnega življenja, razbiti bi bilo treba to neenakomernost. Drugo leto se bomo morali pogovarjati o načrtnosti sodelovanja.

Važno je prebiti led. Pri nas, v Horcah pa v Šentvidu, smo stvari že postavili na svoje mesto. Zdaj le še utrjujemo. Slovenska gimnazija je tudi staričila svoje: vse bolj jih za-

Danica Kežar

volj, ne gre drugače. Glejte, Danica ima pet sekcij: mešani pevski zbor, dramsko skupino, ansambel, trio Korotan, mešani oktet, otroški pevski zbor in še mladinsko sekcijo. Kar naprej se nekaj dogaja. Ob ponedeljkih je seja, ob torkih se zberemo na vaji za ansambel, v petek se »dajem« z mešanim zborom, tu in tam, pa bolj poredko, naštudiramo kakšno igro.

V naši hiši govorimo slovensko, samo slovensko. Tudi v drugih hišah v Horcah govore po naše, le v dveh hišah bi radi bili Nemci, pa še jezika ne znajo dobro. Vsi smo nori na petje: oče, mama in sestre ter bratje. Pet nas je, vsi pojemo. To ima svoje korenine. Doma se dostikrat usedemo, takole popoldan in zavijemo kate-ro. Hudo mi je, da je umrl Kernjak. Nihče več ga ne bo dosegel, nihče. Poznate koga, ki se vsaj enkrat ne bi srečal z njegovo Mojcejo?

Zdaj seveda ne kaže zalovati. Kernjak si je naredil spomenik sam. Ta spomenik bo še lepši, če bomo tudi mi znali vanj klesati napis njegovi veličini. Težko bo, vem. Mladih, ki bi se načrtno uk-

dijska hiša, lahko večkrat preberete njegovo ime. Meni so zaupali otroški pevski zbor. Lepo je z njimi. Zdi se mi, da bom tako največ naredila za našo besedo. Čeprav sem še mlada. Prijetno je dvigovati narodovo zavest, čutiti, takole iz leta v leto, kako vse več ljudi prihaja k tebi in pravi, lepo po slovensko, sliši tudi jaz bi rad pel ali, sprejmi mojega paglavca. Počasi, toda vztrajno prodira vate, da se nekaj dogaja, da si naredil nekaj velikega in se spomniš velikih mož, ki so morali trpeti za našo stvar. Potem ni težko delati.

Saj veste, kako je: če veš, da si koristen, potem postajaš drugačen, boljši. Navadila sem se, da je treba delati tudi v okoliščinah, ki bi v neki drugi sredini pomenile malodušje. Tega si pač ne smemo privoščiti. K sreči vsaj z gradivom nimam težav. Nekaj not in pesmaric imam od očeta, če pa kaj potrebujem, skočim v Ljubljano k Radovanu Gobcu. Vselej mi pomaga. Razume nas. Tudi Zveza kulturnih organizacij Slovenije mi pošilja nekatere stvari. To olajša delo. Mlade ljudi pošilja-

zdaj pa sem tukaj. In vendarle se vozim vsak dan v Horcah, domov. Tam me potrebujejo, ne morem jih pustiti.

Naša vasica nima knjižnice, toda knjig ne manjka, če človek hoče brati. Včasih ni bilo tako. Zdaj greš v bližnji Šentvid in si sposodiš knjigo. Jutri bo že bolje, ko bomo knjige preselili v vsak čas zgrajeni kulturni dom v Šentprimozu. Tam bo dovolj prostora za vaje. Kakršenkoli pač. Konec bo stiske. Naposled smo le dočakali, da se nam je uredila želja, stara natančno petinšestdeset let. Nič več gostilne.

Res sem vesela, da se tako dobro razumemo s Slovenci onkraj državne meje. Sodelovanja nam res ne manjka. Teh stikov imamo še preveč: s Šoštanjem, Kranjem, Novim mestom, Šentjurjem, Celjem, a ne moreš na vseh koncih. Vsi se obračajo na nas, kadar žele, da kakšen pevski zbor gostuje v matični domovini. Morali bi te reči razporediti bolj enakomerno. Ti stiki so pomembni, toda veliko društev jih enostavno nima. Zato so nekatere društva preobremenjena, druga pa si jih

nima uk na tej slovenski šolski ustanovi. Toda začeti je treba. Mi smo sedaj složni bolj kot kdajkoli prej. Po zadnjem preštovanju sploh, se mi zdi. Nastopamo veliko bolj enotno, močneje je zaživila tudi kulturnoprosvetna dejavnost, učinek je bil torej prav obraten. Sreča se mora naseliti v človeka.

Svetlolaso dekle, Danica Kežar, dirigentova hči. Jutro za jutrom prihaja v Celovec, se dogovarja z društvom, pomaga načrtovati programe, desna roka sekretarja Zveze slovenskih organizacij. Nasmejana pa spet zasanjana resna tu in tam premolkne, kot da bi hotela poiskati ustrezno besedo. Mir izžareva dekle in navdušenje, kadar spregovori o pesmi. Njeni škrjančki, otroški pevski zbor, pobira nagrade, kot piščeta, ki kljujejo zrnje, so. In nagrade pobira tudi Hanzi Kežar, oče svetlolasega dekleta. Kar se je nabrlo v skromnih, toda lepih in polnih letih njene-ga življenja med stenami trdnega slovenskega doma v Podjuni, zdaj pridno nalaga obresti.

Milenko Strašek

Dediščina slovenske starodavnosti

Porabski Slovenci

S Slovenskim Porabjem označujemo tiste slovenske kraje v okolici Monoštra, ki so ostali po mirovni pogodbi z Madžarsko leta 1920, znani pod imenom trianonska pogodba, še nadalje v tej državi. Njihov govor ima v glavnem iste glasovne, oblikovne, naglasne in besedne značilnosti, kakršne imajo ostali prekmurski govori, vendar ima tako v melodiji in tempu kakor v glasovju, oblikovanju, skladnji in besednem zakladu mnoge značilnosti. Tudi v tej potezi njihovega duševnega življenja se izraža starinskost, ki jo najdemo v njihovih običajih, verovanju, jedilih. To je dediščina slovenske starodavnosti, ki so jo mogli ohraniti zaradi svojega kulturnega in narodnostno obrobnege položaja.

Ta je tudi pogojil, da se še danes večina porabskih Slovencev ukvarja s kmetijstvom. Računajo, da jih je danes še kakih štiri tisoč in značilno je, da vse do konca druge svetovne vojne niso imeli lastne politične organizacije! Prvo tako organizacijo so dobili šele po zmagi nad fašizmom v okviru Antifašistične fronte madžarskih Jugoslovancev. Organizacija se je kasneje preimenovala v Demokratično zvezo Južnih Slovanov, ki deluje še danes. Izdaja list Narodne novine s posebno slovensko prilogo.

Posebej velja poudariti, da je danes v primerjavi s preteklostjo vidno živahno delovanje Slovencev na Madžarskem. O tem še posebej priča vrsta kulturnih domov, ki jih najdemo v skoraj vseh slovenskih krajih. Med najpomembnejše akcije na kulturnem področju pa štejejo danes priprave na pričetek gradnje osrednje narodnostne šole v Monoštru, v katero nameravajo uvesti dvojezični pouk in v katero bodo vključeni vsi učenci višje stopnje iz slovenskih porabskih vasi. Vrtni in nižja stopnja osnovnih šol (tudi v njih se učenci izobražujejo v materinem jeziku) pa bodo še naprej v krajih, kjer živijo pripadniki slovenske narodnosti. Poleg tega velja iz zadnjega časa omeniti še dve pridobitvi na narodnostnokulturnem področju. To je pričetek slovenskih radijskih oddaj radia Budimpešta, studio Győr ter postavitev dvojezičnih topografskih napisov povsod tam, kjer živijo porabski Slovenci.

Dr. Tone Zorn

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije želi borcem, združenjem, občinskimi odborom, mestnemu odboru, obalno-kraškemu odboru ZZB NOV Slovenije ter vsem delovnim ljudem in občanom srečno, zdravo in uspešno 1980. leto.

Ob tem sporočamo, da bomo namesto novoletnih voščilnic namenili sredstva v humanitarne namene.

BELEŽKE BELEŽKE BELE

Njegova skicirka je obležala za vedno

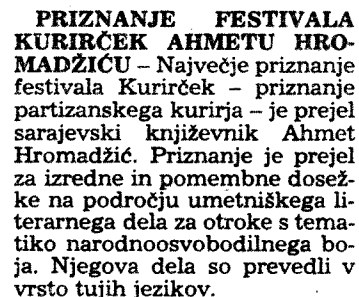
Franc Dremelj-Aco

Slikarjeva intuicija je intuicija resnice in

Tak se je Aco pred dnevi poslovil od nas in mi od njega. Njegova skicirka, ki skriva še marsikaj, je obležala za vedno. Zemeljsko se je prezgodaj poslovil od nas. In kot bi vedel, da ne bo dolgo ustvaril, je letos poleti na barju ustvarjal vsak dan in ustvaril veliko. Za seboj je pustil veliko sled, sled, ki jo pustijo le veliki ljudje. In ta ga bo med nami ohranila nesmrtnega.

Zdravko Vidrih

NAGRAJEN FILM »BOŠKO BUHA« – Jugoslovanski film »Boško Buha« je dobil na Mednarodnem festivalu otroškega filma v Bombayu dve nagradi: priznanje »srebrni slon« za režijo je prejel režiser Branko Bauer, isto nagrado za najboljšo moško otroško igro pa Ivan Kojundžić. Prva nagrada »zlati slon« v tej konkurenci ni bila podeljena.

ENCIKLOPEDIJA NARODNOOSVOBODILNE VOJNE – Pobuda vojaško-založniškega zavoda Jugoslovanske ljudske armade, da bi izdali »Enciklopedijo narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije med leti 1941 in 1945«, uživa vedno večjo podporo. K pripravi za to delo bodo pritegnili skoraj 4000 strokovnjakov in več znanstvenih ustanov. Enciklopedijo bodo natisnili v štirih ali petih zvezkih v vseh jezikih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Čeprav je bilo doslej natisnjenih že 100 knjig s pričevanj udeležencev narodnoosvobodilnega boja ter skoraj 160 zbornikov dokumentov iz tega obdobja, v Jugoslaviji še nimamo enotnega in sistematičnega dela, posvečenega narodnoosvobodilnemu boju in socialistični revoluciji.

LEŽKE BELEŽKE BELEŽ

MALI KOMENTAR

Dolg sega daleč

Zavedam se, da stari pregovor, naj se o mrtvih govori le dobro, pri nas ni več v rabi in da obvelja le še kdaj pa kdaj za naše pokojnike, in tako ga ob tej priložnosti, ko govorim tovarišem v spomin, ne obnavljam tako, kakor je bilo to nekoč v navadi – zakaj povedal bi rad le besedo, da sedanost, ki jo živimo, in prihodnost, ki si jo moramo šele ustvariti, izvirata tudi iz neprecenljivega deleža, iz osebnega in družbenega deleža, ki so ga dali v boju za

naš obstanek na tem nemirnem planetu tisti naši tovariši, zapisani na spominski plošči med padlimi za to, kar smo nekoč imenovali in imenujemo našo veliko stvar.

Filip Kalan-Kumbatovič

(Na spominski plošči, ki so jo 21. decembra 1979 odkrili v veži hiše na Tomšičevi 12, kjer domuje Društvo slovenskih pisateljev, so zapisani:

IVO BRNCIĆ, IVAN ČAMPA, TONE ČUFAR, ANICA ČERNEJ, KAREL DESTOVNIK-KAJUH, CIRIL DREKONJA, BOGO FRANDER-KLUSOV JOŽA, ANA GAL, IVO GRAHOR, MARA HUS, DOLEE JAKHEL, MIRAN JARC, MAKŠ JEZA, JOŽE KERENČIĆ, EDVARD KOKOLJ, IVAN KOROŠEC, VINKO KOŠAK, FRANCE KOZAR, VITO KRAIGHER, NACI KRANJEC-PAJLIN, VLADIMIR MARTELANC, FRANCE MESESNEL, JOŽE MOŠKRIČ, AVGUST PIRJEVEC, IVAN ROB, SLAVKO SAVINŠEK, TONE ŠIFRER, KAREL ŠIROK, FRANC ŠTURM, ZMAGO ŠVAJGER, JOSIP VANDOT, FRANC VIDIC, OTO VRHUNEC-BLAŽ OSTROVRHAR, STANKO VUK, AVGUST ŽIGON in TONE ŽNIDARŠIČ-ŠTEFAN.)

In z nevšečno prisposodbo povedano, tako sem dejal:

Upniki so med nami in dolžniki smo mi sami.

*Neznaten del tega velikega dolga skušamo vr-
čati danes, ko odkrivamo spominsko ploščo našim
padlim tovarišem. Res, da je tu zapisanih le šestin-
trideset imen pesnikov in pisateljev in publicistov,*

NOVE KNJIGE

Josip Vidmar je letos v razmakih objavljaj v Delu odlomke iz knjige **Obrazi**, ki jo je pisal. Blesteči drobci so obetali, da bo poved te nove knjige več kot zanimivo branje literarnega kritika, partizana, kulturnega delavca širokih obzorij in odmevnosti. V ničemer nas ni razočaral. Kot literarni kritik je ostal oster, dosleden in bojevit, kot je bil desetletja, ko je izzivalno čistil slovenski literarni Avgijev hlev. Kot partizan je napisal lepe beletristične strani: o svoji ilegali v Ljubljani, o partizanskem življenju na Kamenjaku, o človeških črtah dveh vodilnih: Kidriča in Kardelja. Njegove doživete sodbe, ki se tičejo umetnosti, estetike, literature, filozofije, politike, odlikuje ostrina logične misli in osebne prepričanosti. Tako se je že iz objavljenih drobcev dalo razbrati to, kar je s celotnim besedilom potrdil, da gre za več kot spominkarsko popisovanje. Tri stvari so impresivne.

Prvič.

Ko se je znebil mladostne melanholije in je zagledal svet in sebe v realnih zarisih, mu je bilo razvidno, da v njem ni tistega, kar mu je bil mladostni ideal – umetništva. Ob sebi je videl ljudi, ki imajo bohemski dar hrepenenja, v sebi pa ni našel toliko umetniške odzivnosti. Ob notranji nepotešenosti se je v njem razraščala volja, da najde v umetninah drugih zase izgubljeno »rožo mogoto«, osnove ustvarjalnosti. In ker se je po razumski poti hotel dokopati do tega magičnega vira življenjske energije, se je v njem porodil – kritik.

Drugič.

Kakšna življenjska ironija! Josip Vidmar se je kot literarni kritik venomer zdel vršičku slovenskega (ljublanskega) meščanskega razumništva nekakšna problematična prikazen, čeprav je bil po svoji izredni bistrini, življenjski usmerjenosti, ambiciji, vitalnosti pač eden najbolj zaresnih atomov te elitne celice. Vidmarju je ta umetniški otok pomenil več kot prijetno bivališče, zanj je imel draž edine človeka vredne eksistence, občutje te prisotnosti ga je gnalo v bojevite spopade z vsem, kar je bilo skrotovičeno. Takšen se je srečal z zgodovino: z napovedmi družbenih pretesov in vojnega požara. Ne samo iz čuta za slovensko stvarnost, temveč s čvrstostjo svojega značaja se je razporedil na šahovnici življenja in smrti, na bele ploskve življenja v narodnoosvobodilnem boju. Rojstvo partizana!

Tretjič.

Že iz prvih natisnjenih vrstic se je dalo razbrati, da v Obrazih ne gre zgolj za Vidmarjeve osebne odzive do sebe in okolice, za kronologijo usod priznanih slovenskih umetnikov in politikov, temveč da je pred nami večplastno literarno pisanje. V njem je očiten Vidmarjev nagib, da z nanosi razne sporočilne vsebine izoblikuje takšno obliko beletrije, ki bo lahko dala s paleto živih barv zeleno luč pisateljevemu živahnemu in odločnemu temperamentu, da se bo ob kopici človeških usod razjasnila z uma mečem tudi njegova biografija življenja. Tu je Vidmar – pripovednik. Zato so najpristnejši tisti obrazi, v katerih je največ prvin Vidmarjevega posega v nedrja tuje in svoje človeške intimne. Kleno so izklesani obrazi Marija Kogoj, Antona Novačana, Lili Novy, Pavla Golie, Otona Zupančiča in Mirana Jarca. Z njimi se je Josip Vidmar najgloblje dotikal do skrivnostnih nitk magičnosti energije – do človeka. Ta zapis naj bo namesto običajne voščilnice za novo leto!

Franček Bohanec

Obrazi Josipa Vidmarja

Videti je treba redek, toda zelo lep in slikovit gozd, žametno jaso, poraslo s praproto in pregreto od julijskega sonca, bujnost in bogastvo poletja, čutiti je treba opojne dišave smrečja in borovja in višinskih trav, zlasti pa čudovite, poetične večere in noči, presijane z mehko mesečino, tiho in svilen šumenje vetra – v daljavi pa krvave zarnice nočnih požarov, kajti tam nekje se vendarle vali uničujoča italijanska ofenziva, ki bo jutri, pojutrišnjem prigmela do nas, čez nas, mi pa posedamo v tem čarobnem roškem raju, modrujemo o življenju in umetnosti, o politiki, o humanizmu, o našem osvobodilnem boju, o bodočnosti v svobodi in sanjamo zase, za naš slovenski svet in za človeštvo blage volje. In če dihe vetra kdaj zmoti trušč italijanskih motorjev, ki drdajo po cesti od Ribnice proti Kočevju, res komu za hip zastane beseda in se komu od nas stisne srce, toda sleherna bojazen ali njena slutnja utone v radostni in rahlo ponosni zavesti, ki je nekoliko romantična, da smo banditi, izobčenci, izvrški zunaj vsakega zakona, toda vendarle razsvetljeni borci za usodo naroda in sobojvorniki vseh, ki se bijejo za nov svet. In ta zavest, ti čudežni julijski dnevi in noči in ves romantični, hkrati pa vendarle okrutno nevarni položaj, vse to je bilo in je naš Kamenjak, na katerem smo pisarili, razpravljali, fantazirali in z vznemirjenimi in vendarle radostnimi srci čakali na usodo, ki je prihajala, kakor so nam oznanjali daljno pogrmevanje in vzbuihi topov, drdranje strojnice in plapolanje odsefov krvavih požarov, ki so se nam komaj opazno bližali. Nič čudnega, če je Jarca nekoč vrglo z ležišča: »Moj bog, še vedno ne morem doumeti tega, kar se godi z menoj. Strahota in čudež sta popolnoma spojena.«

Precej veselega in z nemirno mislijo prežetega razpoloženja je najti tudi v Jarčevih pismih, v njegovih zadnjih pi-

Josip Vidmar

smih, ki jih je te tedne pisal s Kamenjaka svoji ženi. Na primer: »Gozd je moj dom... Okrog mene so ljudje, ki nas je življenje čudno lepo našlo skupaj. Pomisli: skupaj spim z njim, pesnikom, ki je bil zadnje dni vedno pri nas, in z ljudmi, ki so kritiki (!) in s pisatelji iz katoliških krogov... Doživljam stotere tragedije slovenskih domov in družin. Šel sem skozi bombardirane vasi, sam doživel bombardiranje treh ur itd. ali – vse to mora biti. Veliko srečo imam – dolge ure – da sem prideljen družbi in delu, ki odgovarja mojim zmožnostim? duševno delo!« In v začetku avgusta piše srečen: »Vsak večer literarne debate. Intenzivno delam... Vem pa za žalostne stvari, ko se je ta ali oni že za – večno odkupil...« In v zadnjem pismu 11. VIII.: »O, močno živim! In v lepem okolju. Čudovito je življenje gozdov. Spim v družbi zelo bličajnih mi ljudi v baraki...

Globoke misli se mi porajajo... Se, v soncu, v senci, na zraku, na zelenju... Usoda mi je bila mila vse do te ure...«

To je bil resnično blagoslovljen čas tudi zaradi tega, ker so se nam vsem zaradi vsega povedanega, političnega in osebnega nekako odprla srca, in ker je zaradi tega nastal med nami topel občutek prijateljstva in bližine, ki ne pozna ne žalitev ne stremušva ne sprenevedanja ne tekmovanja. Pogovarjali smo se veliko in si pripovedovali stvari življenja iskreno in brez vsake potrebe ali volje po prepričevanju in vendar je bilo vse prepričljivo in sprejemljivo vsem. Seveda so naši pogovori veljali predvsem literaturi in kulturi. Bor, Kocbek, Jarc, mladi Javoršek in naposled jaz sam smo bili pisci in ljudje, ki smo prebrali veliko knjig, in ki smo imeli med pisatelji in pesniki svoje ljubljence in med knjigami svoje ljubljence. Res, veliko smo govorili o literaturi in kulturi, toda kultura in literatura sta življenji in kolikor in kakor sta nam bili pri srcu, smo ju ljubili zaradi življenja, zaradi tistega, kar sta pomenili za življenje vsakega izmed nas in za življenje sveta.

Tako smo se preko medija literature odkrivali drug drugemu kot ljudje kot bitja vsakršnih usod, narav in smotrov.

Iskreno in odkrito. In sprejemali smo drug drugega z razumevanjem in prisrčnostjo. Jarc je zvesto poslušal, se redko oglašal kako drugače kakor z vzdihom odobravanja in z veselimi začudenjem v motnih očeh. Ti dnevi na Kamenjaku so nas zbliževali hitreje kakor navadno življenje in trdneje kakor navadna življenjska srečanja, kajti zbliževali smo se v velike zanosu in hkrati pred obličjem smrti, ki smo jo vendarle čutili v bližini.

(Odlomek iz obraza »Miran Jarc«)

Ena od barak IOOF Slovenije v Bazi 20

DOVJE – MOJSTRANA

Številne prireditve

V krajevni skupnosti Dovje-Mojstrana se vsako leto v decembrskih dneh spominjajo dogodkov 16. decembra leta 1941, ko je v tem delu Gornjesavske doline vzplamtel plamen upora in so domačini množično odšli k partizanom. Tudi za letošnji praznik so na Dovjem in v Mojstrani s številnimi prireditvami počastili ta pomemben dan, na sam praznik pa so vsi krajanjani na referendumu glasovali o uvedbi samoprispevka za asfaltiranje cest na celotnem območju krajevnih skupnosti.

S prazničnimi prireditvami je začela Strelska družina Janez Mrak, ki je izvedla vsakoletno tradicionalno tekmovalstvo v streljanju z zračno puško. Nato je bil uspešen nastop pihalnega orkestra Jeseniški železarji, ki letos slavi 105 let obstoja. Krajevni odbor ZZB NOV pa je odkril spominsko ploščo na Pavleševi hiši v Mojstrani. Na tem mestu so se 16. decembra leta 1941 zvečer zbrali uporniki in odšli v napad na postojanko nemških granicarjev na Velikem bregu.

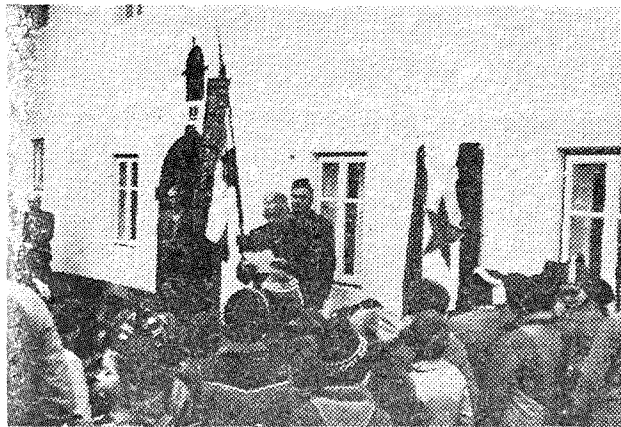
Osrednja proslava je bila letos obiskana kot še nikoli doslej. Na proslavi so najzaslužnejšim krajanom in organizacijam podelili značke OF.

Planinsko društvo je za praznik pripravilo zanimivo predavanje z barvnimi diapozitivi o letošnji zmagoviti himalajski alpinistični odpravi.

Na sam praznični dan so v krajevni skupnosti Dovje-Mojstrana na referendumu odločali o uvedbi samoprispevka za asfaltiranje vseh krajevnih cest. Referendum je uspel nad vsemi pričakovanji, saj se je za zbiranje denarja s samoprispevkom odločilo kar 83 odstotkov vseh, ki živijo na tem območju.

Za zaključek praznovanja pa je kulturnoumetniško društvo pripravilo tudi kviz tekmovalstvo z naslovom Tito in NOB.

Nekaterih omenjenih prireditev se je udeležila tudi delegacija iz pobratene občine Stave v občini Valjevo v Srbiji. Predstavniki obeh krajevnih skupnosti so si ob tem izmenjali tudi izkušnje s področja utrjevanja krajevnih samouprave.

Ob odkritju plošče na Pavleševi hiši v Mojstrani.

Besedilo in foto: JANKO RABIČ

LJUBLJANA

Odbor 15. divizije v novem letu

V začetku decembra so se v ljubljanskem Domu JLA sestali člani odbora 15. udarne divizije. Sprejeli so načrt dela za leto 1980 in izpeljali preosnovno odbora po delegatskem načelu. Tako je postal novi predsednik Stane Škerlj (iz Gubčeve brigade) zastopnik Cankarjeve je Andrej Cetinski-Lev, Gubčeve Lado Kocjan, 12. Ivan Slapnik in 15. Tine Molek.

V načrtu dela je zapisanih 9 točk. Prva govori o sodelovanju divizijskega in brigadnih odborov z domicilnimi občinami pri obujanju revolucionarnih tradicij po šolah in raznih proslavah. Prav tako bo sodeloval tudi z enotami JLA, ki nadaljujejo izročilo 15. divizije in njenih brigad. Med drugim bo odbor pomagal pri prenašanju vojnih izkušenj na vojake in poveljniško osebje teh enot ter sodeloval pri urejanju spominskih sob po vojašnicah. Odbor bo tudi vnaprej deloval skupaj z odbori vseh drugih partizanskih enot, ki so se stalno ali občasno zadrževale na območju 15. divizije, to je na Dolenjskem in v Beli krajini, delno pa tudi na Hrvaškem.

V letu 1980 bo proslava 35. obletnice zmage in osvoboditve Ljubljane, pri kateri je 15. udarna divizija sodelovala. Zato se bo odbor skupaj z brigadnimi vključil v priprave na to praznovanje. Na medrepubliškem področju bo divizijski odbor prirejal obiske posameznih hrvaških krajev. Odbor bo spodbujal nekdanje pripadnike 15. divizije da bodo pisali svoje spomine za tisk in radio. Ti naj bi pomagali pri pisanju zgodovine 15. divizije, ki naj bi jo začeli pripravljati v letu 1980.

Kot že več let bo tudi v letu 1980 srečanje pripadnikov 15. divizije drugo decembrsko soboto v Novem mestu. Delovni načrt zajema tudi finančni načrt poslovanja za leto 1980, čez leto pa bo sprejel tudi pravilnik o organizaciji in delu odbora 15. divizije.

MP

MURSKA SOBOTA

Večja organiziranost

Člani krajevnih organizacij ZZB NOV mesta Murska Sobota so se zbrali 14. decembra na redni letni skupščini ter obširno spregovorili o svojem dosedanjem delu kakor tudi o nalogah v prihodnje. Med temi bo vsekakor na prvem mestu okrepitev organiziranosti borcev. V Murski Soboti je bila v jesenskem času izpeljana reorganizacija krajevnih skupnosti, ki se je razdelila na šest krajevnih skupnosti. Zveza komunistov in socialistična zveza sta se že organizirali po novem (v teh je veliko aktivistov tudi iz vrst ZZB NOV), zveza socialistične mladine se organizacijsko utrjuje prav sedaj, a nove organizacije ZZB NOV bodo morale zaživeti že v prihodnjem letu.

Vendar tudi sedanja organiziranost borcev prinaša veliko aktivnost posameznikov. Veliko je bilo storjenega na področju negovanja in ohranjanja revolucionarnih tradicij. Borci so imeli veliko srečanj z mladimi na osnovnih in srednjih šolah, s taborniki kakor tudi z mladino na mladinskih delovnih akcijah ter raznih pohodih po partizanskih poteh. Dobro so se vključili v delegacije in so v njih med najbolj zavzetimi delegati. Posebne komisije so skrbale za socialne probleme članov, komisija za zdravstveno varstvo je bila še posebno uspešna, kakor tudi komisija za delo z mladino in komisija za SLO. Za prizadevnost je borcev na petkovi skupščini izrekel priznanje predsednik občinske konference SZDL.

Za zdravstveno varstvo borcev je bilo storjenega v zadnjih dveh letih veliko, še posebno po ustanovitvi dispanzerja za borce v Murski Soboti. Tako je bilo pregledano veliko število članov ZZB NOV in njihovih najbližjih svojcev. Vsak od članov je bil doslej pregledan najmanj štirikrat, veliko jih je bilo poslanih na specialna zdravljenja. Edino ni doslej urejena nega bolnih borcev na domu.

Pri slednjem, obiskih borcev na domu, je veliko postorila organizacija zveze vojaških vojnih invalidov, ki deluje z občinsko organizacijo ZZB NOV Murska Sobota.

Da bo skrb za članstvo v bodoče še večja, bo verjetno k temu pripomogla tudi nova organiziranost borcev, kakor tudi druge oblike delovanja: ulični sveti in soseska pomoč.

FILIP MATKO

KOZJE

Delegacija v Zagrebu

Na povabilo pobratene organizacije ZRVSH Braco Nemet iz Zagreba se je njihove volilne konference udeležila tudi delegacija KO ZRVS iz Kozjega. V poročilu predsednika smo med drugim zasledili tudi, da je v pretekli dve letni mandatni dobi v njihovi organizaciji napredovalo 15 rezervnih vojaških starešin, prav toliko pa jih je bilo odklikovanih.

Po poročilu je govoril tudi predsednik konference SZDL krajevnih skupnosti Braco Nemet, nekdanji komisar Zagrebškega partizanskega odreda tovariš Pero Popovič, ki je ves svoj govor namenil delovanju obeh organizacij, ki že od leta 1975 tesno sodelujeta. V to sodelovanje pa se je vključil tudi odbor Zagrebškega partizanskega odreda. Opozoril je tudi, da naj bi tudi ostale organizacije navezale take stike in sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami Kozjega in bi tako še tesneje sodelovali in utrjevali bratstvo in enotnost naših narodov.

Po končani konferenci je bil družabni večer, kjer je bilo izmenjano več problemov glede financiranja organizacij kakor tudi o skupnem programu obeh organizacij za leto 1980.

FRANC RUMPF

CELJE

Skrb za bogatejšo dejavnost

Na letni skupščini Združenja borcev NOV Karel Destovnik-Kajuh v Celju so podrobno pregledali in ocenili delo v letošnjem letu in ugotovili, da skoraj ni dejavnosti, kjer ne bi delovali tudi bivši borci in aktivisti NOV. Pa vendar je še dosti članov naše organizacije, ki se ne udeležujejo aktivnosti v naših organizacijah in društvih. Vendarle niso zadovoljni ob dejstvu, da je od 289 članov združenja družbeno aktivnih le 132 borcev. Še bolj kot doslej bodo povežali članstvo in okrepili poverjenjsko mrežo. Poskrbeli bodo za boljše informiranost. Že doslej so razvijali v odboru kolektivno delo in odgovornost, v naslednjem letu pa bodo kolektivno delo še okrepili in poostriili osebno in kolektivno odgovornost. Tudi odslej bodo skrbeli za obbolele člane. Obiskali jih bodo na domovih, v zdraviliščih in bolnišnicah, poskrbeli za zdravljenje tistih, ki so tega potrebni. Ob novem letu bodo obiskali ostarele, obbolele in nepokretne člane in jih obdarili.

Kot vsako leto bodo tudi prihodnje leto priredili izlet v partizanske kraje ter tako poskrbeli za spoznavanje znanih partizanskih krajev.

RUDOLF URŠIČ

BRESTANICA

Bolnišnica na Bohorju za nekaj časa rešena

Prva partizanska bolnišnica na Bohorju

Prvo partizansko bolnišnico v Travnem lazu na Bohorju, v kateri so se med narodnoosvobodilnim bojem zdravili ranjenci 14. divizije in je bila pred dvajsetimi leti prvič obnovljena ter slavnostno odprta 22. julija 1967, je močno načel zob časa.

Ogrodje bolnišnice je bilo nujno potrebno zaščititi in nekatere dotrajane trame nadomestiti z novimi, ker bi ga sicer že prvi sneg lahko uničil. V ta namen je senovsko ZZB organiziralo manjšo delovno akcijo za soboto, 3. novembra 1979, ki so se je razen njenih prizadevnih članov Pavleta Petana, Stojana Šibile, Stankota Škoberneta in Jožeta Jelenka udeležili tudi Franc Kopina in Slavko Jevšnik, Henrik Žibert in Miško Žmavc. Tovariš Henrik Žibert je odkazal potrebna smrekova drevesa, jih pomagal razžagati in olupiti, da so bila nared za vgrajevanje na kritičnih mestih. S strokovnimi nasveti in pomočjo obeh jamskih nadzornikov je zbrana prostovoljna ekipa spet za nekaj let podaljšala »življenje« prve partizanske bolnišnice na Bohorju v zahvalo za tista življenja borcev, ki jih je med narodnoosvobodilnim bojem reševala. Za prvo pomlad pa so požrtvovalni člani ZZB obliubili bolnišnici še novo streho.

MIŠKO ŽMAVC

ŽALEC

Načrti planinskih društev

Na seji savinjskega meddruštvenega odbora planinskih društev so že sprejeli okvirni načrt dela, ki je naslednje leto posvečen 35-letnici osvoboditve. Tako je bil osvojen predlog PD Polzela, da letos organizirajo poskusni pohod čez Dobrovlje. V zimskem času bi obiskali posamezne spomenike na tej zibelki štajerskih partizanov. Predstavniki društev so se obvezali, da bodo organizirali množično udeležbo na tradicionalnih republiških pohodih: Stol – 16., 17. februarja, Snežnik 9. marca, Porezen 16. marca. Osemnajstega maja bodo organizirali tradicionalni pohod k bolnici »Celje«, Travniki pri Ljubnem. Ta pohod so letos organizirali prvič in je lepo uspel. Prav tako bodo obnovili nekdanji tradicionalni pohod po poteh I. celjske čete. Organizacija je prevzelo PD Store in bo organiziran 14. junija 1980.

Leto 1980 naj bo tudi leto, ko bodo izvršili vse priprave za organizacijo transverzale, ki naj poteka po poteh 14. divizije. Nosilec je Planinsko društvo Laško. Ta pot je bila pred leti že urejena kot druga slovenska transverzala. Sedaj bo potrebno, da se pot ponovno označi, napravijo opisi poti, določijo kontrolne točke itd.

Poleg teh osrednjih prireditev vsa društva načrtujejo še druge akcije v okviru gojenja tradicij NOV, npr. posamezna orientacijska tekmovanja na prizoriščih, znanih iz NOV (tekmovanje za pokal Črete, Dobrovlje, orientacijsko tekmovanje Mdoja za pokal Krvavice, kjer bi bile kontrolne točke: Cankarjeva tehnika, Šmiglova zidanica itd.), lokalni pohodi itd.

FRANC JEŽOVNIK

MURSKA SOBOTA

Športno srečanje

Občinska organizacija Zveze vojaških vojnih invalidov Murska Sobota je v ponedeljek, 17. decembra, pripravila že peto tradicionalno športno srečanje v počastitev dneva oboroženih sil SFRJ. Tega srečanja se že vrsto let udeležujejo ekipe ZVVI, ZZB NOV, zveze rezervnih vojaških starešin in JLA. Tako je bilo tudi tokrat.

V igralnem salonu hotela Diane v Murski Soboti so se pomerile med seboj štiričlanske ekipe štirih organizacij v šahu, na kegljišču restavracije Čarda pa ekipe kegljačev. Na zaključnem zboru in tovariškem srečanju je v imenu družbenopolitičnih organizacij murskosoboške občine tekmovalcem spregovoril Rudi Rapl-Savo, podpredsednik občinske organizacije ZZB NOV Murska Sobota, tekmovalnim ekipam pa je diplome in pokale podelil predsednik organizacije ZVVI Murska Sobota Ilić Milivoje, ki je ob tem tudi nazdravil prazniku oboroženih sil.

FILIP MATKO

S seje sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij pri RO ZZB NOV Slovenije

Že kar podrobni načrti za delo

Da ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij ni le želja in naloga za mlade rodove, je bilo jasno izraženo na minuli seji sveta za ohranjanje tradicij pri RO ZZB NOV Slovenije, kjer so člani svoje pred nečasnimi začeto delo zastavili zares delovno.

V prvi točki dnevnega reda so obravnavali ta čas aktualno tematiko o reformi vzgoje in izobraževanja. Uvodno besedo je povzel tovariš Emil Rojc. Poudaril je potrebo po popularizaciji mentorskega dela z mladino in predlagal, naj bi ZZB NOV kot del skupne fronte organiziranih socialističnih sil podprlo prizadevanja za uvedbo novosti na področju vzgoje in izobraževanja. Predlagal je še, naj bi to problematiko obrav-

navali občinski odbori ZZB NOV. Tudi v razpravi je bilo večkrat poudarjeno, da si bodo borci prizadevali za poglobljanje razvijanja revolucionarnih tradicij v vzgojnoizobraževalnem procesu.

Svet je na minuli seji sprejel predlog za formiranje posamičnih delovnih komisij, saj so člani menili, da bo delo po komisijah preglednejše in učinkovitejše. Tako so se izoblikovale komisije za vzgojo in izobraževanje, za javno obveščanje, za založništvo in s področja kulture – komisija za likovno dejavnost, literaturo, glasbo ter film in gledališče.

Vsaka teh komisij je že podala okvirni program svojega dela za leto 1980.

Tako je na primer komisija za likovno dejavnost že dobila sodelavca, ki bo v okviru njenega delovnega načrta pripravil analizo likovne ustvarjalnosti med NOB. Analizo o javnem obveščanju o borčevskih vprašanjih in temah iz NOB naj bi pripravila oziroma priskrbeli komisija za javno obveščanje, delo za podobne preglede in analize pa bodo skušale organizirati tudi ostale komisije.

Delo sveta, ki je tako organizirano na aktivnosti po posameznih področjih, kaže že prve obsežne uspehe. Brez dvoma bo pomembno prispevalo k poglobljanju celovite podobe NOB in revolucije, kar je še zlasti pomembno za mladi rod.

B. Ž. J.

S seje komisije za vojaške invalide pri RO ZZB NOV Slovenije

Načrtovanja in naloge

V ponovni razpravi o predlogih zakonov o vojaških invalidih so člani komisije ugotavljali, da ne gre za bistvene spremembe obstoječih zakonov, ampak v prvi vrsti za datek tistega besedila, ki naj v teh zakonih odraža težnjo za podružbljanjem urejanja vojaško-invalidske problematike. Prav tako so menili, da bi kazalo razmisliti, ali je zavoljo minimalnih (bolj formalnih kot vsebinskih) sprememb nujno na novo sprejemati celo vrsto podzakonskih aktov, saj je že popolnoma jasno, da nekateri vsebinski predlogi, dopolnitve in priponke, ki so jih predlagali naši vojaški invalidi, ne bodo zajeti v novih predlogih.

Glede načrtovanja dela v prihodnjem letu so člani komisije spregovorili tako o svojem lastnem delu kot o nalogah zvezne komisije pri zveznem odboru ZZB NOV. Na zvezni ravni, so poudarili, bo treba ponovno postaviti

vprašanje organizacij oziroma zavodov, ki proizvajajo ortopedske pripomočke in bolj odločno zahtevati povezovanje teh proizvajalcev po vsej Jugoslaviji za izboljšanje kakovosti protetičnih pripomočkov in specializacijo njihove proizvodnje. Za prihodnje leto so si razmislili tudi konkretne naloge na republiški ravni. Tako bodo že v februarju skupaj z republiškim komitejem pripravili informacijo o zdravljenju vojaških invalidov v naših zdraviliščih.

Zlasti je bila živahna razprava o programu dela Doma vojaških invalidov v Strunjanu v prihodnjem letu. Člana sveta tega doma sta povedala, da predvidevajo za prihodnje leto iste zmogljivosti kot v tem letu kljub gradbenim in obnovitvenim delom v tem domu. Ni pa bil na voljo še razpored koriščenja teh zmogljivosti, ker bodo morali občinski odbori ZZB NOV sporočiti svoje potrebe za

leto 1980 po razpravi o predlogu razdelilnika, ki ga je pripravila komisija. V podrobnosti ob pripravi samoupravnih aktov tega doma se člani komisije niso spuščali, ker so predvsem vprašanja strokovnega dela pravnikov. Nekateri predloge in priponke pa bodo pripravljali upoštevali pri svojem delu.

Kakor velja za vsa področja dela v naši samoupravni družbi za prihodnje leto, so člani komisije tudi za področje urejanja vprašanj vojaških invalidov poudarili, da se strinjajo, da tudi na tem področju ne kaže širiti pravic invalidov, pač pa predvsem skrbeti, da se bo dogovorjeno delo zares opravilo. »Borci in vojaški invalidi se bomo tega držali«, so poudarili in hkrati zahtevali, da tako postopajo in načrtujejo tudi na vseh drugih ravneh.

B. Ž. J.

Za zgodovino mladinske organizacije in Skoja

Z delom je treba pohiteti

V letu 1978 se je na pobudo tovarišice Lidije Šentjurčeve prvič sestal Odbor za proučevanje revolucionarnega mladinskega gibanja v Sloveniji. Ožji odbor sestavlja deset članov, medtem ko je v širši odbor vključenih kar nekaj deset članov. O nalogah, načrtih (dolgoročnih in kratkoročnih) ter tudi že o prvih uspehih pri tem delu nam je spregovorila tovarišica Vilma Pirkovičeva.

»Naš odbor si je razmejil dve osnovni nalogi. Prva, kratkoročnejša je vezana na leto 1982, ko mora biti končano delo za zvezni zbornik o delovanju mladinske organizacije in Skoja (pred in med drugo svetovno vojno). Naša druga naloga pa je mnogo zahtevnejša in bolj

Vilma Pirkovič: »V prihodnjem letu bomo pripravili delovno srečanje na republiški ravni, kjer bomo iz posameznih tem skušali pripraviti referate.«

dolgoročna: proučevanje revolucionarnega mladinskega gibanja v Sloveniji, ki naj bi zajelo predvojno, medvojno in tudi povojno obdobje. Težav je cela vrsta. Predvsem pa je v veliki zamudi sam začetek tega dela. Z delom bomo morali pohiteti, k raziskovanju in pomoči pa pritegniti vrsto nekdanjih aktivnih mladinskih delavcev, ki so bili nosilci mladinskega gibanja.

Naloga vsekakor ni lahka in ne izvedljiva v kratkem času. Zato si odbor za proučevanje revolucionarnega mladinskega gibanja v Sloveniji ne postavlja preobsežnih načrtov, ampak načrtujejo tako, da bodo zadane naloge v določenem dogovorjenem času zagotovo lahko rešili.

Tovarišica Pirkovičeva nam je v pogovoru povedala, da pravzaprav raziskovanje mladinskega revolucionarnega delovanja kasni za dobrih dvajset let. Med vzroki in možnimi vzroki za tako zamudo je navedla dejstvo, da so bili ljudje, ki naj bi največ prispevali k zbiranju podatkov, gradiv in pričevanj, pred leti še z vsemi močmi vpreženi v reševanje tekočih nalog našega razvoja, mnogi med njimi preobremenjeni z vrsto družbenopolitičnih odgovornih funkcij. Delo za raziskovanje mladinskega revolucionarnega gibanja in Skoja je res že pred dvajsetimi leti začela skupina mlajših strokovnjakov z Alenko Nedogovo, vendar je prav zaradi zgoraj navedenih vzrokov bilo prekinjeno.

»Naloga je vsekakor zahtevna, saj gre za podatke, dokumentacijo in obdelavo zgodovinskega gradiva vse od leta 1919 pa do današnjih dni. Gre za celo vrsto množičnih mladinskih akcij in manifestacij, ki so le deloma dokumentirane. Za vse to obsežno časovno obdobje bo

torej treba najprej skrbno zbrati gradivo. Zanimivo je, da je največ tega na voljo za čas narodnoosvobodilnega boja, neprimerno manj pa za čas pred vojno in tudi po njej.«

Odbor, ki je začel z delom v jeseni 1978. leta, je v letošnjem letu že opravil naloge, ki si jih je za začetek postavil. Tako so po pokrajinah in nekdanjih okrožjih poiskali nosilce nekdanjega mladinskega gibanja (oblastnih in okrožnih komitejev), ki so bili pripravljeni zbirati na terenu gradivo, dokumentacijo ter tudi pričevanja in spomine. Prav tako se je formiral poseben odbor za raziskovanje mladinske aktivnosti in delovanja po enotah NOV in PO Slovenije.

»Letos smo se torej organizirali. Sedaj nas čaka delo. Najprej bo treba rekonstruirati celotno mladinsko in skojevsko mrežo po Sloveniji. Tu se bo najbrž pojavila vrsta težav. Prva težava bo že iskanje pravih imen. Mladinci so pogosto uporabljali druga imena in se med sabo pod temi imeni tudi poznali. Pripravili smo anketne liste, ki nam bodo, če jih bodo nekdanji mladinci izpolnili vestno, prinesli že vrsto dragocenih podatkov. Dogovorili smo se tudi, da bodo odbori na terenu skušali vsak na svojem območju poiskati in za sodelovanje pridobiti tudi strokovne sodelavce. Nenavsezadnje bo pa treba vzpostaviti stik tudi s šolami (zlasti z njihovimi zgodovinskimi krožki).

Vse delo, ki je v povezavi z odborom za raziskovanje revolucionarnega mladinskega gibanja v Sloveniji, pa se povezuje še z družbenopolitičnimi organizacijami, muzeji, arhivi, s strokovnjaki in vsemi drugimi, ki bi lahko kakorkoli prispevali k uspešnosti tega obsežnega projekta.

Tovarišica Pirkovičeva nam je potrdila, da imajo težave s pridobivanjem strokovnih sodelavcev. »Cela vrsta priznanih zgodovinarjev je v zadnjih letih vprežena v raziskovanje zgodovine partije, zato je bilo iskanje še težje.«

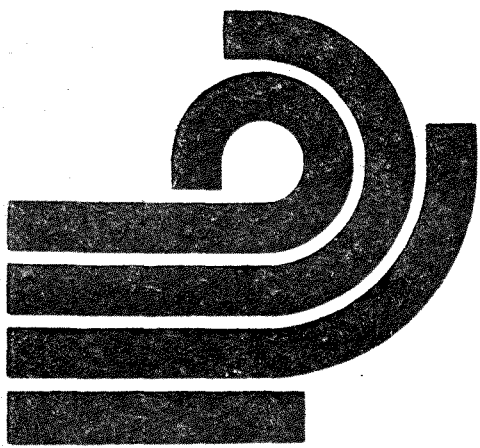
»V enem letu so poleg tega, da smo se organizirali, na posameznih območjih že dobro poprijeli za delo. Tako velja v prvi vrsti pohvaliti Gorenjce in Primorce. Seveda je k temu pripomoglo tudi praznično vzdušje ob 60-letnici Skoja (srečanje nekdanjih skojevcev – tečajnikov višje skojevske šole je že lep primer tega vzdušja).«

Tovarišica Vilma Pirkovič je v pogovoru omenila še tridnevno znanstveno srečanje v Zagrebu, kjer so se zbrali iz vse Jugoslavije, da bi spregovorili o revolucionarnem mladinskem gibanju. Slovenci so za to srečanje pripravili devet referatov in med njimi tudi (zanimivo) enega, ki je obravnaval povsem zadnje obdobje in leta študentskih demonstracij (1967–1968).

Odbor, o katerem je beseda, tudi ni pozabil na študente zgodovine. Zato je v dogovoru z zgodovinsko katedro na ljubljanski univerzi Edvarda Kardelja tudi posredoval nekaj naslovov (iz zgodovine mladinske organizacije) za diplomske naloge študentov.

Vse kaže, da je odbor za proučevanje revolucionarnega mladinskega gibanja v Sloveniji dobro začel s svojo razvejanostjo dejavnostjo, in da bomo lahko v katerem od naslednjih pogovorov predstavili njihovo delo na terenu.

B. Ž. J.

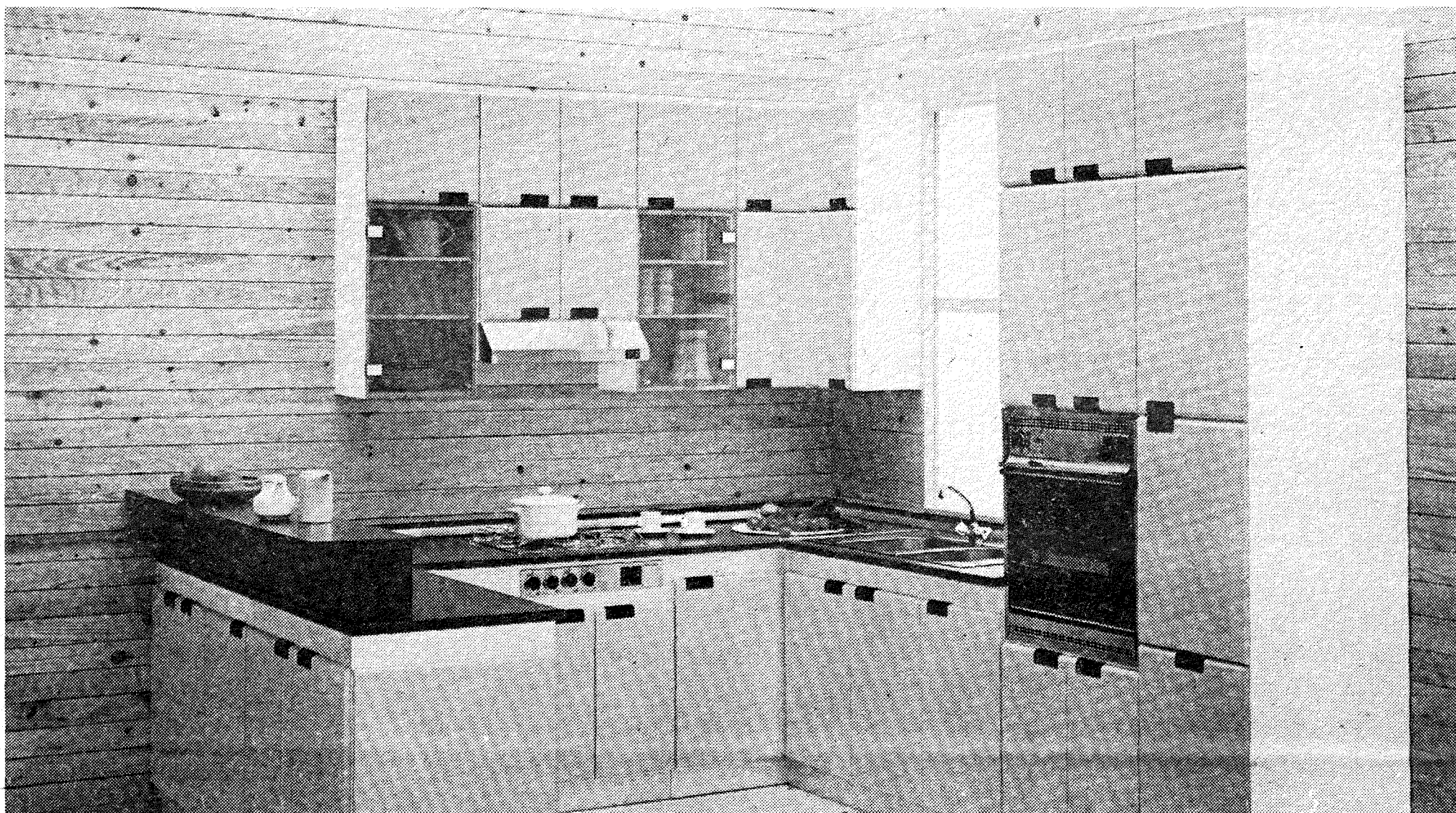

brest n. sol. o.

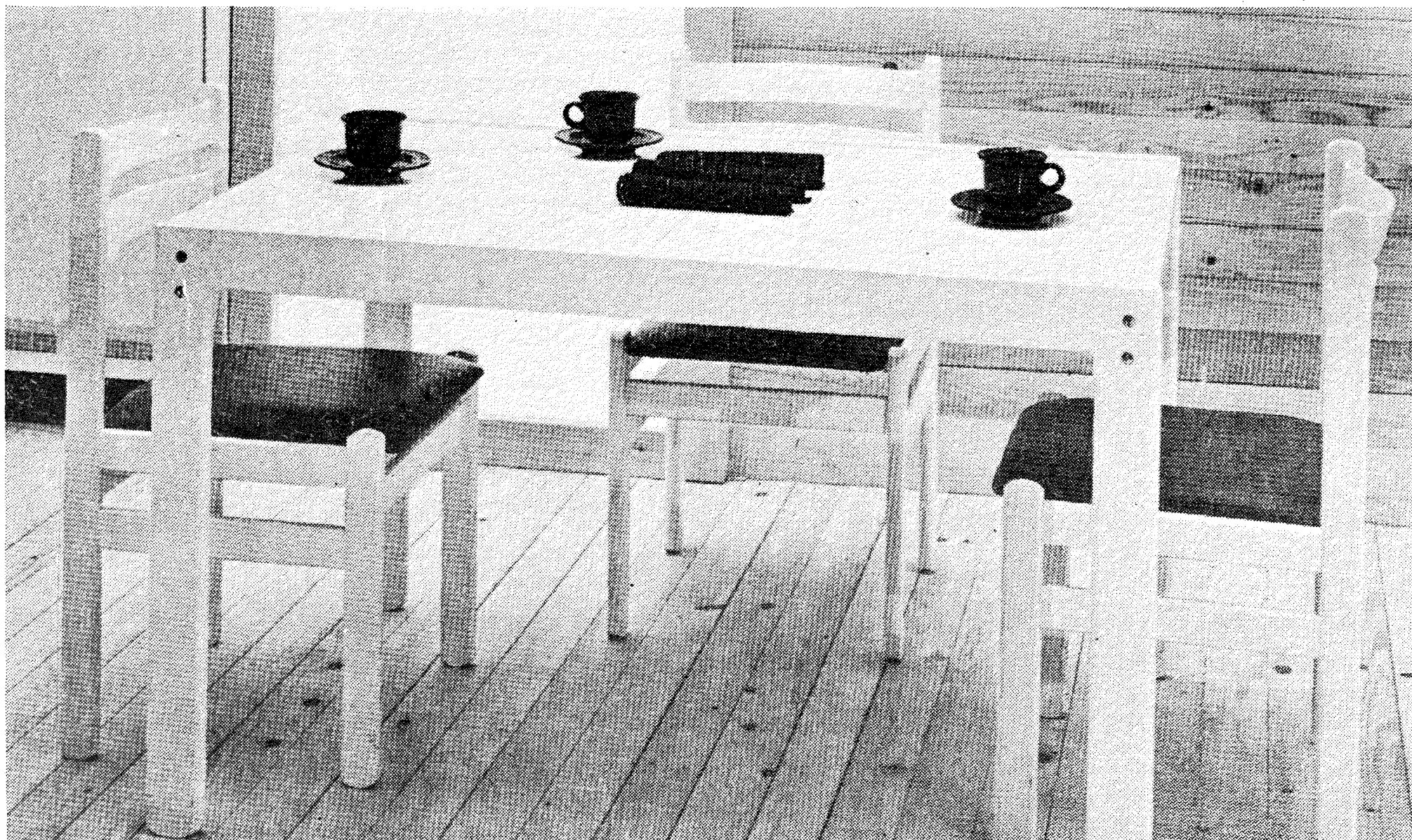
cerknica

telefon (061) 791-200

teleks 31167

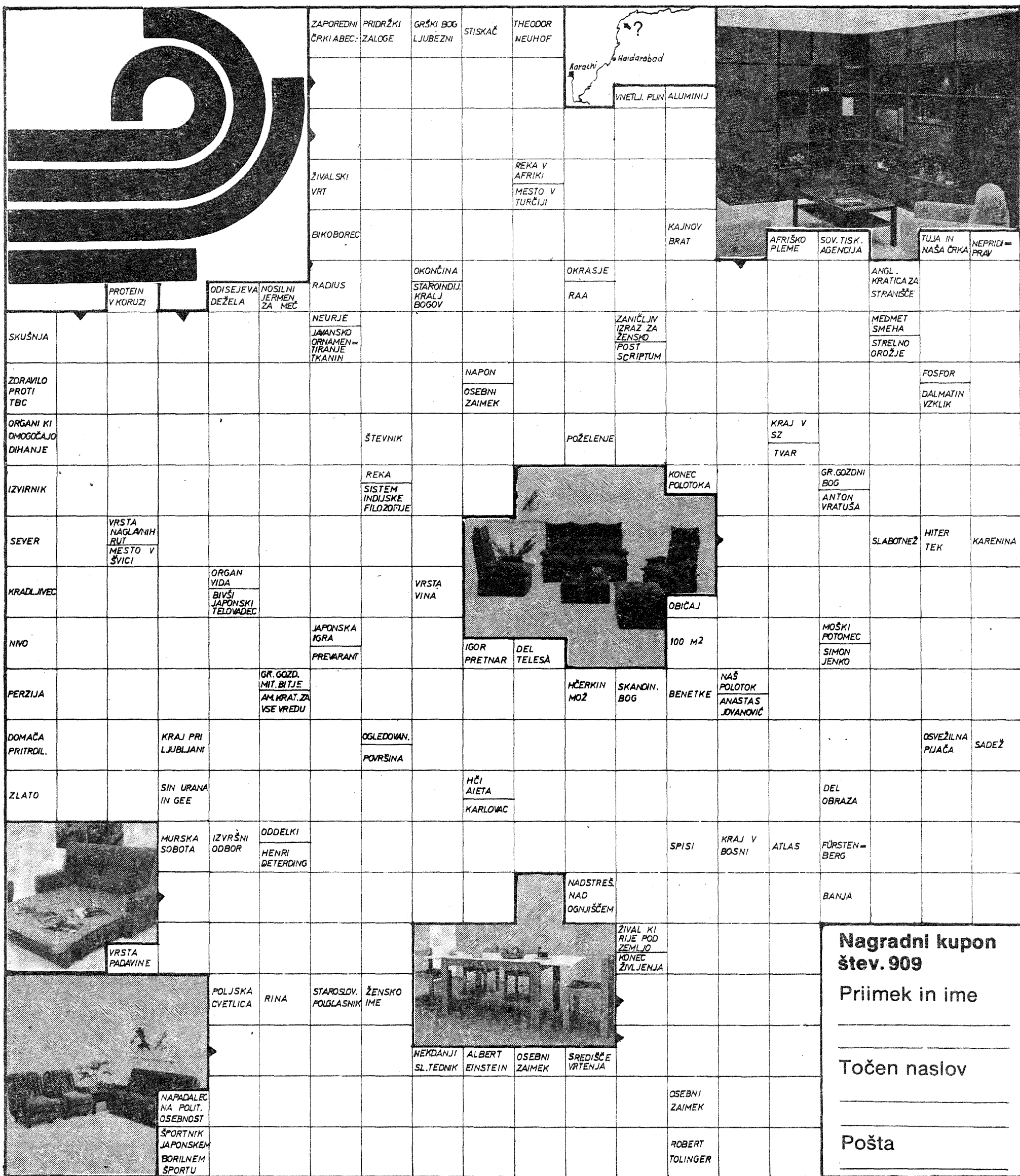

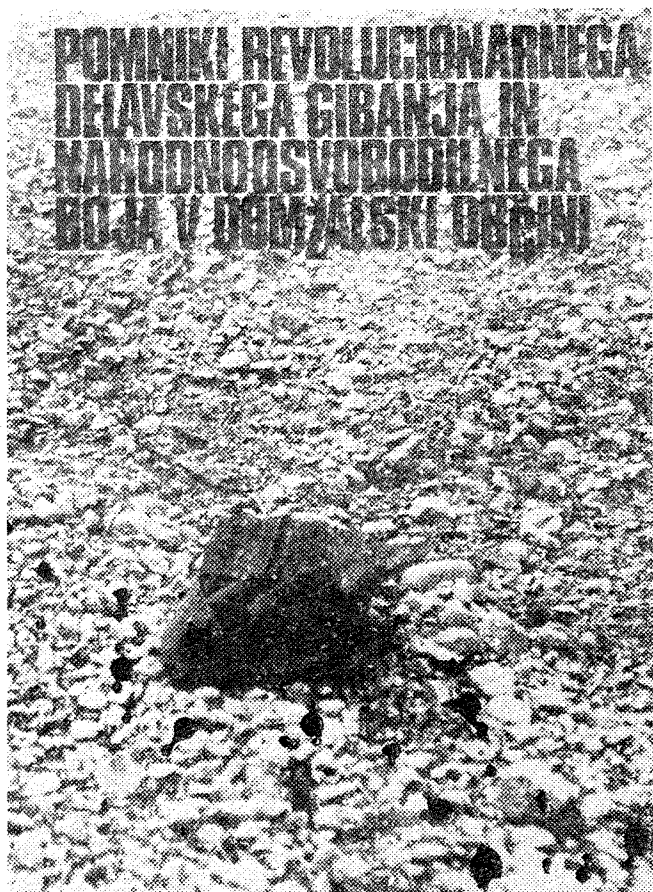
KUHINJA BREST 04

MIZA 12 – JM, STOL 12 – ST

BREST CERKNICA

V Domžalah je izšla knjiga:

Pomniki revolucionarnega delavskega gibanja in narodnoosvobodilnega boja v Domžalski občini

Pred nekaj dnevi je v Domžalah izšla knjiga, ki je dragocen prispevek k ohranjanju tradicij NOB, saj je z njo osvetljena zgodovina sedanje domžalske občine v najnovejšem prelomnem obdobju.

V delu, ki obsega 230 strani, občinski odbor ZZB NOV, svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij ter za spomeniško varstvo pri občinski konferenci SZDL ter kulturna skupnost Domžale prikazujejo pomnike ter skrb zanje in za razvijanje tradicij revolucionarnega delavskega gibanja in NOB v domžalski občini.

Ob vsem tem knjiga pome-

ni tudi zanimivo preglednico dogodkov revolucionarnega delavskega gibanja ter narodnoosvobodilnega boja. Zanimivo je zlasti za mlade, katerim je knjiga v prvi vrsti namenjena, in ki naj se ob njej učijo spoštovati prispevek naših revolucionarjev borcev ter ljubiti svojo domovino.

Uvodu sledita dva prispevka, in sicer pregled razvoja delavskega gibanja na domžalskem območju do leta 1941 ter prikaz poglobitvenih značilnosti razvoja NOB na območju domžalske občine v posameznih obdobjih. V dodatku je tudi pregled dosedanje literature o zgodovini delavskega gibanja in NOB na domžalskem ob-

močju. V osrednjem delu knjige so fotografije 97 pomnikov revolucionarnega delavskega gibanja in NOB v domžalski občini z osnovnimi podatki o tem, komu so posvečeni, kdo in kdaj jih je postavil itn. Pri tistih pomnikih, ki so posvečeni določenim dogodkom ali dejavnostim (npr. partizanskim bojem, streljanjem talcev, požigom vasi, pomembnim sestankom in konferencam ali pa so na objektih, v katerih se je odvijala med NOB pomembna dejavnost – tiskarska, sanitetna in podobno), pa je še kratek zgodovinski opis s fotografijami teh dogodkov oziroma s faksimili dokumentov, v katerih so poročila o njih. Prav tako so v uvodnem delu knjige tudi

fotografije nekaterih krajev in objektov v domžalski občini, ki so imeli pomembno vlogo v NOB, vendar v spomin nanje še ni posebnih pomnikov. V uvodu je tudi nekaj fotografij pomnikov v kamniški in drugih sosednjih občinah, ki jih mladina domžalske občine pogosto obiskuje. Skupaj je v tej knjigi okoli dvesto fotografij, v prilogi pa zemljevid domžalske občine, v katerega so vrisani vsi pomniki in možne poti za partizanske pohode, za katere sta izdelala načrt člana planinskega društva Franci Vesel in Marjan Grilj. Zemljevid je izdelal Zmago Čermelj. Skrb za tehnično ureditev gradiva sta prevzela sodelavca tiskarne Tone Tomšič Franc Cerar in

Peter Žebre, ki sta tehnično opremila tudi Zbornik občine Domžale. Podatke o pomnikih je zbral Franc Avbelj-Lojko, ki je s člani fotokino kluba Mavrica, zlasti s Petrom Rojcem, poskrbel tudi za njihovo fotografiranje na terenu. Prof. Ivan Vidali je opisal v knjigi večino dogodkov iz NOB ter jo tudi lektoriral. Dr. Miroslav Stiplovšek pa je napisal pregledna orisa delavskega gibanja NOB ter opisal dogodke iz predvojnega delavskega gibanja in nekaj dogodkov iz NOB, izbral pa je tudi fotografsko gradivo za ilustracijo posameznih dogodkov.

Zbornik občine Domžale, ki je prav tako izšel pred kratkim, in delo o pomnikih

sta namenjena vsem občanom, ki se zanimajo za preteklost in sedanost domžalske občine, zlasti pa bo koristila pri pouku v naših šolah. Z Zbornikom občine Domžale bodo delovne organizacije lahko predstavile domžalsko občino in svoje mesto v njej tudi poslovnim sodelavcem. Knjiga o pomnikih pa je po svoji zasnovi še posebej namenjena mladini pri razvijanju revolucionarnih tradicij.

Prav zaradi široke namembnosti je Kulturna skupnost Domžale sklenila izdajo obeh publikacij znatno gmotno podpreti, tako da je njuna cena komaj polovična v primerjavi z deli podobne vsebine in obsega na našem knjižnem trgu.

Beseda avtorjev.

Dr. Miroslav Stiplovšek:

Delo »Pomniki revolucionarnega delavskega gibanja in narodnoosvobodilnega boja v domžalski občini« je rezultat načrtnih prizadevanj, da bi razvijali in negovali revolucionarne tradicije na domžalskem območju.

Temu temeljnemu namenu je podrejena zasnova dela, v katerem so najpomembnejši podatki in slikovno gradivo o revolucionarnem delavskem gibanju in NOB. Uvodna orisa zgodovine delavskega gibanja in NOB omogočata širši vpogled v pomembni področji naše revolucionarne preteklosti.

Rad bi poudaril, da »Pomniki revolucionarnega delavskega gibanja in narodnoosvobodilnega boja v domžalski občini« v določenem pogledu posnemajo Vodnik po partizanskih poteh, v nekaterih pogledih pa so izvirni dokument, saj po zasnovi še olajšujejo izvajanje različnih akcij mladine in drugih oblik razvijanja in negovanja tradicij NOB v domžalski občini.

Franc Avbelj-Lojko, narodni heroj:

Predno smo se na občinskem odboru ZZB NOV Domžale odločili za to, da izdamo knjigo, je bil moj konjček zbiranje raznovrstnega gradiva o NOB v domžalski občini. To se mi je zdelo potrebno zato, ker sem se bal, da bi kdaj lahko ta slavna preteklost utonila v pozabo. Pobudo za knjigo je dal dr. Stiplovšek, ko je videl del tega mojega zbranega gradiva. Ob tem ko vidim, kolikšna je moč revolucionarnega izročila in kako močno žive te revolucionarne tradicije med mladino, se ob tej knjigi za to ne bojim več.

Ob izidu knjige bi želel dodati, da smo vanjo vključili tudi nekatere dogodke, ki se ne nanašajo neposredno na NOV, pa so posredno za revolucijo zelo pomembni. Omenimo naj stavko papirničarjev, tabor Ljudske fronte nad IHA-NOM in druge dogodke. Za knjigo je zanimanje zelo veliko, saj smo nenehno pričali temu, da ljudje knjige iščejo. Na ta način se seveda ohranja revolucionarno izročilo NOB, zato sem ob izidu knjige najbolj vesel ravno tega.

Svojevrstna transverzala v domžalski občini:

Pot spominov borcev in aktivistov nekdanjega okrožja Kamnik

V domžalski občini, kjer so borci pa tudi velika večina prebivalstva dali ogromen prispevek naši revoluciji, so korenine revolucionarnega izročila globoko pognale. Zlasti med mladimi je pobuda za ohranjanje tradicij NOB našla veliko podporo. K ohranjanju tradicij NOB pa bo nedvomno pripomogla tudi svojevrstna transverzala, ki jo v občini pripravlja občinski odbor ZZB NOV Domžale. O tem sva se pogovarjala z ALFONZEM AVBELJEM-SAVOM, predsednikom občinskega odbora ZZB NOV.

Kdaj se je pravzaprav porodila ideja o poti spominov borcev in aktivistov nekdanjega okrožja Kamnik?

Ko je dr. Stiplovšek pripravil knjigo Pomniki revolucionarnega delavskega gibanja in narodnoosvobodilnega boja v domžalski občini, smo tudi borci razmišljali, kako to knjigo izkoristiti, da se z njo seznanijo širši krog občanov, predvsem pa naša mladina. Tako se je rojevala misel pri predsedstvu občinskega odbora ZZB NOV, da pripravimo Pot spominov borcev in aktivistov nekdanjega okrožja Kamnik. Lahko bi rekli, da je to mala transverzala, ki zajema celotno območje občine Domžale.

Ali vodi pot le po domžalski občini ali pa so morda vanjo vključena tudi območja in spomeniki NOB iz drugih občin?

Le v dveh primerih prehaja pot v sosednjo občino Kamnik in sicer na Špišku, kjer je bila 6. avgusta 1943. leta ustanovljena Šlandrova brigada in v vasi Rudnik, kjer se je 6. januarja 1945. zaradi gnusnega izdajstva, odigrala tragedija, v kateri je padlo mnogo borcev, nekateri pa so si sami vzeli življenje, da ne bi živeli prišli v roke kamniškemu gestapu, raztrgancem in belogardistom. To so bili borci in prekaljeni aktivisti, ki bi ob osvoboditvi Domžal in Kamnika lahko predstavljali našo ljudsko oblast. Enkrat pride pot tudi na območje občine Ljubljana Šiška in sicer na Rašico, kjer se je 17. avgusta 1941 oblikoval Kamniški bataljon.

Kdo se je vsekakor zahtevne naloge lotil in do kdaj bo vse pripravljeno?

Pot spominov borcev in aktivistov nekdanjega okrožja Kamnik prav zdaj pripravlja posebna komisija, ki jo je imenoval občinski od-

bor ZZB NOV in jo sestavljajo borci in člani Planinskega društva Domžale in Mengeš. Moram priznati, da so ti tovariši to nalogo zelo resno sprejeli in sedaj pripravljajo vse potrebno, da minutirajo in označijo pot. Nato bodo pripravljali za vse javke značko z žigom in končno tudi žepno knjižico z vložkom, v katerega bo vsak udeleženec moral dobiti potrebno število pečatov. Komisija, ki jo vodi Franc Podbovšek, je obljubila, da bo vse pripravljeno že maja leta 1960.

To bo za vse občane lepa pridobitev ali ne?

Mislim, da bo to za našo mladino lepa pridobitev, posebno še, ker bomo drugo leto, ob dnevu mladosti, slavili občinski praznik 23. maja, ko se bomo spomnili na Tabor ljudske fronte in pa 40-letnice 3. konference KPS, ki je bila med 29. in 30. junijem 1940. leta v Vinjah, na kateri je bil prisoten tudi tovariš Tito.

Opišite nam, prosim, nekoliko pot.

Ker so v polnem teku vse priprave za Pot spominov, bi sedaj težko govoril podrobno. Vemo, da je celotna pot dolga približno 70 kilometrov, in da se bo moral vsak udeleženec večkrat pripraviti za pohod, ker le v tem primeru bo dobil vse potrebne spomenske pečate v knjižici. Vsak pionir ali mladinec pa bo moral pred določeno komisijo opisati del prehojene poti in povedati, kaj predstavlja spomenik, na primer, pri Judeževi domačiji.

Gotovo boste vsem, ki bodo pot prehodili, namenili trajen spomenik na to ...

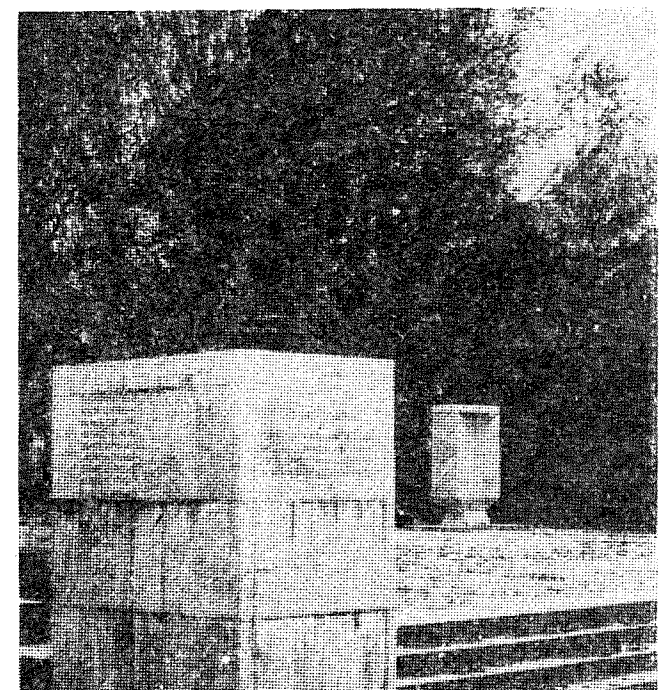
Seveda vsi tisti, ki bodo prehodili pot spominov in povedali, kaj so videli in doživeli na tej poti, bodo na svečani podelitvi prejeli resnično lepoto in tudi vredno spominsko značko. Prepričan sem, da bo naša

mladina zelo rada prehodila to pot in verjetno, da ne bo osnovnošolca, da ne bi s ponosom nosil ali čuval spominske značke, ki bo označevala borca – kurirja in druga pomembna obeležja z napisom, ki bo delo akademskega slikarja Danijela Fuggerja.

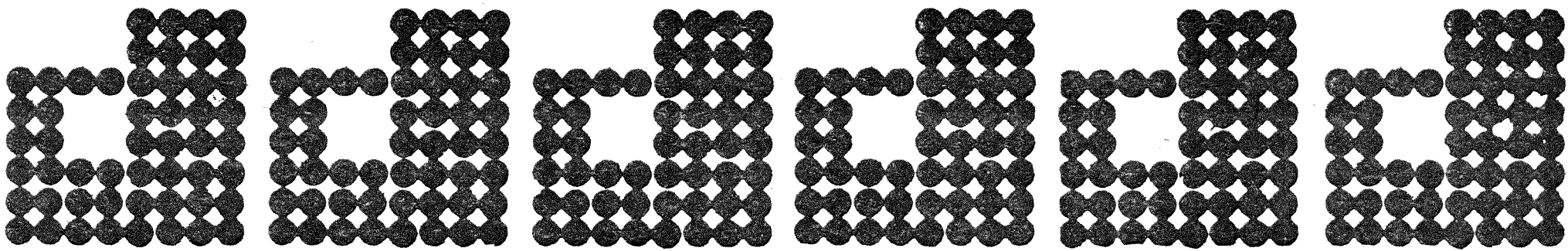
Knjigo Pomniki revolucionarnega delavskega gibanja in narodnoosvobodilnega boja v občini Domžale, v kateri v bistvu lahko tudi že spoznajo spomenike, obeležja in kraje, kjer jih bo vodila pot, bi ob-

čani želeli kupiti. Kje jo lahko dobijo?

Knjigo Pomniki revolucionarnega delavskega gibanja in narodnoosvobodilnega boja v občini Domžale lahko dobi vsak pri Kulturni skupnosti Domžale. Predsedstvo borcev je že priporočilo ravnateljem šol, da naj si jo zlasti učenci pravočasno preskrbijo, saj jo bodo rabili za spoznavanje zgodovine delavskega gibanja in revolucionarnih tradicij NOB.

V parku sredi Moravč stoji spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnih zavojevalcev. Sestavljen je iz dveh delov: iz kipa, ki predstavlja borca v napadu, in iz plošče v obliki knjige, na kateri je vklesano 185 imen padlih borcev in žrtv fašističnega nasilja iz Moravč ter še 25 s širšega območja. Od žrtv je 29 talcev. Kip partizana je delo kiparja Tineta Kosa, spomenik pa je zasnoval inženir Emil Novinšek. Spomenik je dal postaviti občinski odbor ZZB NOV Moravče, odkrili pa so ga 10. julija 1955.

DELO

Tiska časopise, revije,
knjige, publikacije,
razglednice, prospekte
in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in
večbarvne klišeje v
najmodernejši tehniki.

Časopisno in grafično podjetje,
Ljubljana

V sklopu podjetja je
specializirani obrat za
večbarvni tisk,
lakirnica in
plastificirnica

Izdaja osrednji
slovenski dnevnik
»DELO«, Teleks, Naši
razgledi, revijo Avto,
revijo Stop, revijo
Jana, Zabavnik

Gospodarsko razstavišče s poslovno enoto Gornja Radgona

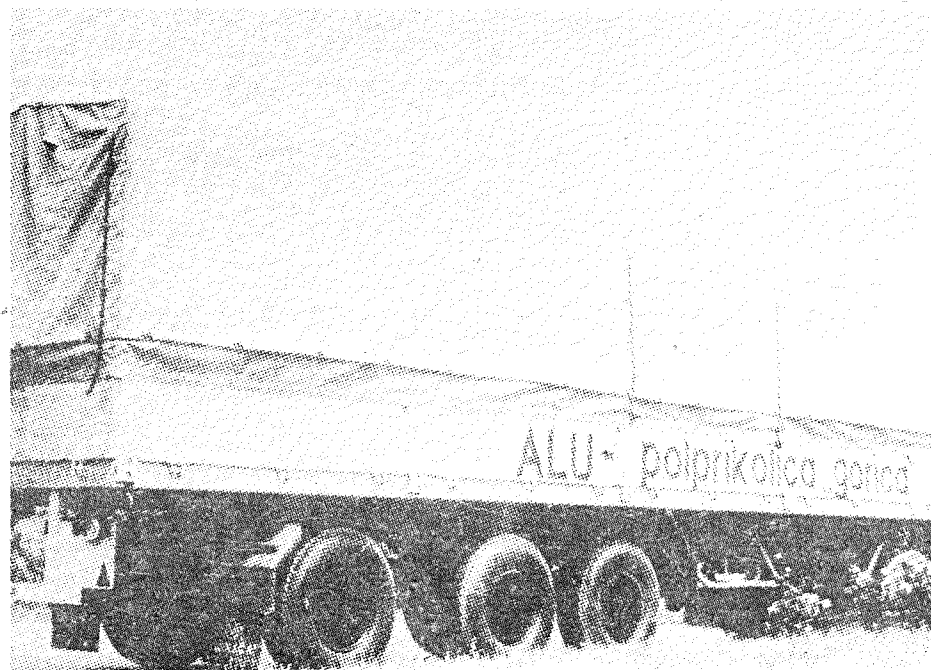
PROGRAM SEJMOV IN RAZSTAV V LETU 1980

MODA 80 25. jugoslovanski sejem	14.-18. 1.
YUKONTRI 80 3. mednarodni sejem strojev in opreme za konfekcijo in trikotažo	4.-7. 3.
ALPE-ADRIA 80 19. mednarodni sejem	24.-30. 3.
TEHNIKA ZA OKOLJE ENV YU 80 5. mednarodni sejem sredstev in opreme za varstvo človekovega okolja	13.-16. 5.
SETEX 80 13. sejem vzorcev tkanin in oblačilnega pribora	27.-29. 5.
LESNI SEJEM 80 14. mednarodni sejem strojev, opreme in repromaterialov za vse faze obdelave in predelave lesa	10.-13. 6.
VINO 80 26. mednarodni vinogradniško-vinarski sejem	1.-7. 9.
11. VRTNARSKA RAZSTAVA z mednarodno udeležbo	19.-22. 9.
SODOBNA ELEKTRONIKA 80 27. mednarodna razstava elektronike	6.-10. 10.
SKI EXPO 80 11. mednarodni sejem opreme za zimske športe in turizem	13.-17. 11.
NOVOLETNI SEJEM sejem blaga široke potrošnje	20.-28. 12.
EEK 80 2. mednarodna razstava energetike in elektronike v kmetijstvu in živilski industriji - Gornja Radgona	22.-27. 4.
KMETIJSKO-ŽIVILSKI SEJEM Gornja Radgona	23.-31. 8.

INFORMACIJE IN PRIJAVE:
GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE, Titova 50, 61000 Ljubljana, poštni predal: 413, TELEFON
h. c. (061) 310-930, TELEX: 31127 gr yu

vozila gorica

Vozila »GORICA« n. sol. o., 65290 Šempeter pri Gorici
tel. (065) 31-141, telex 34326
gorica: prikolice, cisterne, osi, pesta, kol. obroči, kovano orodje

ALU – polprikolica „GORICA“, nosilnost 26 t
(v celoti izdelana iz aluminija)

Industrijski kombinat za izdelavo in predelavo usnja, gume
in plastičnih mas

PLANIKA

Kranj, Savska loka 21

VAM NUDI V SVOJEM PROIZVODNEM PROGRAMU

- modno žensko in moško obutev
- športno obutev ADIDAS
- poliuretan, gumijaste in termoplastične podplate

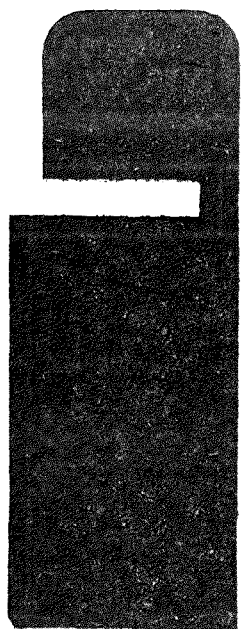

sestavljena proizvodno-trgovska organizacija združenega dela

KOVINOTEHNA CELJE

Kovinotehna

- veleprodaja
- zunanja trgovina
- inženiring
- maloprodaja

impol
industrija
metalnih
polizdelkov n. sol. o.
slovenska bistrica

IZDELUJEMO:

IZ ALUMINIJA IN ALUMINIJSKIH LEGUR
pločevino, trakove, surove in oplemenitene folije, rondole, rondice
palice, cevi, profile
žico, pletene električne vodnike

PROJEKTIRAMO, IZDELUJEMO IN MONTIRAMO VSE VRSTE ALUMINIJSKIH KONSTRUKCIJ:

vrata, okna, fasadne elemente, samonosilne fasadne in aluminijске nosilne konstrukcije, žične ograje, aluminijске kopalne bazene, plastenike
V obratu za površinsko obdelavo brusimo, poliramo in eloksiramo vse vrste profilov v zelenih barvah

S KOOPERANTI PROIZVAJAMO CELOTNO CESTNO OPREMO IZ ALUMINIJSKIH ZLITIN:

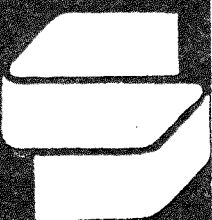
kompletne prometne znake in napisne table
zaščitne ograje proti divjadi
odbojnice
kioske za mitnice

Vsem občanom čestitamo za občinski praznik – 8. januar!

združena gradbena podjetja
glpss

gradbeno podjetje
stavbar maribor
z n. sol. o.

62000 maribor, industrijska 13
poštni predal: 181
telefon: (062) 22-571
telex: yu 33-236 stamar
prodaja: tel. (062) 22-958
nabava: tel. (062) 21-382

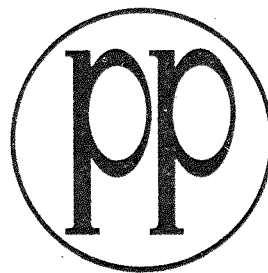

Srečno Novo leto želi

GRADBENO PODJETJE STAVBAR MARIBOR

s svojimi
TOZD Visoke gradnje
TOZD Industrija gradbenega materiala Hoče
TOZD Splošni projektivni biro
TOZD Gradbeništvo Drava Ptuj
Delovna skupnost skupnih služb

VSEM ISKRENO ČESTITAMO ZA NOVO LETO 1980!

Mesokombinat Perutnina Ptuj n. sol. o., Potrčeva
8, 62250 Ptuj, p. p. 660, telex 33128,

TOZD:
Perutninske farme
Mesna industrija

Tovarna krmil
PP Commerce
Servis

Obrat za kooperacijo
Ptujška tiskarna
Skupne službe

PIŠČANCI – JAJCA – ZAKLANA PERUTNINA – MESO – MESNI IZDELKI –
KRMILA – DIVJAČINA

»STEKLO« p. o.
62810 SLOVENSKA BISTRICA
SDK Slov. Bistrica 51810-601-12510

Izdelujemo vse vrste
razsvetljavnega in
okrasnega stekla.

Iskreno čestitamo vsem delovnim ljudem,
kolektivom in poslovnim prijateljem novo
leto 1980!

Socialistična republika Slovenija

SKUPŠČINA OBČINE ORMOŽ

z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami čestita vsem občanom in
delovnim kolektivom srečno novo leto 1980!

zavarovalna skupnost triglav

61001 Ljubljana, Miklošičeva cesta 19 – Poštni predal 88-II – Telefon 324 961 – Telex: yu Sava 31293

Sklepamo vse vrste imovinskih,
transportnih in osebnih zavarovanj

VSE NAJBOLJŠE V NOVEM LETU 1980!

Vodnogospodarsko podjetje
Maribor n. sol. o.

**TOZD VODNOGOSPODARSKA
ENOTA »DRAVA« PTUJ b. o.**

Izvajamo vzdrževalna in regulacijska
dela na območju Drave

SREČNO NOVO LETO 1980!

»MERCATOR – ZARJA« p. o.

Trgovsko podjetje na veliko in malo
ORMOŽ, Kerenčičev trg 4

Vabimo vas, da obiščete naše prodajalne, kjer
boste vpljudno in strokovno postreženi.

Vsem občanom in potrošnikom čestitamo
srečno novo leto 1980!

n. sol. o. elektrokovinar
Maribor
Temeljna organizacija n. sol. o.
62251 Ptuj, Zadrutni trg 11, Jugoslavija
Telefon (062) 771 051
Telegram IMPEKO Ptuj
P. p. 17

– Kompleksne montaže
– Servisna dejavnost
– vodovoda, centr. kurjave in elektrike
– izdelava industrijskih posod

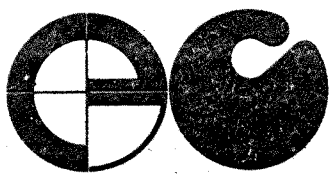
Srečno novo leto 1980!

Ob občinskem prazniku 8. januarju čestitamo vsem
občanom Slov. Bistrica

**SOZD »ZVIJEZDA« ZAGREB
DO TOVARNA OLJA SLOV. BISTRICA**

Proizvajamo:
Rafinirano jedilno olje, polnjeno v steklenice
ZVIJEZDA-FAVORIT, olje za friteze, bučno olje
SPECIAL, sončnične in repične tropine – sačma,
masno kislo in tehnično olje

75 LETNA TRADICIJA, KI JAMČI ZA KVALITETO
PROIZVODOV
SREČNO NOVO LETO 1980!

emona hoteli, ljubljana
tozd terme čatež, brežice

telefon: (068) 61-010, 61-011, 61-811
telegram: terme čatež
telex: 35795 terme

ZDRAVSTVENA SLUŽBA TERME ČATEŽ

Trdimo lahko, da je ves razvoj zdravstvene službe Čateških toplic v najožji povezavi z indikacijskim področjem term, kakor tudi z otvoritvijo Zdraviliškega doma leta 1965 in hotela Terme letos.

Indikacijsko področje, ki pokriva ves spekter revmatoloških bolezni in okvar lokomotornih organov, samo dopolnjuje široke možnosti novih zdraviliških objektov in terapevtskih prostorov, bistveno jih pa ne spreminja.

To kar se bistveno spreminja, je samo deloma vezano na empirične indikacijske meje in arhitektonske možnosti term, je strokovnost in kadrovska zasedba zdravstvene službe Čateških toplic. Od rudimentarne sposobne zdravstvene službe zadnjih šestdeset let je zdravstvena služba toplic številčno presešla več kot petdeset specializiranih zdravstvenih delavcev v tehnologiji svoje balneofizikalne dejavnosti in rehabilitacije revmatikov. Zdravstveno osebje ima pri roki najsoodnejše medicinske aparate in prostore, dve kompletni balneofizioterapiji s skupno delovno površino več kot 5000 m². V to površino so zajeti: dva velika notranja termalna bazena, dve telovadnici, desetine kopalnih kabin in kabin za podvodno masažo, dve sodobno opremljeni elektroterapiji ter številna oprema za mehansko in termo terapijo ter aparati za elektrodiagnostiko, EKG aparat, kakor tudi spiroergometrijska enota ter zobozdravstvena ambulanta, ki so dodatek Zdravstvene službe Čateških toplic.

Zdravstveno službo vodi dr. A. Franovič, specialist za fizikalno medicino in rehabilitacijo, dr. znanosti fizikalne medicine, revmatolog s 15-letnimi izkušnjami.

V njegovi zdraviliški skupini delajo še trije zdravniki: dr. Jože Vidmar, internist-kardiolog, dr. Vesna Baburak-Grakalič, specialist za fizikalno medicino in dr. B. Horvat, specialist za fizikalno medicino. Ta zdravniška skupina strokovno tesno sodeluje z Interno kliniko bolnišnice Peter Deržaj, bolnišnico in zdravstvenim domom Brežice, Zavodom za liječenje reumatskih bolesnikov KBC Rebro v Zagrebu ter z BAYLOR College of Medicine, Houston - ZDA.

Razen vsakodnevnega strokovnega dela organizira zdravstvena služba Čateških to-

plic tudi znanstvenoraziskovalno delo na področju balneologije in revmatologije. Zdravniška skupina iz Čateških toplic je doslej objavila 12 znanstvenih prispevkov v strokovnih časopisih doma in v tujini ter doktorsko disertacijo. Sedaj sta v pripravi dve magistrski nalogi: ena s področja revmatologije in druga s področja kardiologije.

Posebne karakteristike, ki jih je treba še posebej poudariti, so: posvetovalnica za ankilozantni spondilitis s področja revmatologije in kardiodiagnostična enota s področja preventivne bolezni in okvar kardiovaskularnega aparata. Ta zadnja dejavnost je posebna kvaliteta zdravstvene službe, ki ni neposredno vezana na indikacijsko področje term, temveč izvira iz potreb in dosežene stopnje razvoja zdravstvene službe in zdravilišča v celoti.

Varnost fizioterapije pri revmatoloških bolnikih z ene strani ter detekcija in raziskovanje srčnih okvar pri revmatikih z druge strani sovpadata s področjem osnovne revmatološke dejavnosti zdravstvene službe.

Razen tega potrebujejo Čateške toplice na doseženi stopnji splošnega razvoja še kardiodiagnostično enoto kot temeljni kamen za razvoj sodobnih, družbeno potrebnih oblik zdravstvenega turizma. Na tej osnovi se kardiodiagnostična enota zdravstvene službe organizira kot del tima za zdravstveni oziroma preventivni zdravstveni dopust, ki ima za končni cilj dvig produktivnosti delovnega človeka.

Zobozdravstvena služba, ki jo vodi zobozdravnik in ki ima na razpolago popolno opremo za diagnostiko in zdravljenje zob ter laboratorij za protetiko, razširja možnost zdravljenja za paciente in goste toplic, da si v svojem prostem času pozdravijo še zobe.

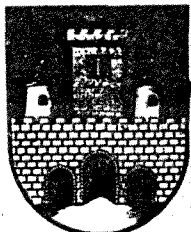
Na ta način je samo v glavnih črtah nakazana podoba zdravstvene službe Zdravilišča Čateških toplic, v glavnem namenjena potencialnemu uporabniku, revmatskemu bolniku ali vsem tistim, ki žele testirati svoje fizične sposobnosti in jih hkrati dvigniti na višjo raven.

Za vse informacije bodo vsi zaposleni v zdravstveni službi Zdravilišča Čateške toplice radi in vedno na voljo po telefonu, ustno ali pismeno.

TERME ČATEŽ

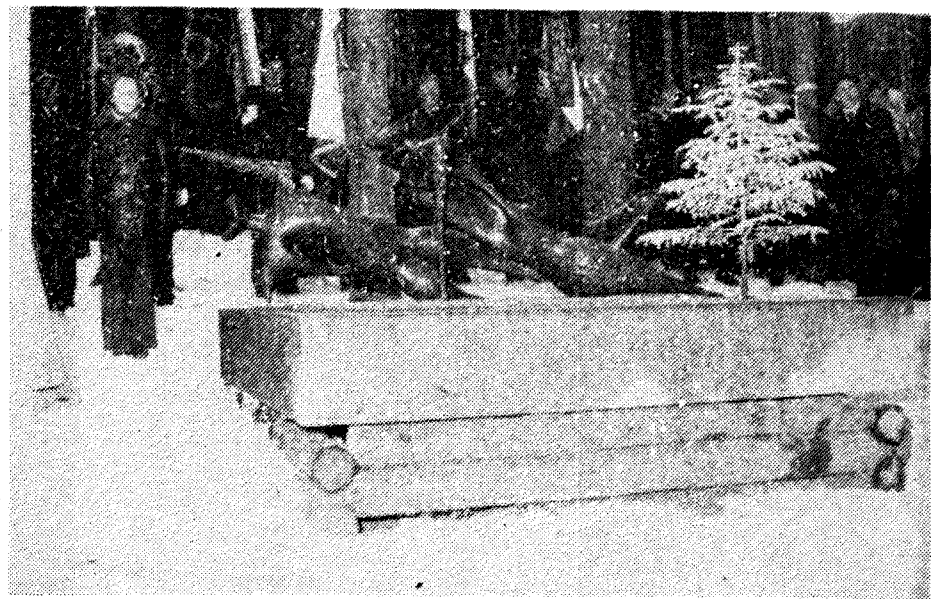
Socialistična republika Slovenija

Skupščina občine Slovenska Bistrica

1943-1980

Družbenopolitične organizacije in delovne organizacije

čestitajo vsem ob občinskem prazniku
8. januar – praznik delovnih ljudi
občine Slovenska Bistrica, ki je hkrati
spomin na padle junake
POHORSKEGA BATALJONA

grafično podjetje
nova gorica
popolna odgovornost

65290 Šempeter pri gorici • poštni
predal 1 • tel.: h. c. 23-615, 61-172
žiro račun 52000-601-10201 pri sdb
nova gorica
podjetje sestavljajo: organizacijska
enota tiskarna »soča«
in poslovne enote
knjigarne »naša knjiga« nova gorica,
ajdovščina, šempeter in vipava

Grafične storitve vseh vrst.
ZA CENJENA NAROČILA SE
PRIPOROČAMO

Želimo srečno in uspehov
polno novo leto 1980!

SLOVENIJALES

KOMBINAT
LESNE INDUSTRIJE
LOGATEC n. sol. o.

Telefon: Logatec 74 333, 74 279
Brzljav: KLI Logatec
Telex: 31656 yu kli
Poštni predal 10

ČESTITAMO ZA NOVO LETO
1980 IN ŽELIMO MNOGO
SREČE IN POSLOVNIH
USPEHOV!

Hotel
Slovan Vransko

Invalidi, borci, rezervni oficirji obiščite
Hotel Slovan Vransko

Tople jedi, pristne pijače in prenočišča.

Srečno 1980!

TEKSTILNA TOVARNA
»OKROGLICA«

65293 VOLČJADRAGA
TELEFON: 31 384 VU TEKSTO - TELEFON: H. C. (065) 53-018, 53-044 - VODJA KOM.
SEKTORJA 53-087 - PRODAJA 53-088 - ŽELEZNIČNA POSTAJA VOLČJA DRAGA
ŽIRO RAČUN 52000-601-10100 PRI SDB NOVA GORICA

Naš program:

- tehnični tekstil
- prevleke sedežev za vse vrste avtomobilov
- kuhinjske brisalke različnih velikosti in vzorcev
- vzglavniki navadni in okrasni

SREČNO NOVO LETO 1980!

VELENJE

Skupno proslavljanje

Tretji bataljon 3. brigade VDV-Stajerske je organiziral konec oktobra 1979 v Velenju svečano sejo. Posvečena je bila predvsem jubileju komandanta 3. brigade VDV-Stajerske tovarišu Tonetu Vratanarju Antonesku. Sedaj živi v Beogradu. Poleg šestdesetletnice so njegovi soborci z njim proslavili tudi prejem visokega odlikovanja. Ob jubileju ga je predsednik republike Tito odlikoval z redom republike z zlatim vencem. Antonesko se je vabilu odzval. Seji so prisostvovali tudi predstavniki političnega in gospodarskega življenja občine Velenje.

Na seji so podelili tudi priznanja tistim tovarišem, ki že vrsto let delajo v odboru 3. bataljona ali pa mu kako drugače omogočajo uspešno delo. To priznanje so podelili tudi svojemu komandantu. Z njim so se mu zahvalili za pomoč in skrb, ki jo nudi pri delu odbora bataljona tudi danes.

FRANJO MAROŠEK

LITIJA

Zveza rezervnih vojaških starešin

Ob dnevu JLA vam želimo predstaviti Zvezo rezervnih vojaških starešin Litija. Ta organizacija se aktivno vključuje v delo po krajevnih skupnostih posebno kar zadeva splošno obrambno vzgojo in organizacijo obrambnih in samozaščitnih priprav.

Razvijanje enotnega obrambnozaščitnega organizma je naša pglavitna naloga. Ljudska obramba in družbena samozaščita delujeta na enotnih idejnih, družbenopolitičnih in razrednosocialnih osnovah, zato želimo člani ZRVS ti dve komponenti še bolj povezati. Ugotavljamo, da nam to uspeva, saj se kaže napredek pri podružabljanju ljudske obrambe in družbene samozaščite. Precejšen uspeh je opazen tudi pri splošnem vojaškem usposabljanju.

Seveda ob analiziranju dela ZRVS ugotavljamo tudi določene pomanjkljivosti, ki jih bomo skušali odpraviti v nadaljnjem obdobju.

Osnovne oziroma krajevne organizacije vsako leto izdelajo in sprejmejo program dela, ki obsega obvezni in dopolnilni del. V obveznem delu je izobraževanje z idejno-političnega in strokovno-vojaškega področja.

Izpit kot obliko preverjanja znanja rezervnih vojaških starešin vsako leto organizirajo v drugačni obliki, da bi bili čim bolj zanimivi in privlačni za vse udeležence.

T. S.

SLOVENSKE KONJICE

Obisk vojaški gimnaziji

Oddelek za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito občine Slovenske Konjice je posredoval, da so učenci osnovnih šol te občine, predvsem tisti, ki se zanimajo za vojaške poklice, obiskali vojaško gimnazijo Franc Rozman-Stane v Ljubljani. Obisk je organizirala delovna skupina za pridobivanje mladine za vojaške poklice, ki deluje pri svetu za ljudsko obrambo.

FRANJO MAROŠEK

SLOVENJ GRADEC

Posvet pododbora koroških kurirjev

V Slovenjem Gradcu so se srečali partizanski kurirji z območja Raven, Radelj, Slovenj Gradca in Šaleške doline. Iz poročila, ki ga je pripravil Ožbi Fajmut, predsednik pododbora koroških kurirjev, je bilo razvidno, da so v naši osvobodilni borbi odigrale TV postaje zelo pomembno vlogo. Zveze so morale delovati podnevi in ponoči, pozimi in poleti. Zelo pomembno je bilo tudi politično in kulturnoprosvetno delo kurirjev med prebivalstvom.

Njihova osrednja aktivnost je zbiranje spominov o delovanju in vlogi kurirjev NOV in v prenašanju izkušenj na mlade rodove. To v naši mladini zbujajo socialistični patriotizem, in če bi bilo potrebno, bi se znali upreti vsakemu zavojevalcu.

V razpravi so sprejeli sklep, da bodo v letu 1980 kurirji zbrali vsa finačna sredstva za nakup kurirskega prapora.

Člani pododbora se udeležujejo pohoda ob žici okupirane Ljubljane. Njihov predsednik je dosegel že rekordno število pohodov, saj je kar 25-kratni udeleženec.

Pododbor je tudi pokrovitelj pionirskemu odredu v Koprivni.

ADOLF ANKON

LJUBLJANA

Prijetno srečanje

Predsedstvo borcev 11. grupe odredov NOV in POS je tudi letos pripravilo srečanje z jublanti, pripadniki 11. grupe odredov, ki so v letošnjem letu izpolnili 60 let.

Letošnje jublante je predsedstvo nagradilo s tradicionalnimi priznanji in zlatimi značkami 11. grupe odredov, ki so jih prejeli:

Mitja Ribičič-Ciril, Franc Sotlar-Pavijan, Boris Čizmek-Bor, Milan Čatež, Leon Siart-Maks, Franc Žugelj-Zvone, Jože Dremelj, Jože Rajšter, Alojz Predalič, Franc Berus, Ivo Uranič-Drago, Zdravko Lozej, Albin Polk-Fajfa in Jože Pirc-Soso.

TU

FRAM

Izlet

Člani krajevne borčevske organizacije iz Frama smo v oktobru organizirali izlet v Novo Gorico in Goriška Brda. Srečali smo se s kmeti kooperanti v Goriških Brdih. Ogle-gali smo si njihovo moderno vinsko proizvodnjo in tudi vinsko klet. Lepo presenečenje smo doživeli v gostišču kmečkega turizma v Brdih. Posebna zahvala gre OO ZZB NOV Nova Gorica, ki nam je pomagala pri organizaciji izleta in poskrbela za razlago zgodovinskih in gospodarskih pomembnosti. Ogledali smo si tudi spomenik NOV v Brdih.

KO ZB NOV Fram

JAVORNIK

Spominski pohod

Dne 23. decembra 1943 so Nemci in domobranci obkolili 3. bataljon Gradnikove brigade, ki je bil nastanjen na domačiji pri Švercu na Javorniku nad Črnim vrhom, dobre pol ure hoda od sedanje planinske kočje na Javorniku. V boju je padlo 47 borcev. Nekaj so jih ujeli in potem v Godoviču pri Idriji ustrelili. Tem padlim je postavljena skromna spominska plošča na planinski koči.

Planinsko društvo Idrija je sprožilo zamisel, da bi organizirali spominske pohode na ta zgodovinski kraj in se tako poklonili spominu padlih.

Prvi spominski pohod na Javornik je bil 16. decembra 1979. Kljub nočnemu neurju, se je spominskega pohoda na Javornik udeležilo nad petsto planincev, bivših borcev in pripadnikov JLA iz ajdovske garnizije.

Ob spominski plošči je zbrane pozdravil predsednik planinskega društva Idrija, spregovorila pa sta tudi predsednik občinskega odbora ZB Idrija in meddruštveni predsednik planinskih društev Primorske, Ciril Zupanc – oba borca Gradnikove brigade. Govorili so o tragediji na Javorniku in o pomenu spominskega pohoda ter s tem o razvijanju tradicij NOB in prenašanja na mladi rod. Sklenili so, da bo odslej spominski pohod na Javornik vsako leto v decembru.

JANEZ JERAM

Vojaki so ob koči na Javorniku zaplesali kolo

CELJE

Kar še ni opravljeno, je načrtovano

Na 9. redni seji v decembru je občinski odbor ZB NOV v Celju pretresel letos opravljene naloge in si začrtal program dela za prihodnje leto. Letos so odbor in komisije ter ostali organi in delegati iz vrst članstva pokazali veliko angažiranost v samoupravnih interesnih skupnostih. Veliko dela je opravila komisija za negovanje revolucionarnih tradicij NOB, komisija za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, komisija za stanovanjska vprašanja borcev NOB, za socialnozdravstvena vprašanja in komisij za bивše politične zapornike, internirance, izgnance in vojne ujetnike. Na raznih področjih je aktivnih 1847 članov.

Odbori za vprašanja borcev NOB še ne delujejo pri vseh samoupravnih interesnih skupnostih. To bo treba v prihodnje urediti. Prav tako bo treba bedeti nad delovanjem komisij odbora pri ustreznih SIS in pri občinski skupščini, da bo doseženo večje podružabljanje vprašanj borcev NOV. Tudi v prihodnjem letu bo organizacija namenila vso pozornost ljudski obrambi in družbeni samozaščiti ter razvijanju tradicij NOB pa še socialnemu skrbstvu za borce. Tesno sodelovanje z občinsko Zvezo prijateljev mladine, z občinsko konferenco ZSMS in s specializiranimi organizacijami in društvi pri delu na tematično NOB je zajeto tudi v program za prihodnje leto, prav tako tudi že doslej zelo zadovoljivo sodelovanje z Muzejem revolucije v Celju. Poleg tega bo občinski odbor ZZB NOV Celje vsestransko pomagal pri zbiranju gradiva za pripravo in izdajo knjige o zgodovini NOB na celjskem območju Muzeju revolucije v Celju in odboru aktivistov za Celjsko-savinjsko okrožje pri občinski konferenci SZDL Celje.

Zveza združenj borcev NOB si bo prizadevala aktivno delovati na vseh področjih socialističnega samoupravljanja.

RUDOLF URSIČ

CELJE

Pomnik herojema

Ohranjanje in razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja je že do sedaj v delu celjskih borcev zavzemalo nadvse pomembno mesto, vendarle pa ostaja kar precej nalog, ki zaradi tega ali onega razloga niso bile uresničene ali pa vsaj ne tako, kot je bilo zamišljeno. V novem letu nameravajo poskrbeti, po dogovoru z Muzejem revolucije, da se bo ta ustanova še bolj približala šolski pa tudi izvenšolski mladini z učnimi urami o zgodovini naše revolucije in povojnega samoupravnega socialističnega razvoja, za kar ima vse pogoje s številnimi učnovzgojnimi pripomočki, ki so jih v dolgih letih načrtnega dela zbrali muzejski delavci pa tudi zunanji sodelavci. Še pozorneje bo treba spremljati obnovo pa tudi vzdrževanje spomenikov in obeležij iz polpretekle zgodovine, vrsta teh pa še čaka, da jih postavijo tjakaj, kamor sodijo.

Med naloge sodi temeljitejšo delo z mladino in povezovanje s številnimi ustanovami, ki bi lahko na kakršenkoli način pomagale uresničevati njihove načrte: od mladinske organizacije do sveta za razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja pri občinski konferenci socialistične zveze, kar bo brez dvoma hitreje pripeljalo do podružabljanja teh prizadevanj.

V Celju upajo, da bodo že prihodnje leto vendarle lahko postavili doprsna kipa umrlima herojema Francu Rojšku-Jaki in Ivanu Kovačiču-Efenki. Doprsni kip Francu Rojšku-Jaki bi radi postavili v krajevni skupnosti Dolgo polje, zadnjemu komandantu legendarne Štirinajste divizije Ivanu Kovačiču-Efenki pa pri šoli, ki nosi njegovo ime.

MST

JESENICE

Občni zbor

Aktiv ZZB NOV Železarne Jesenice, ki ima nekaj nad 300 članov, se je 20. decembra sestal na svojem rednem občnem zboru. O delu v minulem obdobju je poročal Tonček Dežman, predsednik aktiva.

Poglavitno delo odbora je bila nenehna skrb za reševanje problemov borcev NOV ter pomoč pri reševanju njihovih družinskih problemov, skladno z uveljavljeno zdravstveno ter stanovanjsko politiko. Odbor je bil ves čas povezan z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami. Borci NOV železarji so aktivno vključeni v delovanje samoupravnih organov. Skrbijo za ohranjanje tradicij NOB ter krepitev bratstva in enotnosti naših narodov. V okviru LO ter družbene samozaščite so pokazali vso potrebno budnost.

V razpravi so pohvalili novo organizirano zdravstveno in zobozdravstveno varstvo za borce NOV. Želijo si večje število mest za klimatsko in zdraviliško zdravljenje. Razpravljali so o postavitvi spomenika štirim narodnim herojem železarjem. Ob zaključku so izvolili nov 26 članski odbor, Tončka Dežmana pa enoglasno spet izbrali za predsednika.

BRANKO BLENKUŠ

Komemoracija

Na Svetju pri Medvodah, kjer so bili pred šestintridesetimi leti ustreljeni 15. decembra ranjeni in zajeti partizani 3. bataljona Prešernove brigade na Pokljuki, bo v nedeljo, 30. decembra, ob 16.30 komemoracija. Odbor 7. SNOUB Franceta Prešerna vabi na komemoracijo tudi borce Prešernove brigade.

Ciril Rozman

Čestitka

Domicilni odbor BBO Nova Gorica želi vsem pripadnikom odreda in njihovim družinam srečno in uspešno novo leto.

Vabilo

Ljubljanska sekcija Briškobeneškega odreda obvešča svoje člane in aktiviste zahodne Primorske, da bo tovariško srečanje v sredo, 9. januarja 1980, v Domu JLA.

Ljubljanska sekcija BBO

Tradicionalni pohod

Tradicionalni pohod v čast 1. Pohorskemu bataljonu bo v nedeljo, 6. januarja 1980. Zbor bo ob 7. uri zjutraj v Oplotnici, od kjer bo prevoz do Osankarice. Na prizorišču zadnjega boja pri Treh žeblih bo proslava in začetek pohoda. Vsi pohodniki, ki so se udeležili lanskega pohoda, prejmejo drugi žig in naslednje leto srebrni znak. Pohodniki, ki bodo letos prvič na pohodu, prejmejo bronasti znak.

Franč Ježovnik

Smučarski maraton v Cerkljah

Športno društvo Krvavec Cerklje vabi vse ljubitelje smučarskega teka in rekreacije na prvi smučarski cerkljanski maraton, ki bo v nedeljo, 30. decembra, s startom ob 9. uri pred Zadržnim domom v Cerkljah. Proga bo za pionirje dolga 5 kilometrov, za ostale pa 20 kilometrov. Prijave sprejema ŠD Krvavec Cerklje, Krajevni urad Cerklje 64207 ali po telefonu 42-001. Organizator ŠD Krvavec bo sprejemal prijave še v nedeljo do 8.30 na startu.

Ce bo slabo vreme ali premalo snega, bo maraton 6. januarja 1980.

Janez Kuhar

Poziv

Domicilni odbor Gregorčičeve brigade pri ZB NOV občine Tolmin naproša vse preživele borke in borce 5. oziroma 17. SNOUB S. Gregorčiča, da pošljejo temu odboru svoje sedanje naslove z rojstnimi podatki ter kratkim opisom časa, od kdaj do kdaj so bili v tej brigadi. Ta poziv velja tudi svojem in znancem padlih in že umrlih bork in borcev te enote. Podatke pošljite na naslov: Združenje borcev NOV Tolmin - Za domicilni odbor Gregorčičeve brigade.

Naprosene podatke potrebujemo zaradi uvedbe točne evidence članstva te enote, ki bo pozneje služila tudi za pisanje biografije in razdelitev le-te nekdanjim borkam in borcem.

Domicilni odbor
brigade S. Gregorčiča

Prošnja naročnikom

V uredništvu TV-15 nujno rabimo nekaj izvodov 1. številke časopisa TV-15 v letu 1979. Prosimo naročnike, ki to številko še hranijo, naj nam jo pošljejo. Vnaprej se vam zahvaljujemo.

Uredništvo TV-15
61000 Ljubljana
Miklošičeva 28

Slovesnosti ob dnevu JLA

LJUBLJANA

Sprejem ob prazniku

LJUBLJANA - Poveljnik Ljubljanskega armadnega območja Franc Tavčar-Rok je z generalom Svetozarjem Orom sprejel ob prazniku naše armade številne goste in novinarje, ki spremljajo delo ljudske obrambe, varnosti in družbene samozaščite. Prijetnega srečanja so se poleg številnih gostov udeležili tudi predstavniki republiškega štaba za teritorialno obrambo, podsekretar republiškega sekretariata za ljudsko obrambo Ivo Tominc in številni novinarji, ki spremljajo tovrstno dejavnost.

Med številnimi srečanja ob letošnjem praznovanju dneva JLA so se najvišji predstavniki vojaškega in družbenopolitičnega življenja Ljubljane in SR Slovenije udeležili osrednje slovesnosti v ljubljanskem Domu JLA, kjer so podelili plakete in priznanja družbenopolitičnim organizacijam in skupnostim, organizacijam združenega dela in posameznikom.

Med gosti so bili tudi Stane Dolanc, Viktor Avbelj, Lidiya Sentjurs, Franc Popit, Franc Leskošek, Miha Marinko in drugi.

TU

ŠMARTNO PRI LITIJI

ŠMARTNO PRI LITIJI - Na osnovni šoli Franc Rozman-Stane v Šmartnem so se letos dogovorili, da ob dnevu JLA in občinskem prazniku ne bodo organizirali tradicionalne šolske proslave, temveč več manjših prireditev, kjer so sodelovali skoraj vsi šolarji.

Štiričlanska ekipa mladincev osmih razredov se je udeležila tradicionalnega pohoda na Tisje, ki ga vsako leto organizira občinski štab teritorialne obrambe ter v skupini osnovnih šol dosegla prvo mesto, zgodovinski krožek pa je v avli šole uredil razstavni pano iz življenja in dela pripadnikov naše armade. Osem učencev višje stopnje, ki so napisali najboljše spise s to tematiko, se je udeležilo sprejema pri predsedniku sveta za ljudsko obrambo in komandantu štaba teritorialne

obrambe. Vsi učenci pa so se srečali tudi z borci NOB.

Tako je šolarje nižje stopnje v dveh skupinah obiskal Ivan Ponebšek-Matija, z učenci višje stopnje se je trikrat sestel Hinko Bratož-Okci iz Ljubljane, vse podružnične šole pa je obiskal Anton Bric-Sil. Za zaključek praznovanja so osmošolci še dvakrat zaigrali učencem od prvega do četrtega razreda dve enodejanki s partizansko tematiko.

B. Ž.

SEVERNOPRIMORSKA REGIJA

Slovesnost v Vipavi

SEVERNOPRIMORSKA REGIJA - Letošnji praznik JLA so nadvse slovesno proslavili tudi v ajdovski občini. Tako so pripravili številne prireditve po krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah, osrednja slovesnost pa je bila v Vipavi. Tu je poveljnik Ljubljanskega armadnega območja Franc Tavčar-Rok podelil enoti, ki nadaljuje tradicije Gradnikove brigade, bojno zastavo, s katero jih je odlikoval vrhovni komandant Josip Broz-Tito.

Nadvse slovesno je bilo tudi v novogoriški občini. Prebivalci so obiskali pripadnike JLA v karavlah, osrednja slovesnost pa je bila v dvorani skupščine občine Nova Gorica, kjer so pripravili prisrčen kulturni program.

V Starem selu pri Kobaridu so dan pred praznikom poimenovali karavlo po prvoborcu, domačinu iz Breginje Marku Redilonghiju. Številne prireditve so bile tudi v idrijski občini. V Spodnji Idriji je bilo 19. decembra kviz tekmovanje na temo: Partizanski tisk na Slovenskem. V znanju so se pomerili učenci iz vseh osnovnih šol v idrijski občini.

ALIC

RUDNIK

RUDNIK - OOOB Rudnik je z osnovno šolo na Rudniku priredila dobro organizirano proslavo v počastitev dneva JLA. Pripadniki JLA so imeli skupen program z učenci osnovne šole. Predstavniki JLA je razdelil trem učencem knjižna darila za najboljše spise v počastitev praznika JLA. Knjižna darila je poklonila tudi OOOB na Rudniku.

STANKO SKOČIR

KOSEZE

KOSEZE - Tudi v krajevni skupnosti Koseze so proslavili dan JLA. Pri krajevni konferenci SZDL in ZRVS Koseze so minuli teden na svečani prireditvi v osnovni šoli Veljko Vlahovič podelili priznanja članom ZROP, razglasili napredovanja rezervnih vojaških starešin in razvili prapor krajevnice organizacije ZRVS Koseze.

JOŽE ČURIN

PRIZNANJA ZA DOLGOLETNO AKTIVNOST

- Na osrednji republiški proslavi ob koncu tedna solidarnosti z naprednimi in narodnoosvobodilnimi gibanji v svetu je koordinacijski odbor za pomoč žrtvam imperialistične agresije in narodnoosvobodilnih gibanj, pri predsedstvu RK SZDL podelil priznanja za dolgoletno uspešno delo pri organiziranju in vodenju akcij solidarnosti z žrtvami imperialistične agresije in narodnoosvobodilnih gibanj. Priznanja sta dobila Franc Leskošek-Luka, dolgoletni predsednik koordinacijskega odbora, član sveta federacije in član predsedstva RK SZDL ter Mara Rupena-Osolnik, članica sveta republike, ki že petnajst let sodeluje s koordinacijskim odborom in podobnimi delovnimi telesi v republiki in federaciji.

O borčevskih zastavah

Predlog za razmislek in osnutek za razpravo o tem vprašanju

Borčevski prapori naj bodo prisotni na slovesnostih, na katerih se spominjamo naših dejanj med NOB in po vojni. Zastopnik s praporom je zastopnik borbene enote, in kot takemu je treba pomagati, da bo z veseljem sodeloval, ne le kot človek, ki se za nekaj žrtvuje.

Na zboru 10. SNOUB Ljubljanske v Ljubljani je pred nedavnim praporščak prikazal težave, na katere je naletel kot zastopnik brigade na proslavah. Začel sem razmišljati o tem, kako bi bilo, če bi delali po nekih navodilih. Dogaja se, da se zbere na nekaterih proslavah tudi po več zastav. Ali imamo kak napotek, kako naj bi ravnali ob takih priložnostih ali pa takrat, ko nekje razvijajo nov prapor? Kdaj kreniti s praporom na proslavo samoiniciativno in kdaj na povabilo?

Če že gremo na proslavo in velja povabilo tudi praporu, ali ni dolžnost gostitelja, da pripravi prostor za prapore in organizira tudi njihov razpored?

Zgodi se, da nekateri pridejo na proslavo samo zato, da bi bili v prvi vrsti, ne glede na vse ostale udeležence s prapori. Ali ne bi bilo bolje, če bi se dogovorili, da v prvi vrsti stopa delegacija divizije, nato brigadni prapor, sledi odredov, nato občinski in prapori krajevnih organizacij.

Obvezno pa bi moral prisostvovati prapor domicilnih odborov brigad in odredov na slovesnih sejah občinske skupščine, ki je dala enoti svoj domicil. Nekateri občine, ki so dodelile domicile eni ali več enotam NOB, navadno ob takih slovesnostih pozabijo povabiti zastopnike teh borbenih enot.

Če je več domicilnih enot v občini, kateri prapor naj bo na čelu, in kateri naj se razvrstijo za njim? Morda bi se razporedili po tem, katera enota je v občini prej dobila domicil.

Kako sprejmejo prapori ob razvitju novi prapor? Predlagam, da se prapori prekrizajo eden za drugim z novim praporom.

Prapori niso vsi enako težki. Na primer prapor Istrskega odreda ima kar deset trakov in odlikovanje. Ali ni malo težko za praporščaka, da nosi vse to skupaj na slovesnosti ali ob kakem pogrebu? Ali ne bi bilo v takem primeru dobro, da nosita prapor dva praporščaka, na primer, da eden nosi prapor, drugi trakove, oziroma da se izmenjujeta pri nošenju?

Poznam primer, da je bil prapor pozabljen na pokopališču. To me je neprijetno presenetilo. Prapor naj bo svetinja enote. Vsi morajo vedeti, kako ga je treba čuvati in kako nositi, da bo res zastopal vse, ki so se v enoti borili in nekateri med njimi v boju padli.

Milan Cirk
Portorož
Koprska 9

Neločljivi v življenju in smrti

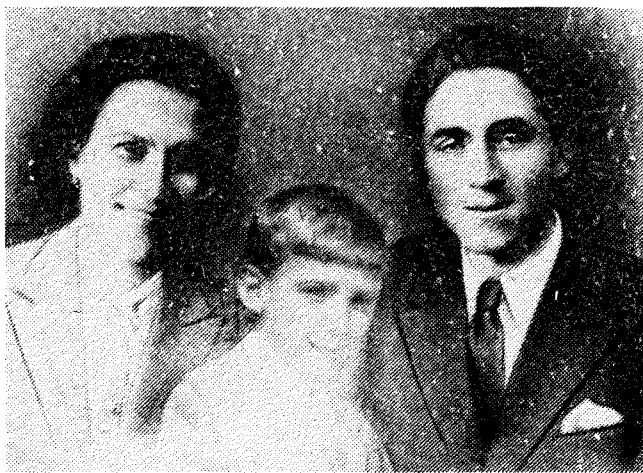
Spomin na Šifovo družino

FRANC ŠIF-DUŠAN se je rodil v Vrtojbi 20. novembra 1913. Po poklicu je bil slaščičar. V Kamnik je prišel 1939. leta brez potnega lista. Tu sta ga že čakala žena in sin. Zaradi očesne bolezni pa tudi sicer se v svojem poklicu v Kamniku ne bi mogel zaposliti, je končno dobil delo v tovarni gumbov Hrdlička. Postal je član emigrantskega kulturnoprosvetnega društva Tabor v Kamniku, ki je takratne Primorčane združevalo in jim skušalo najti zaposlitev, organiziralo skupna srečanja in podobno.

Zelo rad je pel. Zato se je vključil v DKPD Solidarnost. Znano je, da je to društvo, katerega 60-letnico praznujemo letos, dalo največ žrtev. Med njimi je bil tudi Franc Šif. Bil je napredno usmerjen. Delal je za cilje NOB na terenu in v tovarni. Ko pa so mu postala tla prevročja, je junija 1944 odšel k partizanom z ženo in 10 letnim sinom. Zaradi bolnih oči je ostal na komandi v Črni nad Kamnikom kot član okrajnega odbora OF s funkcijo referenta za prosveto. Njegova žena Pepca pa je postala sekretarka SPŽZ na istem področju.

Padel je 6. 2. 1945 v dolini Korošice, nedaleč od spodnje postaje žičnice na Veliko planino. Bil je izdan. Domači izdajalci belogardisti so jih presenetili. Padlo je 6 ljudi, med njimi vsa Šifova družina. Se na pol žive so odvedli k bližnji gozdarski koči, jih zmetali na kup in zažgali.

Sestra njegove žene Pepce je zvedela za zločin od domačinov. Vest ji ni dala miru, da ne bi šla preverit resnice. Pepco je spoznala po nogavicah, ki jih je pred tednom dni odnesla

Šifova družina (z leve: Pepca, Franc ml., Franc st.)

partizanom. Nekoliko stran je ležal od rafalov zadet 10 letni sin Franc. Truplo Šifa Franca, je bilo razmesarjeno od streljalskega ognja.

Vse tri so pokopali v Stranjah v skupnem grobu. Podatke zbrala Marica Brejč

Novo leto v miru in prijateljstvu

Se nekaj dni nas loči od novega leta. Tokrat bomo vstopili tudi v novo desetletje. Dosedanja spoznanja nam vlivajo nove moči in optimizem, da bomo še uspešneje premagovali težave, ki bi se nam postavile na pot.

Leto, ki odhaja, nam bo ostalo v dobrem spominu. Bogatejši smo za številne izkušnje, uspeh, pa tudi neuspeh. To nam bo omogočilo, da bomo v prihodnjih letih še uspešnejši, čeprav bo čas zahteval od nas še več znanja, sposobnosti in volje. V letošnjem letu smo si v svetu pridobili nove prijatelje, posebej med neuvrščeni. Srečanje v Havani je marsikateri problem razpletlo, pa tudi zapletlo – pokazalo pa je nova pota razreševanju težav in sporov. To pa je za ohranitev miru in napredka bistveno.

Tako kot v svetu, smo bili delavni tudi doma. Rešili smo številne probleme, zlasti gospodarske, pojavili pa so se novi, po vsem videzu še težji. Ostajajo nam za prihodnja leta in ni se bati, da jih bo zmanjkalo. Z zadovoljstvom lahko ugotovimo, da smo dosegli lepe rezultate v nadaljnji graditvi političnega sistema, delegatskih odnosov, pri uveljavljanju demokracije, delegatskih odnosov utrjevanju zgodovinskega mesta delovnega človeka. Titova pobuda o kolektivnem vodenju bo, ko bo izpeljana v praksi, nov kazipot pri oblikovanju svobode in pravic delovnih ljudi. Ni odveč podčrtati, da smo pri vsem tem pomembno vlogo odigrali tudi mi, borci, neločljivo povezani z izročili naše socialistične revolucije.

Preveva nas spoznanje, da z novim letom prihajajo tudi nove težave, ki ne nastajajo le pri nas, marveč v svetu. Pomanjkanje energije je ena od težav, ki nas bodo bolj in bolj pestile. Če smo bili doslej tu in tam nedosledni, preveč popustljivi, premalo odgovorni in disciplinirani, potem bomo morali v naslednjih letih postati odločnejši pri programiranju in izvajanju nalog. Bolj bomo morali spoštovati dogovore in biti kritičnejši do doseženih rezultatov. Novi srednjeročni program, ki ga bomo gradili v prihodnjem letu, bo moral bolj odsevati možnosti in potrebe in biti manj seznan z dobrimi želja.

Razmere, v kakršne prihajamo, bodo zahtevale boljše organiziranost in višjo samoupravno zavest. Eno in drugo so borčevske organizacije pokazale že doslej – zato nam bo v prihodnje lažje. Borci so se s širokim pristopom pri obravnavanju odprtih družbenih vprašanj pokazali kot nepogrešljiva sila v skupni fronti delovnih ljudi – socialistični zvezi. Taka vloga borcev naj bi se v prihodnjih letih še okrepila in potrdila prepričanje, da je revolucija stalno v svojem zmagovitem vzponu. Želimo tudi, da bo začrtana pot podružbljanja revolucionarnih izročil v prihodnje še uspešnejša.

Uresničevanje lani zastavljenega programa podružbljanja skrbi za borce in invalide bo ostala stalno prisotna naloga vseh zainteresiranih družbenih, samoupravnih dejavnikov. Skrb in pomoč naj velja predvsem tistim borcem in invalidom, ki so najpogostejši. Potreb pa je vsak dan več, saj borci in invalide pestijo starost in različne bolezni. S pravočasno in stalno družbeno skrbjo za dobro počutje borcev in invalidov bomo razvijali in bogatili medsebojne tovariške odnose, ki so svetel vzgled generacijam, ki prihajajo.

Zaključujem z željo, da bi v novem letu v miru in prijateljstvu uspešno izpolnili številne naloge, ki smo si jih naložili. Srečno!

Stane Repar

To je navadna izmišljotina

Odmev na članek Nezaslužena pokojnina za bogataše, objavljenem v 44. številki TV-15

V TV-15, glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, je bilo 8. novembra 1979 pod naslovom Nezaslužena pokojnina za bogataše – Zgodovinske resnice zardevajo od sramu objavljena izjava predsednika občinskega odbora ZZB NOV Gornja Radgona Staneta Čerčiča, ki med drugim trdi: »V Zdravilišču Slatina – Radenci so šli Vilmi Šarič tisti čas, ko si je urejevala, kar nekam skrivnostno tiho, svoje pokojninske zadeve zelo na roke, zlasti še Ernest Markuš«.

Vilma Šarič je, po navedbah v istem članku, bila članica Kulturbunda od leta 1936, vnet zagovornik germanizacije naših ljudi, glavni pokrovitelj in podpornik živahnega nemškega kulturbundovskega gibanja v Radencih v letu 1939 itd.

Izjavljam, da je navedena izjava predsednika Občinskega odbora ZZB NOV Gornja Radgona Staneta Čerčiča popolnoma neresnična in navadna izmišljotina, v kolikor se nanaša name.

Ernest Markuš
Radenci

Ali je bila proslava samo zaradi proslave?

Nekaj pripomb k praznovanju bohinske vstaje v Bohinju, od vabila naprej

V 49. številki TV-15 z dne 13. 12. 1979 tovariš Jošt Rolc obvešča bralce, da bo v Bohinju 14. in 15. decembra praznovanje. Med drugim je zapisal: Tretji bataljon Prešernove brigade je do 15. decembra 1943 do zadnjega padel. Slovesnost s kulturnim programom bo pri grobišču Goreljku. Dalje pravi tovariš Rolc, da organizatorji decembrskih prireditev vabijo vse preživle borce in aktiviste, ki so se med NOB borili ali delovali na bohinskem območju, še vedno pa bodo veselili obiska tudi tistih Bohincev, ki živijo v drugih krajih Slovenije.

Ali ni to lokalno smešno zaprtje? Tovariš Rolc je enostavno pozabil povabiti krajanke, mladino, svojce padlih in vse borce. Napačno je zapisal, da so padli vsi borci bataljona. Dejansko je padlo zaradi izdajstva 79 junaških borcev. Organizator tudi ni napisal, kako in s čim udeleženci lahko pridejo na zasneženo Pokljuko.

Proslava je bila skromna, pomanjkljiva, neodgovorno improvizirana. Trajala je natančno samo trinajst minut. Žal ni bilo ne pevcev in ne godbe, brez slavnostnega govora, v katerem bi se lahko povedalo, da je bil hotel Lovca 1943. leta množična lesena krsta v strašnem snegu, ledu in ognju krute smrti, ni bilo besed o zmagi mrtvega bataljona. Ob hitrem zaključku proslave je nekdo iz množice zaklical: »Še minuto tišine za padle tovariše!« K sreči se je v tem trenutku znašel praporščak in dal povelje: »Prapori, pozdrav!« Zaključek »brez spodrsilja«, čeprav brez »hvala navzočim za udeležbo«.

Dalje: mladinci in mladinke, člani tekaškega tekmovanja na Pokljuki, žal niso še dobro organizirani. Nekateri so se med slovesnostjo sprehajali kot na promenadi ali na reviji, razkazujoč moderno smučarsko opremo in slab odnos do slovesnih trenutkov.

Poglejmo, tovariši, okoli sebe! Ali ne prihajamo do skrajnosti? Na nekaterih proslavah so programi preobširni, ponavljajoči, razvlečeni in od bistva pomena slovesnosti odtujeni, da človek ne ve, kaj pravzaprav slavi. Posamezniki govorijo o neskončnih krajevnih problemih in planih. Druga skrajnost pa je praznovanje, podobno letošnjemu na Pokljuki, kjer s številnimi navzočimi delim misli, da borih deset minut praznovanja nima dostojnega pomena.

Anton Grašič-Savo
Naklo

Si lahko mislite, da me je tisto leto prav hudo vzelo. Že prej me ni bilo kaj prida skupaj. Pri partizanih mi je pobralo zadnje salo, če sem ga sploh kdaj kaj imel. Potlej pa še taka nesreča. Stenilo in usločilo me je, da je sonce kar sijalo skozi mene in sploh nisem imel več sence.

Mešanica kosti, razpokane kože, neobritih kocin, votlih oči in slabe volje – to sem bil. Ko sem se lepega dne zagledal v neki mlaki, sem se samega sebe tako prestrašil, da me je šele bolničarka Nada z zadnjimi kapljicami železne rezerve zdravilne kačje sline spet spravila za silo k sebi.

Ni se mi čudila. Samo tako nekam mimo mene je gledala in mrmraje menila: »Saj moram tudi jaz, ki sem že videla marsikaterega zmrcvarjenega, zbrati vso korajžo, da te lahko vsaj malo pogledam. Tako strašilo si postal.«

Glejte, še dekletom, ki so svoj čas letale za mano in se lepile name kot muhe na muholovec, sem se uprl. »Peter,« sem si ves vijoličast od žalosti dejal, »to je zadnje pred koncem!«

– Strašilo!

Kdo bi si bil mislil, da mi je kmalu pomagal prav moj klavirni videz. Zgodnje poletje je že bilo. Naredili so me za kurirja. »Čisto praviš si za ta posel, ko si postal tako prosojen,« so se šalili na moj rovaš. »Mahnili jo boš lahko Nemcem prav mimo nosu, ne da bi te videli.« Kaj bi?

Pogledal sem jih tako, da nekateri izmed njih zaradi tega še danes jecljajo, vsaj kadar srečajo mene. Potlej sem molče pobral kurirsko malho in krenil.

Ko se je zdaniilo, sem jo že mahal preko širne planjave proti samotni kmetiji. Tedajci sem jih bolj začutil, kot uzrl ali zaslišal. Švabe, kajpak! Zagorelo mi je za petami. Trava se je kar smodila za mano, tako sem jo ucvrl do kmeta. Ta pa: »O, moj bog!« in mi zapahne vrata pred nosom. Še zdaj ne vem, ali se je prestrašil mene ali se je zbal zaradi Svabov. Naj je bilo karkoli – pustil me je na cedilu. Ostal sem sam pred zaklenjeno hišo. Okrog in okrog sama čistina, travniki in njive. Nikjer poštenega grma, kamor bi se lahko skril. Bil sem kot bolha na dnu praznega krožnika, vsakomur takoj na oči. Tako vročično sem iskal izhod iz zagate, da so mi možgani v hipu zakuhali, a potne kaplje so mi vrele in kapljale s čela. – Kam zdaj?

– Strašilo!

Stalo je sredi prosa na najbližji njivici, tako navadno ptičje strašilo iz otepa slame in cunj. Videl sem ga, ko sem bil že pri njem. Tren zatem sem že jaz namesto njega stegoval svoje suhljačaste roke proti vrabcem pod oblaki. Ko je prvi ptič presenečeno čivknil in odfrfotal, sem bil svojo manliherico že skril v hlačnico, kurirsko torbo pa za pas pod srajco, da je zapolnila luknjo tam, kjer sem nekoč imel trebuh. A še sem utegnil poškiliti na vse strani – je li kdo opazoval moj taktični maneuver – preden so prvi zeleni prilezli čez rob planote. Kot neskončno dolga zelena gosenica so se v koloni po eden zapodili proti kmetiji. Tisti hip so se dvignili daleč naokrog vsi ptiči, veliki in mali, in strašno vreščče so odfrleli na vse konce in kraje. Še danes ne vem, ali so se prestrašili mene ali Nemcev.

Le-ti so se spravili nad kmeta. Razbili bi mu bili duri, da se ni nemudoma prikazal bolj mehkih kolen na pragu. »Banditen? Banditen?« je vprašujoče hrulil nanj kot hmeljevka dolg in tog podoficir. On pa je samo požiral slino in odkimaval. Še pogledal ni proti meni. A je bil kar dober dedec, čeprav mi ni bil pustil v hišo.

Po vojni sem ga enkrat obiskal. V spomin na tisti vojni dan sva se tako zapila, da potlej tri mesece ni mogel pošteno delati in je tisto jesen imel bolj malo deti v kašče. In jaz? Mene so morali odpeljati na lojtrskem vozu v dolino. Privezali so me nanj. Bil se tako nadelan, da z mano ni zanašalo samo voza z volj vred, ampak vso pot tudi kolovoz. Ne bi prisegel, da se niso z mano majale tudi gore.

Zato me pa tedaj, za časa vojske, ko sem se bil postavil za ptičje strašilo v proso, ni moglo prav nič zamajati. Stal

Strašilo

Peter Fulež je bil star borec. Že pred vojno je bil vojak. Nam zelencem je rad pripovedoval svoje dogodivščine. Rajši smo ga poslušali kot druge. Svoje zgodbe je znal zabeliti in napletati tako po svoje, da smo kar zijali. On pa je samo srknil požirek in že napredal drugo zgodbo. Podvomiti nismo smeli, še manj, da bi se norčevali. Utihnili bi bil pri priči najmanj za leto dni. Jezik bi se mu bil odvezal šele ob dozoreli kapljici nove letine. Bil je bolj zgovoren ali pa bolj molčeč kot marsikak drug star vojščak. Rad sem ga imel takšnega, kakršen je bil, zato sem vrsto njegovih nagod zapisal, da bi ne šle v pozabo. Kdo ve, če jih ni sam sproti pozabljal – takšne, kakršne je bil pripovedoval.

sem in mohl roke kvišku kot kip. Vedel sem, da se še nisem izmazal. In res! Na vsem lepem je eden zelencev krenil proti meni. Na robu prosa je zastal in začel odtakati. Še dobro, da mi ni prišel preblizu. Ko se je takole lajšal, si je zraven požvižgaval in se oziral. Tako je pogledal tudi mene. Videl sem, kako se mu je zakolnilo. Oči je izbuljil in tako zazijal, da sem mu lahko v zelodcu prešel vse grizljaje in požirke tistega dne. Ni bilo kaj prida. Le nekaj komisa je bil zalil s kavnim nadomestkom. Tudi mene je hotelo zviti. Čutil sem, kako sem prebledel, a se še nisem dal. Še naprej sem stal pri miru.

Švaba si je hitro opomogel. Zahehetal se je in jel klicati vkup vso drugo svojo svojat. Kmalu so se vsi zbrali okrog mene in se mi režali. Pustili so mi čas. Tisti prekljasti podoficir me je počasi obhodel krog in krog, da bi si me ja dobro ogledal. Pri tem je seveda pomendral proso, mrha! Potem je dal privleči kmetiča.

»Po naju obeh bo,« sem pomislil, stal pa še kar naprej čisto na miru z rokami proti nebu. Kmet me je gledal kot počastno prikazen, ki mu je prinesla nesrečo. Tako se mi je vsaj zdelo. Postal sem ves mehak in se sesedel. Tri, štiri dihljaje pozneje je zmogel toliko sile, da me je še enkrat plaho pogledal. Potlej se je prekrizal. »S tem svetom je poračunal,« sem si dejal in mu po svoje skoraj malce zavidal. A trma mi ni dala, da bi odjenjal. Še naprej sem se šel negibno strašilo.

Zatem naenkrat nisem ničesar več razumel. Dolgi podoficir je začel kmeta prijazno trepljati po ramah. Vse bolj dobrohotno mu je nekaj pihal na dušo. Počasi se mi je zasvitalo, da ga hvali. Ampak – zakaj? Na koncu – da me ni kap! – mu je celo stisnil roko, se še enkrat na vse grlo zakrohotal in – meni nič, kmetu nič – ukazal svojim premik. Verjemite ali ne, preprosto – odkorakali so v dolino.

Tako kot sem bil stal namesto strašila – kar scela – sem se pustil pasti vznak, stegnil vse štiri od sebe in – si oddahnil. Ampak – kako! Sapo, ki sem jo pri tem izpustil iz pljuč, je zajel blag vetrič in jo ponesel s seboj preko planote. In glej! Vse rastlinje, ki ga je moja sapica mimo grede nežno pobožala, je še bolj ozelenelo, pognale in razcvetale so se nove, lepše svetice. Trava je zapela. Kakor da se je znova zbudila pomlad, je drevje spet vzbrstelo. Ena češnja je prav posebej lepo vzcvela. Zgodilo se ji je, da je imela rosne svetove zraven prezrelih plodov. Prej oblačno nebo se je razvedrilo. Mejdunaj, je postalo vse daleč naokrog prečudovito!

– Rešen sem bil!

Kaj se je bilo zgodilo? Kako da ni bilo po naju – mi je razložil kmet. Že takrat, ko me je prvič ugledal pred hišnimi vrati, je mislil, da hodi moja razdrapana uniforma s puško kar sama okrog. Zato se me je bil tako ustrašil. Šele pozneje je skozi okno opazil, da iz suknjiča štrli nekakšna prosojna glava, iz rokavov pa kot steklo prozorni prsti. A tedaj je bilo že prepozno. Nemci so bili na poti k hiši, jaz kot ptičji strah v prosu. Švaba, ki me je uzrl stoječega na njivi, me je morebiti prvi trenutek še kaj videl v lice. A brž, ko sem od strahu prebledel, sem postal čisto neviden. Tega se je tudi kmetič tako prestrašil, da je pokleknil in se prekrizal. Mislil je za hip, da mu sam zlodej zganja norčijo po njivi in ga spravlja v stisko pred Nemci. Ni se še bil ovedel, že mu je nemški feldvebel izrekel priznanje za edino pravilno ravnanje s partizansko uniformo, ki da res ni za drugo kot za plašilo ptic na polju. Še slutil ni, da tiči pravcati partizan v tistih mahedračah, zato jo je tako vesel mahnil naprej.

A to me je vendarle pogrelo. Užaljen sem bil zaradi svoje uniforme. Je že bilo res, da je bila tudi raztrgana in zamazana. Samo za ptičje strašilo in to kar z mano vred – nak, to pa že ni bila. To sem jim bil že prej in tudi še pozneje večkrat krepko pokazal. Le kar se je moje izstradanosti tikalo...

Pozneje, še posebej po koncu vojske, sem se popravil. O tem, kakšen sem dandanašnji, pa spet rajši ne govorim. Ampak vendar – nekaj tistega »strašilastega« je moralo ostati od takrat na meni. Ptiči še zdaj, toliko let po vojni, plašno vzletavajo in bežijo pred mano.

Kaj bi? Na njivi pri tistem kmetu baje vse do danes še ni bilo videti ptičjega kljuna.

(Iz knjige Jura Kislingerja »Debele zgodbe Petra Fuleža«, ki je izšla v redni zbirki Prešernove družbe za leto 1979)

Boris Mihail-Maj

3

Iz vojnih dni naše revolucije

Pet borcev tretjega bataljona 10. SNOUB Ljubljanske je v Gorskem kotarju napadlo vlak

Lirično razpoloženje ob opazovanju prizora je prekinilo komandantovo opozorilo, da utegne zdaj zdaj prisopihati vlak, ki bo zaradi ovinka in vzpona vozil počasi. Minute so se vlekly v neskončnost... Sonce se je dvigalo vse višje na horizont. Polagoma, skladno s sončnimi žarki je pojenjeval tudi mraz. V teh minutah so se borci v zaklonih začeli po malem ozirati okoli sebe in ogledovati relief razritega in s skalovjem pokritega zemljišča, dvigajočega se na levi strani proti bakarski cesti, ki vodi na Gornje Jelenje. Ob teh pogledih je marsikoga spreletelo: Če iznenadni in uničujoči napad ne uspe, se lahko zgodi, da se nobeden ne izvleče živ iz te »pasti«. Bakarska cesta je več kot priložnost za Nemce, stacionirane v Hreljinu, da udarni skupini v manj kot dvajsetih minutah vožnje s kamioni zaprejo odstopnico v smeri Gornjega Jelenja. To je dobro vedel vsak izmed borcev pa tudi komandant, ki je že vedel, zakaj je zahteval brezpogojno bliskovitost napada. K tej odločitvi ga je, poleg že povedanih okoliščin, prisililo še omejeno število nabojev in bomb.

Popolna zbranost ob napadu

Dnevna svetloba, prijetno sonce in siceršnja mirnost bližnje in dalnje okolice je vnesla v čakajoče borce tisti potrebni mir, ki je nujen za popolno zbranost v danem trenutku. Ta pa je bil in bo največkrat odločilen za uspeh boja.

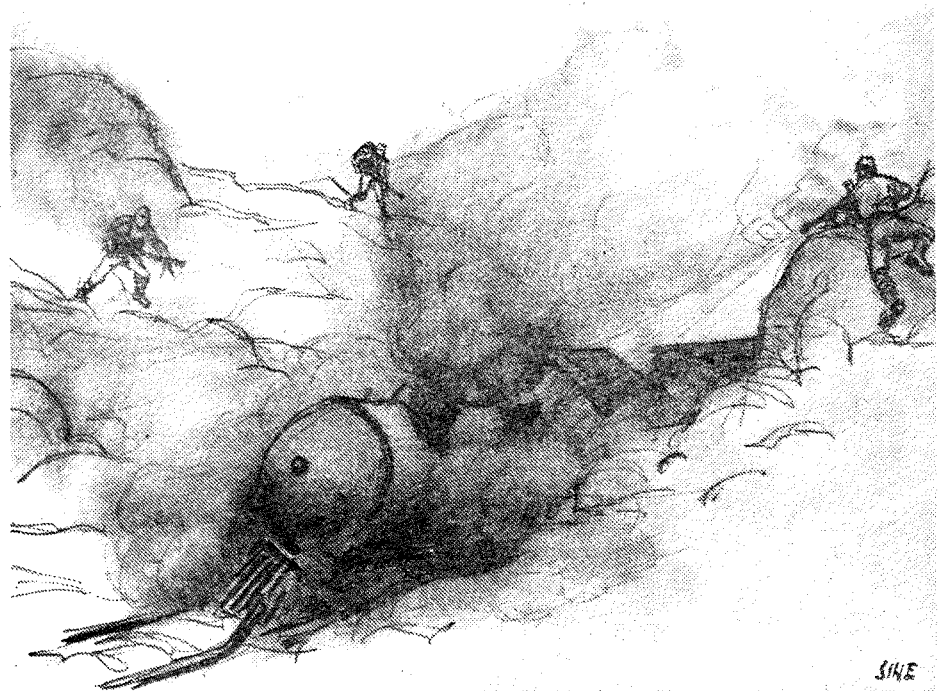
Nenadoma se je zaslišalo neke blizu sikanje pare in sopihanje dima skozi dimnik lokomotive. V naslednjem useku je spet vse utihnilo, da bi se naslednji trenutek še močneje ponovilo in še bližje...

Puškornitraljezci so se sklonili nizko nad svoja orožja. Desne dlani so se oprijele ročajeve s kazalci na prožilih, leve so čvrsto zgrabile kopita na zgornji strani v višini desnega lica in potisnile železna naslonjala kopit čvrsto na rame.

Že je bilo videti sopihajočo lokomotivo v manjšem oblaku pare, kako hiti v njej ali borcem usodni usek v ožjem območju načrtovanega napada. Še nekaj metrov...

Silovita eksplozija je v rdeče rumenem plamenu razparala doslej mirno ozračje, da se je razlegalo daleč v hrib in dolino. Uničeno pogonsko kolo lokomotive in del tira sta opravila svoje. Stroj je zlovesče zahromel in se v oblaku pare ustavil kot ranjena zver.

Hkrati s komandantovo brzostrelko so bruhnili ogenj tudi puškornitraljezi. Grmelo je brez prestanka, kot bi se odprlo nebo ob najhujši nevihti. Rafali so cefrali lokomotivo in vagone s tako silo, da nemškega odpora sploh ni bilo kaj prida slišati. Borisu se je med streljanjem pokvaril mitraljez, da je lahko streljal le še polavtomatsko.

Na komandantov klic »juriš« so se vsi borci kot eden pognali proti petdeset metrov oddaljenemu vlak. Med skakanjem in preskakovanjem skalnatih ovir so borci našli za bežetimi, ki so panično dirkali proti vasi Kukuljanovo.

Komandant je ukazal mitraljezcem v trenutku ustaviti ogenj. Tedaj se jim je pridružil še miner Tone Skubic.

Borci so družno odpirali vagone na napadeni strani in pozivali Nemce k predaji. Med tem so ščitili drug drugega.

Na odprtih vratih službenega vagona sta se pojavila dva nemška podoficirja z dvignjenimi rokami in se blede kot zid ob nekakšnem jecljanju predala. Takoj so jima odvzeli dve 9 mm pištoli tipa Radom vis in na tleh ležeči puški tipa Mauser. Kot je bilo videti, nista utegnili zbežati, ker so bila vagona vrata na nasprotni strani založena z vrečami krompirja in drugim živežem. Krompir jima je najbrž tudi rešil življenji, saj sta imela za vrečami dober zaklon.

Po pregledu vseh vagonov se je Boris povzpел na lokomotivo, tam s prisotnim orodjem razbil vse instrumente, izpustil iz cevi vodo in vrgel v kurišče neaktivirano ročno granato. Nedolgo za tem je zamolkel vzbuh eksplozije skoraj pogasil ogenj. Skozi vrata kurišča je začela sikati para iz poškodovanih ali uničenih cevi.

Borci in za njimi še prebivalci vasi Plosna v bližini so začeli prazniti vagone. Bilo je margarine, sladkorja, sira, kruha, čokolade, cigaret in še drugega živeža toliko, da borci, vodič in oba ujetnika niso mogli vsega odnesti. Komandant je zato dovolil vaščanom, da odnesejo vse, kar se jim zdi vredno, samo da se Nemci zaplenjenega blaga ne bi ponovno polastili.

(Se nadaljuje)

Naj v letu 1980 zavladata mir in sreča na vsem svetu!

Ko so učenci osnovne šole Šempas letos 28. novembra proslavljali dan republike, sprejeli cicibane v pionirsko organizacijo in svoj pionirski odred poimenovali po komisarju 1. primorskega partizanskega bataljona Simona Gregorčiča, ozeljanskem rojaku Miletu Špacapanu-Igorju, ki je padel v boju za svobodo, ter razvili svoj prapor, so ob tej priložnosti izdali tudi svoje glasilo Iskrice. V njem pišejo o letu otroka, o skrbi za otroke, o strahotah vojne, o velikem številu otrok, ki v svetu umirajo za lakoto in posledicami bolezni, kako so sami srečni, ker živijo v svobodni Jugoslaviji, ki skrbi za njihovo zdravje, učenje in razvedrilo, in kjer imajo vse, kar si zaželijo. Tako življenje, svobodo, srečo in mir želijo vsem ljudem sveta. Ko listam in prebiram glasilo, se mi zdi skoraj neverjetno, da otroci, ki grozot vojne in lakote niso doživeli, o tem tako občuteno in doživeto pripovedujejo. In vendar je tako!

Poglejmo samo eno od izpovedi, ki jo je v verzih napisala učenka 8. razreda osnovne šole Šempas Brigita Mikolj:

Mir želimo vsem otrokom na svetu

Težka beseda je vojna;
težka ko kamen iz svinca.
Lačne otroke in starce in žene
mrki sovražnik z njih doma prežene.
Zakaj le vse to?
Bomba nad glavami poje,
ptica jeklena neutrudno brni.
Zakaj le vse to?
Puške, mitraljezi, brzostrelke!
Vse to je pekel, ki rože krvave ustvarja.
Zakaj le vse to?
In lakota vlada, bolezen in smrt,
ker kruha ni, vode ne mleka. Orožja dovolj!
Zakaj le vse to?
Ko se pri toplih pečeh veselimo,
pomislimo na vse to gorje!
Kaj če zadene nas bridka usoda?
Kaj če nam vzamejo mater, očeta?
Misel nas kdaj naj popelje do njih,
ki lačni so, sami, brez staršev in strehe!
Pomagajmo ubogim, nesrečnim ljudem!
Dajmo jim kruha, obleke, spodbude!

Brigita Mikolj, 8. razred

Kako veliko, človekoljubno in humano dejanje bi storili tisti, ki tekmujejo v oboroževanju in ogrožajo mir, če bi izpolnili željo učenke Brigitte, ki je obenem tudi želja milijonov njenih vrstnic in ogromne množice naprednih sil v svetu.

Tekmeci oboroževanja! Pomislite na grozodejstva vojne, na bridko usodo, ki jo prinašajo vojne, na lačne in umirajoče, in preprečite to! Bridka usoda vojne lahko zadene tudi vas same. Pokažite veličino človeškega duha in storite vse, da bo namesto vojnega uničevanja na vsem svetu zavladal mir, svoboda, enakopravnost in sreča vseh narodov.

Draga Brigita! Vsi, ki smo doživeli vojne grozote, si jih ne želimo nikoli več. Želimo, da bi v svetu vladal mir, bratstvo in enakopravnost. Tvoja izpoved je globoko občutena in me prevzema. Želim ti mnogo sreče in polno uspehov. Pridno nadaljuj s pisanjem in ne odloži peresa. Mnogo uspehov in sreče tudi vsem tvojim sošolcem!

Lojze Kristančič-Minko

Solze, smeh in veselje

Nekega dne proti koncu aprila 1945. leta se je taborišče Rawensbrück vznemirilo. Od ust do ust je šlo: Rdeča armada prihaja! Kmalu bo svoboda! Paznice so postale zaskrbljene.

»Vsi ven! Marš!« so kričale po nemško.

Ni bilo veliko časa. Drveli smo proti vratom, skozi katera so nas pripeljali. Končno so se odprla. Čeprav smo bile še zastražene, smo le imele žarek upanja, da ne bo več dolgo, ko bo svoboda. Vsuli smo se v neredu. Začel se je marš. Ni bilo časa za počitek. Kdor je omagal, je omagal za vedno, kajti paznice so jih ubile. Želja po prostosti nas je gnala naprej. Tako smo hodili in hodili. Želja, lakota nas je pestila. V bližini mesta Brandenburg so nas paznice zapustile. S skupino internirank smo se zatele v bližnji gozd in se skrile pod goste smreke. Ta gozd me je spominjal na domačega in postala sem otožna. Toda ne za dolgo. Lakota je bila prehuda. Odločile smo se, da poiščemo hrano. Z dvema tovarišicama smo odšle. Srečale smo ruske vojake. Z rokami so nam dopovedovali, da je svoboda. Stekle smo spet v gozd. Nato smo odšle proti mestu. Tam je bilo vse polno ruskih vojakov. Peljali so nas v zbirni center, kjer smo dobile hrano, pijačo in obleko. Bil je to naj srečnejši dan v mojem življenju. Še zdaj se spominjam tega 1. maja 1945. Po treh mesecih bivanja v zbirnem centru smo se odpravili na dolgo pot proti domu. Nepopisno je bilo srečanje z domačimi. Solze, smeh in veselje, vsega je bilo. Kadar mi je zdaj hudo, se spomnim na gorje, prestano v taborišču, in vse je spet dobro.

S Faniko Fijavž ih Stranič sta se pogovarjali

Simona Kralj in Jolanda Fijavž
dopis. krožek
Stranice

V novomeškem Dolenjskem muzeju je že od 14. decembra odprta 4. svetovna razstava fotografije, ki so jo naslovili Otroci sveta. Pripravila sta jo revija Stern in Mednarodni sklad otroka Združenih narodov UNICEF v sodelovanju z več kot 300 muzeji in kulturnimi institucijami iz 52 držav. Najbrž ni treba premišljevati, zakaj nosi tak naslov. Otrok, to je tema preteklega, sedanjega in prihodnjega časa, to je temelj življenja. Gotovo pa je povod za avtorizacijo razstave kot uradne razstave Unicefa dalo letošnje mednarodno leto otroka.

Premiere so se začele vrstiti v prvem mesecu leta 1977 v zgradbi OZN v New Yorku. Mednarodni sklad otroka Združenih narodov je seznanil z razstavo vse članice OZN. Začelo se je tekmovanje, kateri konec sveta jo bo prej videl, in s tem njena dolga pot, med drugim skozi Pariz, Tokio, Dunaj, London, Berlin, Amsterdam, Rim, Beograd in Zagreb.

V Novo mesto je razstava priromala povsem nepričakovano. O tem pripoveduje ravnatelj Dolenjskega muzeja Ludvik Tončič. »Pravzaprav jo je postavila naša Galerija, katere vodja je Jovo Grobovšek,« pravi. »Neposredno nam je razstavne fotografije posredoval Kulturni in informativni center ZRN iz Zagreba. Sicer je bila razstava namenjena ljubljanski Moderni galeriji, zaradi trenutnega preurejanja tam-

Otroci sveta na 4. svetovni razstavi fotografije, tokrat v Dolenjskem muzeju v Novem mestu

Otroške oči sodijo svet, v katerem živijo

kajšnjih prostorov pa je poiskala pot k nam. Treba je bilo hitro ukrepati. Morda je zato prišlo do nekaterih nepopolnosti. Tako nam na primer zaradi pomanjkanja časa ni uspelo prevesti niti naslovov fotografij, ki so pisani v nemškem jeziku. Pa tudi okrniti smo morali razstavo za nekaj fotografij zaradi pretesnih sten.

Kaže, da obiskovalcev to sploh ne moti. »Vsak dan se jih zvrsti približno 250, to je daleč nad povprečnim obiskom,« pripoveduje čuvaj Rudolf Moravec. »Prihajajo skupine, pa tudi posamezniki. V pretežni večini berem z njihovih obrazov zadovoljstvo. Mislim, da nihče od teh, ki je bil tukaj, ne bo nikoli popolnoma pozabil prizorov, ki segajo do čustev in do razuma. Če kdo želi, mu nudimo strokovno vodstvo, sicer pa si najraje sami pomagajo s katalogom.

Danes pričakujemo

učence iz Črnomlja. Šestinsedestim šolam v občinah Novo mesto, Trebnje, Metlika, Črnomelj, Brežice in Sevnica smo poslali vabila in kataloge. Zanje je obisk razstave brezplačen.

Stopam od panoja do panoja. Več kot petsto fo-

tografij, ki so izdelki 283 fotografov iz 94 dežel, mi nudi isti nedolžen otroški pogled, ki je enako vprašujoč na zahodu kot na vzhodu, na jugu kot na severu. Ta je vesel in brezskrben, ker ima bogato obloženo mizo, oni je prestrašen in obupan, ko

s pločevinasto skodelico čaka na dnevni obrok hrane v begunskem taborišču. Tu nekdo spi v mehkih blazinah pod baldahinom, tam počiva telesce na golih tleh med capami... Ustavim se ob fotografiji rojstva. Tako se vsi rodimo; nihče nikogar ne vpraša, če hoče živeti. Pred oči mi stopi otrok narkomanov: brez rok in brez nog je, pa vendar njegov obraz še izraža neko voljo. Kakšno krivico so temu otroku storili starši!

Nekdo stanuje v razkošni palači, drugi v borini ilovnati kolibi. Oboje je otroku dom, če ima v njem varno materino naročje.

Tu deklince s pentljami in naškrobljenimi oblekami tekmujejo, katera bo lepša, tam pa je košček zemlje, kjer se goli otroci podijo po pustinji ali plezajo po palmah.

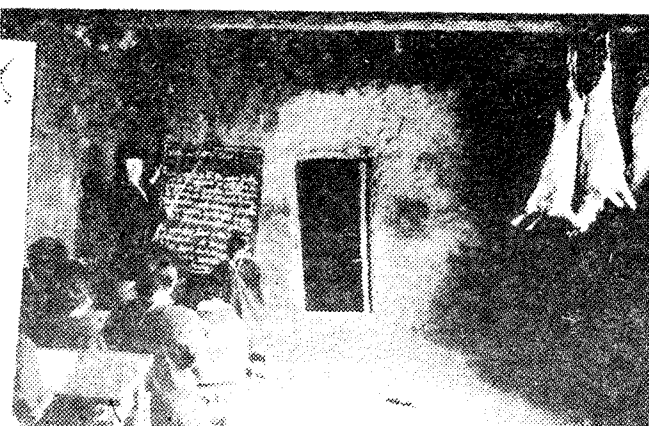
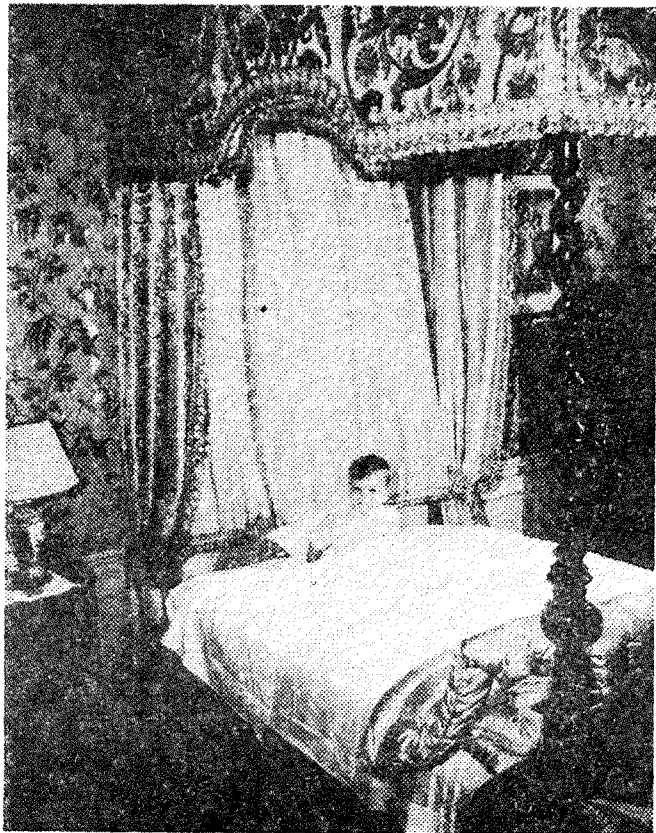
Prizori se hitro vrstijo: velike otroške oči, smeh,

jok, moške z otroki v naročjih, revščina, bogaštva, skrb za bratca, dedek in vnuk, otroci pišejo, rišejo, eni se učijo v fonolaboratorijih, drugi sedijo na tleh s tablicami v rokah, potem so tu otroški zvesti prijatelji - živali, vojna! Zastanem. Vsa mešanica občutkov veselja in žalosti se ob tolikih kontrastih in spoznanju krivic naenkrat upre, upre se najkrutejšemu sovražniku otrok-vojni, ki jim namesto punčk in medvedkov potiska v roke orožje. Pomislim na čas narodnoosvobodilnega boja pri nas. Koliko je bilo takrat otrok, ki so prežgodaj odrasli, koliko jih je ostalo sirot...

Naenkrat zaslišim okrog sebe otroške glasove. Učenci osnovne šole Grm iz občine Novo mesto so prišli na ogled razstave. Njihova tovarišica Alenka Beg jih le s težavo umiri. »Dobro si ogledajte in premislite, kako se vi obnašate pri šolski malici,« jih opozarja. Že nekaj prvih slik otroke popolnoma zresni. Nobeno opozorilo ni več potrebno. Stopam nekoliko zadaj, da ne bi motila njihovih komentarjev. Opazujem zgrožene otroške poglede in vsi »ah« in »oh« se združijo v končen vzklík: »Neverjetno, takšne grozotne razlike!«

Po 8. januarju si bodo razstavo ogledali v Bitoli. Mi pa želimo ob novem letu vsem otrokom sveta, da bi živeli srečno otroštvo!

Živa Drole

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

General v lovski uniformi

Natančnost, preudarnost, kontrola nad izrečenimi besedami, ki v smiselni pove-zavi tvorijo stavke, misli v zaključeno celoto. Koncen-tracija ne popusti niti za tre-nutek...

»Kako so veliki ljudje lah-ko skromni,« pomislim in že sva z Radom Pehačkom v pogovoru, sredi razsežnih notranjskih gozdov tja od lo-gaškega in ivanjskega Rav-nika, Ravbarkomande, Ja-vornikov, Mašuna in no-tranjskega Snežnika.

»Notranjec sem,« še s po-sebnim poudarkom potrdi dvomu, »saj je bil oče doma iz Planine pri Rakeku, mati pa iz Mašuna, iz tistega Ma-suna pod mogočnim Snežni-kom, ki belo snežno kapo sa-mo za kratek čas zamenja v najbolj vročih poletnih dneh z zeleno odejo.«

Tako kot Radov oče so bili tudi po materini strani vsi njihovi predniki logarji in lovci. In morda je tista ljube-zen, ki v Radovem srcu tli že iz otroštva, ljubezen do goz-da, ljubezen do živali, ljube-zen do narave, vznikla v njem prav iz src njegovih prednikov.

Foto: Janez Papež

Uporniškega duha pa se je nalezal od svojega očeta. Ni se hotel pokoravati Italija-nom. Vrgli so ga iz službe in 1920. leta se je Pehačkova družina znašla v Logatcu. Leto za tem je umrl oče. Vi-deti kruh in ga imeti v rokah in ustih, je bilo že pravo raz-košje. Vrstili so se prelomni trenutki v Radovem življe-nju.

Gimnazija, študij na prav-ni fakulteti, vojna, delo v od-boru OF notranjskega okrož-ja, pozneje vrhniškega, delo z Joklom in Očkom in napo-sled odhod k partizanom. Od komandirja logaške čete do komandanta 18. divizije in načelnika 7. korpusa je bila za Radom dolga in uspešna pot bojovníka in koman-danta.

Bari... organizacija vseh enot za pot preko morja v Jugoslavijo. Zelo zahtevno delo.

»Vojne je bilo sicer konec, toda v Trstu sem se znašel kot predstavnik jugoslovanske vojne misije. Z italijan-skim generalom Cappom sva začrtala mejo med Jugo-slavijo in Italijo. Malokdo ve, da je prav tista meja ostala nespremenjena celih tride-set let, vse do osimskih spo-razumov, čeprav so se števil-ne komisije neprenehoma ukvarjali s temi vpraša-nji...«

In spet kopica prelomnih trenutkov! Vojaška akade-mija, vodja jugoslovanske misije v Berlinu, informburo pa delo v generalštabu, in za-tem na najodgovornejšem mestu v komandi Ljubljanskega vojnega področja. Ra-do Pehaček, aktivist, borec, general, vseskozi pa prevzet z naravo, ki je del njega, z divjadjo, ki je v njegovem srcu zapisana z veliko začet-nico.

»Veliko ljudi pozablja, da je lovška organizacija z okoli 20.000 člani tista organizaci-ja, ki pozna sleherni skriti

bitnosti, ki pa je bila žal več-krat socialno obarvana. Pa boste vprašali, kajne, kako pa je danes s krivolovom? Krivolov bo, dokler bo ob-stojal človek in dokler bo kaj divjadi! Vendar, čim višji bo standard ljudi, tem manj bo krivolova, zagotovo!«

Nasprotniki lova lovcem očitajo zakoreninjene ostan-ke fevdalizma in tudi to, ka-ko lahko lovec, čeprav neuk, v tako veliki meri vpliva na ravnotežje v naravi?

»V sodobnem lovstvu in v naši družbi smo že zdavnaj zbrisali kakršenkoli fevdalni odnos, kajti danes, po zako-nu, ni nihče več lastnik div-jadi in lovci so samo uprav-ljalci. Malokje je tako razvit delegatski sistem kot prav v lovstvu. Merila, ki omogoča-jo včlanjenje v lovsko druž-i-no pa so zelo stroga in zahte-vajo od slehernega kandida-ta obilico strokovnega zna-nja. Tudi gospodarjenje z divjadjo je na zavidljivi stro-kovni ravni.

Vem, da prav vsi lovci niso »angelčki«, vendar nas veže skupna skrb za zaščito in go-jitev divjadi, in da je lov šele za vsem tem. Pri skrbi za za-ščito in gojitev divjadi pa imamo lovci nenehno v mi-slih skrb, kako ohraniti na-šim zanamcem čim manj oskrunjeno naravo in seveda v njej divjad. Naseljujemo celo tiste vrste divjadi (ris, kozorog, svizec), ki so pri nas že bile in izginile iz naše na-rave in z veseljem ugotavlja-mo, da se lepo razvijajo.

Pa še to! Danes ni v lov-stvu več problem zaščite in gojitve, temveč ostane pro-blem, s katerim se srečujejo domala vse dežele, kako za-ščititi in ohraniti pogoje, da bi divjad lahko živel. Zave-damo se, da ne moremo in tudi ne želimo zaustaviti na-predka civilizirane družbe, vendar moramo z vsemi ma-terialnimi sredstvi, ki jih imamo na voljo, zagotoviti divjadi osnovne pogoje za življenje. To je naše osnovno in lovsko poslanstvo!

In tudi ne pozabite, da smo lovci močna in oborožena ter organizirana sila z določeni-mi in posebnimi pogoji v na-šem konceptu splošnega ljudskega odpora, varnosti in družbene samozaščite!«

Prijetno se je pogovarjati s takim sogovornikom, kot je Rado Pehaček, ki v lovu ne vidi samo cilja in smrti, tem-več skrb za ohranitev priro-de in živali in ne nazadnje tudi močno in organizirano silo, ki je v slehernem trenu-tku sposobna in pripravljena braniti našo domovino!

Tone Urbas

Hitreje od besed

Že dolgo vemo, da himna »Hej Slo-vani!« ne odgovarja več družbenopoli-tičnemu razvoju te dežele. Niti ni po-membno, da je podobna poljski himni: pomembne so besede. Sedaj je, še en-krat, v Prištini, Hamdija Pozderac ja-sno rekel, da našo narodno skupnost ne sestavljajo samo Slovani, zahteva-joč, da se pospeši postopek ustvarja-nja nove državne himne.

Kolikokrat smo na to pomislili tudi sami, ko smo jo peli vsi skupaj, kadar je bilo slovesno. Kakšne asociacije smo imeli?! Skozi se vleče nek arhaič-ni panslavizem, krošnja stare slovan-ske lipe, a svet je nov, drugačen.

Zakaj nam je treba tako dolgo, da spremenimo tudi te besede, ko pa smo že toliko tega spremenili v svoji zavesti? V njej sedaj, to mnogi čutijo, več prostranstva ljudskosti, svobode, tudi za druge, pa tudi prihodnosti.

VJESNIK – 20. decembra 1979

Kamera odkriva

Konec tedna je bilo Krško (izložbe-na okna!) preplavljeno z rumenimi plakati, ki so vabili na nedeljski kon-cert v novi senovski cerkvi. Takole so prelepili celo plakat Rdečega križa, ki poziva na zbiranje starega papirja:

Reda pri plakatanju v Krškem vseka-kor ni.
DOLENJSKI LIST – 13. decembra 1979

Ploče poslej Kardeljevo

Delovni ljudje in občani Ploč so z velikim zadovoljstvom in navduše-njem sprejeli vest, da je predsedstvo centralnega komiteja Zveze komu-nistov Jugoslavije sprejelo pobudo, naj bi to pristaniško mesto poimenovali po Edvardu Kardelju, legendarnem velikemu naše revolucije.

Predsedstvo občine je v soglasju s pristojnimi organi republike in federa-cije sklenilo, da bo slovesno poimen-o-vanje Ploč v Kardeljevo 27. januarja 1980 ob proslavljanju 70-letnice Kar-deljevega rojstva.

Skupščina občine Ploče je sicer že 23. oktobra 1977 proglasila Edvarda Kardelja za častnega občana tega pri-staniškega mesta.

DNEVNIK – 19. decembra 1979

»Očka, kdaj boš spet prišel?«

Je kdo preštel vse otroke v Sloveniji, ki se vedno znova poslavljajo od oče-tov, od mater ali morda celo od obeh staršev, ko se ti spet in spet vračajo na delo v Avstrijo, Nemčijo ali kam dru-gam. In če bi natanko vedeli, koliko otrok živi doma samo z enim od star-šev, včasih celo brez obeh, bi bilo mar slovo kaj lažje in življenje brez staršev

prijetnejše? A vendar marsikje le po-skušajo ugotoviti kaj več o življenju, počutju in čustvovanju otrok, ki imajo starše na delu v tujini, sami pa živijo doma pri starih starših, sorodnikih ali celo pri tujih ljudeh.

Socialna delavka Burge Kržanova iz Krškega se je te naloge lotila po naro-čilu občinskega socialnega skrbstva, kjer so želeli poleg socialnih razmer nasploh na območju občine spoznati tudi življenjske okoliščine otrok, ki imajo starše v tujini.

Štirinštrideset otrok je socialna de-lavka vprašala tudi to:

»če bi bil odrasel in bi imel druž-i-no, ali bi šel na delo v tujino?« Kar sedemintrideset jih je odgovorilo, da ne bi šli na delo v tujino, ampak bi raje ostali z otroki doma. Šest otrok je odgovorilo, da bi sicer šli na delo v tujino, toda otroke bi vzeli s seboj.

Je mogoče še kaj dodati k temu od-govoroma, ki sta preprosta, toda hkrati silno obtožujoče izrazila mne-nje o razmerah, v katerih so se znašli ti otroci sami?

DELAVEC – novoletna številka 1979/80

Odprto

V vsem tem obstaja del, ki hrabri tudi največje pesimiste. Domačini ozi-roma Slovenci se preveč zavedajo, kaj pomeni biti »prišlek« – za njih same pa tudi za vsakega šestega zaposlenega v Sloveniji, ki je prišel z juga. Nič se ne zamolči. »O vsem je treba govoriti odprto. To je edini način, da se čim bolj približamo drug drugemu. Ni lahko zapustiti svojega kraja, a tudi ni lahko sprejeti več kot 120.000 de-lavcev, in da so pri tem vsi zadovolj-ni,« je pripomnil Šetinc. »Obstajajo, vendarle, rešitve, od katerih v nobe-nem primeru ne bi smeli odstopiti. Predvsem mislim na družbeni dogo-vor oziroma na tisti njegov del, ki govori o zagotovitvi pogojev za zapo-slitev. Vsem, ki tukaj delajo, bi mora-li biti zagotovljeni približno enaki življenjski pogoji. Različni življenj-ski položaji neizogibno vodijo do ne-strpnosti. Vemo pa, kam le-ta vodi.«

NIN – 20. decembra 1979

Številke govore

Po najnovejših podatkih, ki smo jih dobili v zveznem uradu za zaposlova-nje, reka Jugoslovanov, ki živi in de-la v tujini, ne beleži znakov oseke. Manj je zaposlenih, povečalo pa se je število družinskih članov.

Uradne ocene govore, da je bilo sep-tembra 1978 v Nemčiji 610.200 Jugo-slovanov, zaposlenih 367.400, od tega tretjina ženska.

Ocenjujejo, da v Avstriji živi okoli 120.000 Jugoslovanov. V Franciji je ne-kaj manj naših delavcev in članov nji-hovih družin – 100.000 do 120.000.

Statistika kaže, da je v Švici okoli 61.500 delavcev z našim potnim li-stom, na Švedskem okoli 44.000, pre-cej manj jih je v Danski (7500) in Nor-veški (1900).

Vsak drugi Jugoslovan »na zača-snem delu« je – ženska.

POLITIKA – 8. decembra 1979

Vojska graditelj na kilometrih novih cest

Vojaki in starešine enot ljubljanskega arnadskega območja so letos zgradili in obnovili več deset kilometrov cest, razširili vodovodno omrežje, inženirski so postavili več mostov in zgradili še vrsto drugih pomembnih objektov. Povsod tam, kjer se sodobni stroji niso mogli več kosati z naravo, so na pomoč prihiteli mladi fantje, pripadniki Jugoslovanske ljudske armade.

DELO – 19. decembra 1979

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG